

ภาพถ่ายบุคคลของไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ปริญญานิพนธ์

ของ

พงศา รวมทรัพย์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

สิงหาคม 2550

ภาพถ่ายบุคคลของไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ปริญญานิพนธ์

ของ

พงศา รวมทรัพย์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

สิงหาคม 2550

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

ภาพถ่ายบุคคลของไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ของ

พงศา รวมทรัพย์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)

วันที่ เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2550

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน

..... ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรชาติ ทินานนท์)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง)

..... กรรมการ

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ พงษ์ศักดิ์ ศุภเศรษฐศิริ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรชาติ ทินานนท์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ พงษ์ศักดิ์ ศุภเศรษฐศิริ)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นนทภัทร ทินานนท์)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย

จาก

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรชาติ ทินานนท์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ พงษ์ศักดิ์ ศุภเศรษฐศิริ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ท่านทั้งสองได้มีส่วนให้แนวคิด ข้อเสนอแนะต่าง ๆ พร้อมให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดทำงานวิจัยนี้ทุกขั้นตอน ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นนทภัทร ทินานนท์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง กรรมการสอบที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ที่ได้ชี้แนวทางในการแก้ไขและพัฒนา ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อคุณภักดี ลิ้มพงษ์ , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประเสริฐ ศีลรัตน และคุณนที ลิ้มประสิทธิ์ศักดิ์ ที่ได้ช่วยสละเวลาอันมีค่าตรวจสอบเครื่องมือการศึกษา อีกทั้งยังให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างมาก

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อ อาจารย์พันธุ์ชนะ สุนทรพิพิธ ที่ได้ช่วยเอื้อเฟื้อข้อมูลในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อคุณวราวัตร ธีระศักดิ์ และ คุณธัญธร คุณประเสริฐ ที่ได้ช่วยสละเวลาอันมีค่า ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ท้ายสุดนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อ คุณพ่อ คุณแม่ คุณป้า ที่ช่วยสนับสนุนช่วยเหลือและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

พงศา รวมทรัพย์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	6
ความเป็นมาของภาพถ่ายและวิวัฒนาการของภาพถ่ายในประเทศไทย..	6
ศิลปะการถ่ายภาพบุคคล.....	16
สภาพสังคมไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์.....	40
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	55
3 วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	57
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	57
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	57
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	58
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาค้นคว้า.....	62
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	111
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	111
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	111
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	111
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	112
อภิปรายผล.....	120

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
ข้อเสนอแนะ.....	126
บรรณานุกรม.....	127
ภาคผนวก.....	131
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	185

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ประเภทของภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จำแนกตามยุคสมัย ในการถ่ายภาพ.....	63
2 ลักษณะภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว.....	64
3 ลักษณะภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่.....	65
4 ท่าทางในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว.....	66
5 ท่าทางในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่.....	67
6 ลักษณะการจัดแสงของภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว.....	69
7 ลักษณะการจัดแสงของภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่.....	70
8 การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว.....	72
9 การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่.....	73
10 ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว.....	74
11 ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่.....	76
12 การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว.....	78

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
13 การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัย สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่.....	79
14 การปรากฏมือในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัย สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว.....	81
15 การปรากฏมือในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัย สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่.....	82
16 การแต่งกายในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว.....	83
17 การแต่งกายในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่.....	84
18 ฉากหลังในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว.....	86
19 ฉากหลังในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่.....	87
20 อุปกรณ์ประกอบฉากในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว.....	89
21 อุปกรณ์ประกอบฉากในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่.....	90
22 เปรียบเทียบสภาพสังคมไทยในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับการถ่ายภาพ ในสมัยรัชกาลที่ 4	98
23 เปรียบเทียบสภาพสังคมไทยในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับการถ่ายภาพ ในสมัยรัชกาลที่ 5	102
24 เปรียบเทียบสภาพสังคมไทยในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับการถ่ายภาพ ในสมัยรัชกาลที่ 6	107
25 เปรียบเทียบสภาพสังคมไทยในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับการถ่ายภาพ ในสมัยรัชกาลที่ 7	109

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ภาพถ่ายเต็มตัว.....	65
2 ภาพถ่ายครึ่งตัว.....	65
3 ภาพถ่ายทำยืน.....	68
4 ภาพถ่ายทำนั่ง.....	68
5 ท่าทางในภาพประเภทอื่น ๆ (มีทั้งทำนั่งและทำยืนในภาพเดียวกัน)....	68
6 ท่าทางในภาพประเภทอื่น ๆ (ทำนอน).....	68
7 ภาพถ่ายที่ใช้การจัดแสงด้านหน้า.....	71
8 ภาพถ่ายที่ใช้การจัดแสงด้านข้าง.....	71
9 ภาพถ่ายที่ใช้การจัดแสงด้านบน.....	71
10 การจัดแสงของภาพประเภทอื่น ๆ (มีการจัดแสงสองประเภทอยู่ในภาพเดียวกัน คือแสงที่ตัวแบบและแสงที่บริเวณเส้นผม).....	71
11 ภาพถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง.....	74
12 ภาพถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว.....	74
13 ภาพถ่ายหน้าตรง.....	77
14 ภาพถ่ายหน้าด้านข้าง.....	77
15 ภาพถ่ายหน้าทำมุม $\frac{3}{4}$ กับกล้อง.....	77
16 ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพประเภทอื่น ๆ (มีทั้งหน้าตรง และหน้าทำมุม $\frac{3}{4}$ กับกล้องในภาพเดียวกัน).....	77
17 ผู้ที่เป็นแบบสบตากับกล้อง.....	80
18 ผู้ที่เป็นแบบไม่สบตากับกล้อง.....	80
19 การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพประเภทอื่น ๆ (มีทั้งสบตาและไม่สบตาในภาพเดียวกัน).....	80
20 ภาพถ่ายที่ปรากฏมือในภาพ.....	83
21 ภาพถ่ายที่ไม่ปรากฏมือในภาพ.....	83
22 การแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ.....	85
23 การแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส.....	85
24 การแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ.....	86

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
25 ฉากหลังเรียบ.....	88
26 ฉากหลังที่เป็นลวดลาย.....	88
27 ฉากในสถานที่จริง.....	88
28 ภาพถ่ายปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก.....	91
29 ภาพถ่ายไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก.....	91
30 พระราชชายาเจ้าดารารัศมี.....	124
31 พระโอรสและพระธิดา ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก.....	124
32 ภาพที่ถ่ายในเวลากลางคืนโดยใช้การจุดแมกนีเซียม.....	125
33 การใช้ไฟ 2 ดวงในการถ่ายภาพ (แสงผสม).....	125
34 อุปกรณ์ประกอบฉากในร้านถ่ายรูปหลวงในงานวัดเบญจมบพิตร ฯ	
พ.ศ. 2447.....	125

ภาพถ่ายบุคคลของไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

บทคัดย่อ

ของ

พงศา รวมทรัพย์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

สิงหาคม 2550

พงศา รวมทรัพย์. (2550). *ภาพถ่ายบุคคลของไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์*. ปรินิพนธ์ กศ.ม.

(ศิลปศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการ

ควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรชาติ ทินานนท์, รองศาสตราจารย์ พงษ์ ฤกษ์เศรษฐศิริ

ปรินิพนธ์เรื่อง ภาพถ่ายบุคคลของไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพื่อศึกษาคุณลักษณะของภาพถ่าย รวมถึงผลของการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมไทยในระหว่าง พ.ศ.2399 – พ.ศ.2475 ประชากรได้แก่ภาพถ่ายบุคคลของไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างตามคุณลักษณะของภาพได้รวม 181 ภาพ โดยแบ่งเป็น 3 ยุคสมัยคือ ยุคที่ 1 เป็นระยะแรกเริ่มของการการถ่ายภาพในประเทศไทย(พ.ศ.2399- พ.ศ. 2446) ยุคที่ 2 เป็นช่วงเวลาที่การถ่ายภาพได้รับความนิยมและแพร่หลายทั่วไป (พ.ศ.2447- พ.ศ. 2453) และยุคที่ 3 เป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองมีการปรับตัวเคลื่อนไหวไปสู่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบตรวจสอบคุณลักษณะของภาพถ่ายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการศึกษาวิเคราะห์ สรุปได้ดังนี้

ในการศึกษาคุณลักษณะของภาพถ่ายพบว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวส่วนมากปรากฏภาพถ่ายบุคคลเต็มตัวในท่ายืน การจัดแสงส่วนใหญ่ใช้แสงธรรมชาติที่มาจากด้านหน้า ไม่พบว่ามีการใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพจึงทำให้ภาพมีระยะชัดไปตลอดทั้งภาพ ภาพส่วนใหญ่ปรากฏการจัดวางมือของผู้เป็นแบบ และการหันหน้ามองตรงกล้อง ซึ่งต่อมาได้ปรับเปลี่ยนการหันหน้าไปในทิศทางอื่นๆมากขึ้นจากยุคที่ 2 จนถึงยุคที่ 3 ส่วนภาพถ่ายบุคคลหมู่ส่วนใหญ่มีลักษณะไม่แตกต่างจากภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว เว้นแต่มีการหันหน้าของตัวแบบไปต่างทิศทางกัน การแต่งกายส่วนใหญ่เป็นการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส และนิยมใช้ฉากแบบเรียบร่วมกับอุปกรณ์ประกอบฉาก ด้านการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมไทย พบว่าภาพถ่ายบุคคลมีความสัมพันธ์กับสังคมไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างยิ่ง โดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำ และทรงมีอิทธิพลต่อความนิยมในการถ่ายภาพของชนชั้นสูงและประชาชนทั่วไป รวมทั้งทรงใช้ภาพถ่ายเป็นเครื่องมือทางการทูตที่ประสบความสำเร็จอย่างดี

พัฒนาการของการถ่ายภาพในประเทศไทยนั้นมีมาเป็นเวลายาวนานและต่อเนื่อง เชื่อได้ว่ามีข้อมูลและหลักฐานอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ยังขาดการจัดการเพื่อให้มีความครบถ้วนในรายละเอียด และยังมีการเผยแพร่อยู่ในวงจำกัดเฉพาะผู้ที่สนใจประวัติการถ่ายภาพเท่านั้น รวมทั้งยังมีการศึกษาค้นคว้าค่อนข้างน้อย ผู้ที่มีแหล่งข้อมูลและหลักฐานอยู่จึงควรจัดการทรัพยากรความรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ได้มากยิ่งขึ้น สถาบันการศึกษาควรสนับสนุนให้มีการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการ ของ

การถ่ายภาพของไทยและประเทศอื่นในทวีปเอเชีย และศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะทางศิลปะของ
ภาพถ่ายกับศิลปะประเภทอื่น

THAI PORTRAIT PHOTOGRAPHY IN MONARCHY PERIOD

AN ABSTRACT

BY

PONGSA RUAMSUP

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the

Master of Education Degree in Art Education

at Srinakharinwirot University

August 2007

Pongsa Ruamsup. (2007). *Thai Portrait Photography in Monarchy Period*. Master thesis, M.Ed. (Art Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor Committee: Asst.Prof. Surachart Thinanont, Assoc.Prof. Prit Supasetsiri.

The purpose of the research was to study the photographic characters of Thai portrait photographs and their impact to Thai social context during A.D. 1856 -1932. The sample of 181 photographs exposed during that periods were selected and classified in to 3 periods, the period 1 ; the initial of photography in Thailand (A.D.1856-1903), period 2 ; the familiarity and popularity of photography (A.D.1904-1910), and period 3 ; photography during the political transition (A.D.1911-1932). The researcher developed the check-list of artistic character of photographs that used as a data collecting tool. The data was analyzed and presented as follows.

Since the first period, most of portrait photographs were shown the model in sitting position, with their hands appeared and tend to look straight at the camera which latter were gradually developed by turn to other directions. The only main lighting was the natural light that directly hit the model in the front. The models usually dress up in their best costume and set in front of plain background with some props. These characters were the same for the group portrait, except that the groups appeared to turn their face in varied directions. Noticing that there was no depth of field at all, so everything was sharp throughout the photograph. The photographs were applied to many usages by the monarchy and very success when applied to the politics policy. The monarchy was the leader in photography and influenced the Thais to familiarization of the portrait photography.

Photography was developed in Thailand more than the century, but the evidents and useful historic information are not well organized and still concerning by small group of people. The researcher suggested that anyone who possess the evidents and information should organize and publicize to the public, together with the promotion of studies and researches about the development of photography both in the individual Asian countries and comparative studies that conducted by the involved higher education institutions.

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ศิลปะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ไม่ว่าจะเป็น ประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ฯลฯ ซึ่งได้วิวัฒนาการต่อเนื่องกันสืบต่อมานับเป็นพัน ๆ ปี แต่การถ่ายภาพเริ่มต้นขึ้นเมื่อ ศตวรรษที่ 19 และมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ภาพถ่ายที่ดีไม่จำเป็นต้องมีคำบรรยายเพราะภาพจะบอกถึงความรู้สึก ความคิด วัฒนธรรม ของผู้ถ่ายได้เป็นอย่างดี การถ่ายภาพเปรียบเสมือนภาษาสากล สามารถสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจในอารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ เช่นเดียวกับศิลปะแขนงอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ เพราะเป็นการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ เก็บไว้เป็นหลักฐาน แต่ภาพถ่ายชนิดไหนจึงจะเรียกว่ามีคุณค่าในทางศิลปะ ความจริงเป็นเรื่องยากที่จะหาคำจำกัดความมากำหนดให้เป็นกฎเกณฑ์ได้แน่นอน เช่นเดียวกับคำว่าศิลปะที่มีความหมายแผ่กว้างไปได้ไพศาล ซึ่งได้มีผู้ให้คำจำกัดความของศิลปะภาพถ่ายอยู่มากมายหลายท่านด้วยกัน ดังเช่น

จิตต์ จงมันคง (2543 : 16) กล่าวว่า “ศิลปะภาพถ่ายเปรียบเสมือนความรัก ไม่มีพรมแดน ไม่แบ่งชั้นวรรณะ เชื้อชาติ ศาสนา เป็นภาษาสากล เป็นสิ่งบ่งบอกเชื้อชาติ สังคมประเพณีและวัฒนธรรม”

ไพฑูรย์ มุสิโปดก (2527 :14) กล่าวว่า “ภาพถ่ายเป็นรูปแบบอย่างหนึ่งของการสื่อสารสัมพันธ์อันปราศจากเสียง”

สุรชาติ ทินานนท์ (25 : 39 -41) ได้สรุปความสัมพันธ์ของการถ่ายภาพกับศิลปะไว้ว่า “การถ่ายภาพผูกพันอยู่กับงานทัศนศิลป์หลายแขนง ผู้ที่มีส่วนร่วมในการคิดค้นการถ่ายภาพส่วนใหญ่เป็นศิลปินทางทัศนศิลป์ ศิลปะภาพถ่ายเป็นสื่ออีกประเภทหนึ่งที่แม้จะมีได้เขียนขึ้นอย่างงานจิตรกรรม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าภาพถ่ายที่มีคุณค่าทางความงามนั้นสามารถให้ความรู้สึกแก่ผู้พบเห็นได้เช่นเดียวกับงานศิลปะ”

นอกจากภาพถ่ายจะเป็นการแสดงออกและสร้างสรรค์งานทางศิลปะแล้ว ในปัจจุบันจะพบได้ว่าการนำเอาภาพถ่ายไปใช้ประโยชน์ในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน เช่น ด้านการศึกษา, ด้านการค้นคว้าวิจัยและด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

การถ่ายภาพบุคคล เป็นการถ่ายภาพโดยเน้นบุคคลในภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญหากมีสิ่งใดร่วมอยู่ในภาพ ก็เพื่อมาเสริมให้บุคคลในภาพเด่นน่าสนใจมากขึ้นเท่านั้น การถ่ายภาพบุคคลมีทั้งการถ่ายภาพบุคคลเดี่ยวและภาพบุคคลหมู่ ซึ่งสามารถถ่ายได้ทั้งนอกสถานที่ (Out door) โดย

อาศัยแสงจากธรรมชาติ คือ แสงอาทิตย์ หรือการถ่ายโดยการจัดแสงในห้องถ่ายภาพ (Studio) (พรณี ตั้งสัตยาชีพ . 2549) การถ่ายภาพบุคคล เป็นการบันทึกโครงสร้าง ลักษณะและความนึกคิดของผู้ถ่ายภาพและผู้ถูกถ่ายภาพ ฉะนั้นการถ่ายภาพบุคคลจึงเปรียบเสมือนตัวแทนบุคคลที่ถูกถ่ายทั้งในด้านความนึกคิดและลักษณะท่าทาง การถ่ายภาพบุคคลนั้นไม่ใช่ของใหม่สำหรับวงการถ่ายภาพ แต่ทว่ามีมานานแล้ว อาจกล่าวได้ว่าภาพถ่ายบุคคลนั้นเป็นภาพถ่ายที่มีเนื้อหาเก่าแก่รองจากภาพถ่ายหุ่นนิ่ง (still life) เนื่องจากการถ่ายภาพในยุคเริ่มแรกนั้น แต่ละรูปต้องใช้เวลาถ่ายภาพยาวนานมาก (สุรชาติ ทินานนท์. มปป. : 73)

ประเทศไทยเป็นประเทศแรกๆในเอเชียที่ได้รับและเรียนรู้วิชาถ่ายรูปจากฝรั่ง จากหลักฐานต่าง ๆ ที่ผู้สนใจประวัติศาสตร์การถ่ายรูปไทยได้พยายามค้นคว้าตรวจสอบกันมาเป็นระยะๆ วิชาการถ่ายรูปได้เริ่มแพร่เข้ามายังสยามประเทศตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โดยเมื่อ พ.ศ. 2388 บาทหลวงลาร์โนดีชาวฝรั่งเศสได้นำกล้องเข้ามาตามคำสั่งของสังฆราชปาเลอแกวซ์และเริ่มถ่ายรูปกันเป็นครั้งแรกนับแต่ครั้งนั้น (เอนก นาวิกมูล. 2541:5) หากจะนับไปแล้วก็เป็นระยะเวลาเพียง 6 ปีหลังจากที่ตาแกร์ค้นพบวิธีการถ่ายภาพและได้เผยแพร่วิธีการถ่ายภาพของเขาสู่สาธารณะชนในปี พ.ศ. 2382 หลังจากนั้นการถ่ายรูปก็ค่อย ๆ เป็นที่รู้จักกันมากขึ้น

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงเป็นผู้นำขุนนางและประชาชนไม่ให้เชื่อในสิ่งที่ยังมลาย เกี่ยวกับการถ่ายภาพว่าจะเป็นการลดอายุให้สั้นลงและพระองค์ยังเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของประเทศไทยที่ได้ฉายพระรูปและส่งไปให้ประมุขประเทศต่าง ๆ หลายคราวด้วยกัน ในสมัยรัชกาลที่ 4 นี้เริ่มมีคนไทยที่สามารถถ่ายรูปได้บ้างแล้วเช่นกรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา (พระเจ้าน้องยาเธอในรัชกาลที่ 4) พระยากระสาปน์กิจโกศล (โหมด อมาตยกุล) และพระปรีชาภักดี (สอาด อมาตยกุล) ซึ่งเป็นบุตรชายของนายโหมด ส่วนร้านถ่ายรูปนั้นปรากฏอยู่ 2 ร้านด้วยกันคือร้านของนายจิตร หรือขุนสุนทรสารทิศลักษณ์ และร้านของนาย เอ. แชนเลอร์

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงสนพระทัยในวิทยาการสมัยใหม่ทุกด้าน บ้านเมืองได้รับการพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้นในแทบทุกทาง เกิดตึกกรมบ้านช่อง โรงพยาบาล โรงเรียน การไฟฟ้า การประปา ถนนหนทาง การใช้นานพาหนะสมัยใหม่ ตลอดจนเครื่องใช้และวิทยาการที่แปลกใหม่มากมาย การถ่ายภาพก็ได้รวมอยู่ในนั้นด้วยซึ่งการถ่ายภาพนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอาจจะทรงสนพระทัยมาบ้างแล้วเมื่อมีพระชนมายุในวัยหนุ่ม ดังมีหลักฐานเป็นรูปถ่ายฝีพระหัตถ์ ซึ่งได้ถ่ายไว้ในปี พ.ศ. 2411 แต่หลังจากนั้นก่อน พ.ศ. 2447 ก็ไม่พบที่จะกล่าวว่าทรงถ่ายรูปด้วยพระองค์เองอีก มีเฉพาะให้ผู้อื่นฉายพระรูป จึงต้องอนุมานว่าในเวลานั้นยังมิได้สนพระทัยเล่นกล้องถ่ายรูปอย่างจริงจัง ทรงเพิ่งมาเล่นกล้องเป็นเรื่องเป็นราวเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2447 เป็นต้นมา (เอนก นาวิกมูล. 2541: 55) ในปี พ.ศ. 2447 เริ่มมี

หลักฐานปรากฏมากมายว่าพระองค์ทรงสนพระทัยในเรื่องของการถ่ายรูปอย่างจริงจังเพราะว่ามีกิจกรรมหลายอย่างด้านการถ่ายรูปเกิดขึ้นในช่วงเวลานับแต่นั้นมา (ศักดา ศิริพันธุ์ . 2535 : 92-93) เช่นทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดอวดรูปขึ้นในงานวัดเบญจมบพิตรฯ และในปีต่อมา คือปี พ.ศ. 2448 ได้ปรับให้เป็นการประชันรูป ซึ่งมีรูปส่งเข้าประกวดมากถึง 1184 รูป และหลังจากนั้นเมื่อพระองค์เสด็จไป ณ ที่ใด ๆ ก็จะมีกล้องถ่ายรูปติดไปด้วยแทบทุกครั้ง

การถ่ายรูปในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสืบทอดการสนับสนุนการถ่ายรูปต่อจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทรงใช้การถ่ายภาพบันทึกชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และทรงสนับสนุนกิจการถ่ายภาพโดยโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งร้านถ่ายรูปฉายานรสิงห์ และยังทรงจัดตั้งสตูดิโอถ่ายรูปขึ้นในงานฤดูหนาวที่พระราชวังสราญรมย์ ซึ่งพระองค์ทรงฉายภาพด้วยพระองค์เอง และในสมัยของรัชกาลที่ 7 พระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยในด้านการถ่ายภาพยนตร์เป็นหลัก แต่ก็มีหลักฐานว่าพระองค์ทรงสนพระทัยในเรื่องของการถ่ายรูปมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ อีกทั้งยังทรงสะสมกล้องถ่ายภาพที่มีคุณค่าไว้มากมาย ในยุคสมัยของรัชกาลที่ 6 นั้นได้มีร้านถ่ายรูปเปิดดำเนินการมากขึ้นทั้งของชาวต่างชาติและของไทยเอง ให้ บริการทั้งการถ่ายรูปและจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์การถ่ายรูปแก่ลูกค้าเรื่อยมาจนถึงรัชกาลที่ 7 ซึ่งปรากฏอยู่ในโฆษณาตามหน้าหนังสือต่าง ๆ

ในปี พ.ศ. 2475 อำนาจอการปกครองสูงสุดของประเทศที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของพระมหากษัตริย์ในระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย ทำให้พระมหากษัตริย์ และประชาชนมีสิทธิที่เท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ

จากที่กล่าวมาแล้วในช่วงต้นจะเห็นได้ว่าการถ่ายรูปของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ได้เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ได้มีพัฒนาการต่อเนื่องกันมาเป็นลำดับ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการถ่ายภาพบุคคล (Portrait) ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยศึกษาวิเคราะห์ภาพถ่ายบุคคลในด้านวิธีการถ่ายภาพ และการจัดองค์ประกอบของภาพเพื่อให้เห็นพัฒนาการของการถ่ายภาพบุคคลของไทย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการถ่ายภาพบุคคลสำหรับผู้สนใจการถ่ายภาพ และเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการถ่ายภาพบุคคล (Portrait) ในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของภาพถ่าย อันได้แก่ ลักษณะภาพ ท่าทางในภาพ การจัดแสงของภาพ การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ การปรากฏมือในการถ่ายภาพ การแต่งกายของผู้ที่เป็นแบบในการถ่ายภาพ ฉากหลัง และอุปกรณ์ประกอบฉาก ในภาพถ่ายบุคคลของไทยตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยและสามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) จนถึง พ.ศ.2475
2. เพื่อศึกษาผลของการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมไทย

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อให้ทราบถึงคุณลักษณะของภาพถ่าย อันได้แก่ ลักษณะภาพ ท่าทางในภาพ การจัดแสงของภาพ การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ การปรากฏมือในการถ่ายภาพ การแต่งกายของผู้ที่เป็นแบบในการถ่ายภาพ ฉากหลัง และอุปกรณ์ประกอบฉาก ในภาพถ่ายบุคคลของไทยตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยและสามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) จนถึง พ.ศ.2475 ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะและภูมิปัญญาของชาวไทยในการประยุกต์ใช้เครื่องมือในการถ่ายภาพได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ผลงานภาพถ่ายบุคคลของไทย ที่พบหลักฐานภาพถ่ายตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยและสามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) จนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2475)
2. ในการศึกษาวิเคราะห์ภาพถ่ายบุคคลของไทยที่ถ่ายในสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) ถึงสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2475) ได้รวบรวมภาพถ่ายโบราณที่มีอยู่ในสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร และภาพถ่ายที่เผยแพร่ในเอกสารสิ่งพิมพ์ ในกรณีหาผลงานจริงไม่พบ
3. ผลงานภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ภาพถ่ายที่สามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้เท่านั้น เนื่องจากภาพบางภาพ ในสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร ไม่ได้ระบุปีที่ถ่ายภาพไว้

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ภาพถ่ายบุคคลของไทย** หมายถึง ภาพถ่ายบุคคลที่ได้ถ่ายขึ้นในประเทศไทยโดยช่างภาพชาวไทยหรือชาวต่างชาติ ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทย และสามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) จนถึงสมัยสิ้นสุดการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (พ.ศ. 2475)

2. **บริบททางสังคม** หมายถึง สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เหตุการณ์ และวัฒนธรรมในช่วงปีที่เริ่มตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยและสามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) จนถึงสมัยสิ้นสุดการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (พ.ศ. 2475)

3. **ภาพเต็มตัว** หมายถึง ภาพถ่ายบุคคลที่ถ่ายตั้งแต่ศีรษะจนเลยบั้นเอวลงไป

4. **ภาพครึ่งตัว** หมายถึง ภาพถ่ายบุคคลที่ถ่ายตั้งแต่ศีรษะลงไปแต่ไม่เลยบั้นเอว

5. **ฉากหลัง** หมายถึง สิ่งปรากฏอยู่เบื้องหลังบุคคลที่เป็นแบบ นอกเหนือจากอุปกรณ์ประกอบฉาก

6. **อุปกรณ์ประกอบฉาก** หมายถึง สิ่งของใด ๆ ที่ปรากฏอยู่ในฉากซึ่งช่วยในการจัดทำทางของผู้เป็นแบบ มีทั้งแบบติดแน่นและเคลื่อนย้ายได้ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ แจกันดอกไม้ กรอบรูป หนังสือ เป็นต้น

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. ความเป็นมาของภาพถ่ายและวิวัฒนาการของการถ่ายภาพในประเทศไทย
2. ศิลปะการถ่ายภาพบุคคล
3. สภาพสังคมไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความเป็นมาของภาพถ่ายและวิวัฒนาการของการถ่ายภาพในประเทศไทย

การถ่ายภาพ (Photography) มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำคือ photos แปลว่าแสง และ Gropho แปลว่าการเขียน ดังนั้นเมื่อรวมศัพท์ทั้ง 2 ตัวเข้าด้วยกันจึงมีความหมายว่า การเขียนภาพด้วยแสง ทั้งนี้เนื่องจากแสงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการถ่ายภาพซึ่งมีอยู่ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเมื่อแสงผ่านเลนส์ไปยังวัตถุ เช่น กระจก หรือ แก้ว จะทำให้เกิดภาพ ขั้นตอนหลัง คือ ความสามารถของแสงที่เปลี่ยนสารไวแสงให้เป็นสีดำในบริเวณที่ถูกแสงซึ่งเป็นขบวนการถ่ายภาพในปัจจุบัน (อาณัติ มาทรงค์. 2543 : 12 ; อ้างอิงจาก Kryearek. 1977)

กล้องถ่ายภาพได้มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นอีกหลายต่อหลายครั้งจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จากโครงสร้างที่ทำด้วยไม้ เปลี่ยนมาเป็นโลหะ มีคุณภาพในการมองภาพและปรับความชัดดีขึ้นมาก มีระบบชัตเตอร์ที่ให้ประโยชน์ในการควบคุมรับแสงดีขึ้น มีการปรับปรุงคุณภาพฟิล์มให้ไวแสงเพิ่มขึ้น และสุดท้ายก็ปรับปรุงให้ฟิล์มมีขนาดเล็กลง (รังสรรค์ ศิริชู. 2530 : 11-12) หลังจากนั้นเทคโนโลยีการถ่ายภาพก็ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดความก้าวหน้าของวงการถ่ายภาพเป็นอย่างมาก รูปแบบของการบันทึกภาพได้พัฒนาจนมาถึงการถ่ายภาพระบบดิจิทัลในปัจจุบัน

วิวัฒนาการของการถ่ายภาพในประเทศไทย

ศิลปะการถ่ายภาพของไทยเริ่มขึ้นในปลายรัชสมัยของรัชกาลที่ 3 หลังจากที่ดาแกร์ค้นพบวิธีการถ่ายภาพเพียง 6 ปี บาทหลวงปาเลอกัวซ์ (Jean Baptista Pallegoix) ได้สั่งให้บาทหลวงลานอร์ ดินากลองพร้อมอุปกรณ์และวิธีการถ่ายภาพเข้ามาในประเทศไทยในปี พ.ศ.2388 ซึ่งมีหลักฐานเป็นจดหมายโต้ตอบของบาทหลวงปาเลอกัวซ์ที่มีไปถึงเพื่อนบาทหลวงที่ศูนย์มิชชันนารีที่มาเก๊า ฉบับลงวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2388 (ค.ศ.1845) มีใจความสำคัญว่า “บาทหลวงลานอร์ดี ได้มาถึงที่นี่ (กรุงเทพฯ) ประมาณหนึ่งเดือนมาแล้วและได้นำกล้องถ่ายรูปซึ่งสังฆราชปาเลอกัวซ์ได้ฝากให้

บาทหลวงอัลแบรนด์ (Albrand) ซึ่งอยู่ที่ปารีสจัดการซื้อและส่งมาให้และได้รับเรียบร้อยแล้ว” (ศักดา ศิริพันธุ์ . 2535 : 22) ถึงแม้ว่าการถ่ายภาพจะเข้ามาในประเทศไทยในสมัยของรัชกาลที่ 3 แต่ก็ไม่มีหลักฐานใดที่แสดงว่า รัชกาลที่ 3 ทรงสนพระทัยในเรื่องการถ่ายภาพเลย มีหลักฐานว่าพระยาไทรบุรีเคยนำรูปถ่ายควีนวิกตอเรียมาถวายรัชกาลที่ 3 และโปรดฯ ให้แขวนรูปนั้นไว้ในห้องประทับพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย แต่ไม่ทรงเชื่อว่าเป็นรูปถ่ายรูปชักร ทรงเห็นว่าเป็นเพียงรูปเขียนอย่างแต่ก่อนมาเท่านั้น (เอนก นาวิกมูล . 2541ข : 22)

มีหลักฐานที่สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินียาตราพระราชานุญาต ทรงแสดงถึงเหตุที่ทำให้การถ่ายภาพไม่เป็นที่ยอมรับในสมัยแรก ๆ ให้สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินียาตราพระยานริศรานุวัดติวงศ์ฟั่ง ซึ่งปรากฏในสาส์นสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินียาตราเล่ม 4 ฉบับจุลศักราชจัดพิมพ์หน้า 190 ว่า เมื่อแรกมีช่างถ่ายรูปนั้น ไม่ค่อยมีใครยอมถ่ายรูปกันเพราะเกรงว่าจะเอาไปใช้ทำร้ายด้วยเวทมนตร์ ขนาดสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินียาตราประยูรวงศ์ หรือที่เรียกว่า สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินียาตราองค์ใหญ่ (ดิศ บุนนาค) เป็นขุนนางชั้นสูง ก็ยังไม่ยอมถ่ายรูป ยอมแต่องค์น้อย คือสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินียาตราพิชัยญาติ (ทัต บุนนาค) (เอนก นาวิกมูล . 2541ข : 23) จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเชื่อถือในไสยศาสตร์ หรือไสยศาสตร์ ของคนไทยสมัยนั้นอาจยังคงฝังแน่นอยู่ แต่ด้วยพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ที่ทรงเป็นนักปราชญ์ที่มีพระปรีชาสามารถสูงยิ่ง ทรงเป็นผู้นำประชาชนไม่ให้เชื่อในสิ่งซึ่งมลาย ดังตัวอย่างที่ปรากฏตามบันทึกเรื่องการถ่ายรูปของหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล เกี่ยวกับการถ่ายรูปซึ่งพิมพ์ในหนังสือ “ประชุมสมุดภาพสำคัญในประวัติศาสตร์ เล่ม 1” เมื่อ พ.ศ. 2510 มีความว่า “วิชาการถ่ายรูปนั้นได้เข้ามาถึงเมืองไทยในรัชกาลที่ 3 ซึ่งในสมัยนั้นคนไทยทั่ว ๆ ไปยังถือการปั้นรูปถอดรูป ว่าเป็นการทอนอายุให้สั้นลง จึงไม่มีผู้ใดเอาใจใส่จนถึงรัชกาลที่ 4 พระเจ้าบรมโกศไปเลี่ยนที่ 3 ส่งเครื่องราชบรรณาการมาถวาย มีพระรูปปั้นของพระเจ้าบรมโกศไปเลี่ยนที่ 3 และพระมเหสี พร้อมด้วยตราลึงของดอนเนอร์ด้วยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำริให้พระองค์เจ้าประดิษฐถาวรการ นายช่างใหญ่เป็นผู้ปั้นพระบรมรูปของพระองค์เอง พร้อมด้วยดวงตราพรตน์ดวงแรก เพื่อจะส่งไปถวายตอบแทนแก่พระเจ้าบรมโกศไปเลี่ยนที่ 3 นั้น

ขุนนางผู้ใหญ่ในสมัยนั้น กราบพูลคัตค้านพระราชดำรินั้นเป็นอันมาก แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงยินยอม โปรดเกล้าฯ ให้ทำจนเป็นผลสำเร็จและได้ส่งไปถวายแด่พระเจ้าบรมโกศไปเลี่ยนที่ 3 พระบรมรูปองค์นั้นทั้งตราพรตน์ดวงแรกของไทย ยังอยู่ในพิพิธภัณฑสถานฟองแตนโบลประเทศฝรั่งเศสจนบัดนี้ (ศักดา ศิริพันธุ์ . 2535 : 23-24)

พระราชดำริดังกล่าวถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ ที่มีส่วนทำให้ขุนนางและประชาชนเลิกหลงมลายในความเชื่อที่ผิด ๆ ที่ยึดถือกันมาจากอดีตและจากการที่พระองค์ไม่ทรงเชื่อถือในความคิดที่ผิดดังกล่าวมาแล้วนั้นทำให้พระองค์ยอมฉายพระรูป พระบรมสาทิสลักษณ์ของพระองค์ที่ยังถูกเก็บรักษา

ไว้ภายในประเทศและต่างประเทศย่อมเป็นหลักฐานยืนยันที่ดี ในสมัยรัชกาลที่ 4 นั้นมีการใช้ภาพถ่ายเพื่อประโยชน์ทางการทูตอีกหลายครั้งด้วยกัน โดยการส่งไปให้ประมุขของประเทศต่าง ๆ ที่ทรงผูกสัมพันธ์ไมตรีด้วยหลายวาระเช่น ในปี พ.ศ. 2399 ได้ส่งพระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์ที่ฉายคู่กับสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ไปยังประธานาธิบดีแฟรงคลิน เพียร์ซแห่งสหรัฐอเมริกา พร้อมด้วยพระราชสาส์นลงวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2399 สันนิษฐานว่าบาทหลวงปาเลอกัวส์และหรือ บาทหลวง ลานอริตติคงเป็นผู้ถ่ายภาพนั้น เพราะว่าในขณะนั้นยังไม่มีคนไทยคนใดได้เรียนรู้เรื่องการถ่ายภาพเลย พระบรมฉายาลักษณ์ดังกล่าวถ่ายด้วยระบบดาแกร์โรไทพ์ เป็นรูปถ่ายฉายลงบนแผ่นโลหะ ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่สถาบันสมิธโซเนียน สหรัฐอเมริกา

ในปี พ.ศ. 2399 นี้สมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรียได้ส่งเครื่องมงคลราชบรรณาการซึ่งมีกล้องถ่ายภาพแบบดาแกร์รวมอยู่ในนั้นด้วยมาทูลเกล้าถวายรัชกาลที่ 4 พระวิสูตรโยธามาตย์ผู้ไม่รู้ภาษาอังกฤษเลยได้ขอให้ผู้อื่นช่วยแปลหนังสือคู่มือออกมาให้ ประกอบกับได้รับการแนะนำจากฝรั่งในคณะทูตปรัสเซีย ปรากฏว่าท่านสามารถสร้างรูปถ่ายจากกล้องถ่ายรูปชุดนั้นขึ้นมาได้สำเร็จ ต่อมาได้เลื่อนตำแหน่งเป็นพระยากระสาปนิภิกโกศล (โหมด อมาตยกุล) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นคนไทยคนแรกที่สามารถถ่ายภาพได้

ปี พ.ศ. 2400 ทรงส่งพระบรมฉายาลักษณ์ฉายขณะประทับนั่งบนพระราชอาสน์กับรูปทรงฉายร่วมกับพระนางเธอฝ่ายในและพระเจ้าลูกเธอ 2 พระองค์ ที่ประทับนั่งบนพระเพลาของพระองค์ รวมเป็น 2 รูป ไปถวายสมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรีย โดยส่งไปกับคณะราชทูตชุดหม่อมราโชทัย ปัจจุบันภาพทั้งสองเก็บรักษาอยู่ในพระราชวังวินด์เซอร์

ในปี พ.ศ. 2404 รัชกาลที่ 4 ทรงส่งรูปถ่ายไปให้ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาอีก โดยส่งไปพร้อมกับดาบเหล็กลายฉุย 1 เล่ม มีพระราชสาส์นกำกับลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2404 ผู้ได้รับเครื่องบรรณาการชุดนี้คือประธานาธิบดีลินคอล์น รูปถ่ายแผ่นนี้มีความน่าสนใจตรงที่ยังคงมีตัวตนของจริงให้เห็นอยู่ถึงทุกวันนี้ จะเรียกว่าเป็นรูปถ่ายระบบดาแกร์โรไทพ์คนไทยที่มีของจริงให้เห็น กับตีพิมพ์เผยแพร่แล้วเพียงรูปเดียวในโลกก็ว่าได้ เพราะรูปถ่ายแผ่นอื่น ๆ แม้เราจะทราบว่าถ่ายด้วยระบบดาแกร์โรไทพ์ก็จริง แต่บางทีก็เหลือแต่สำเนา ปัจจุบันภาพแผ่นนี้ถูกเก็บรักษาไว้ที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา

นอกจากนั้นรัชกาลที่ 4 ยังทรงส่งรูปถ่ายไปถวายประมุขประเทศอื่น ๆ ในปี พ.ศ. 2404 อีกอย่างน้อยที่มีหลักฐานก็คือ 4 รูป คือส่งไปถวายสมเด็จพระสันตะปาปาปิอุสที่ 9 ณ กรุงวาติกันหนึ่งรูป ถวายสมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรีย 2 รูป และอีกรูปหนึ่งส่งไปถวายจักรพรรดินโปเลียนที่ 3 แห่งฝรั่งเศส สำหรับรูปที่ส่งไปถวายพระนางเจ้าวิคตอเรีย เนื้อความในพระราชสาส์นบอกรายละเอียดให้เราทราบว่าถ่ายโดยช่างชาวไทย ซึ่งช่างถ่ายภาพคนนั้นต้องเป็นนายโหมดอย่างแน่นอน นายโหมด

ได้ใช้กล้องถ่ายรูปที่พระนางเจ้าวิคตอเรียส่งมาถวาย ร. 4 ตั้งแต่ พ.ศ. 2399 มาถ่ายรูปในครั้งนี้ ในพระราชสาส์นกล่าวว่า เหตุที่ต้องร้งรอมานานเพราะไม่มีใครใช้กล้องนั้นเป็น ต่อมาเมื่อช่างไทยได้รับคำแนะนำจากช่างถ่ายรูปชาวสวีเดนและชาวอังกฤษแล้ว ทุกอย่างจึงบรรลุความสำเร็จ

ในสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394-2411) การถ่ายรูปค่อย ๆ เป็นที่รู้จักมากขึ้นโดยเกิดร้านถ่ายรูปของคนไทยรับจ้างถ่ายโดยตรงขึ้น 1 ร้าน เป็นของนายจิตร หรือขุนสุนทรสารทิศลักษณ์ มีชื่อร้านว่า Francis Chit & Son เปิดเมื่อ พ.ศ. 2406 นับเป็นร้านถ่ายรูปแห่งแรกของสยามและร้านของนายจิตรนี้มีแจ้งความของร้านลงในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เป็นประจำ เช่น ในบางกอกกรีตอร์เดอร์ (พ.ศ. 2408) ของหมอบรัดเลย์และลงในหนังสือจดหมายเหตุนสยามไสมยของหมอสมิท ร้านของนายจิตรนี้มีความพิเศษว่าร้านถ่ายภาพทั่วไปคือตัวร้านตั้งอยู่บนแพลอยอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยาที่วัดกุฎีจีน (ช้างตาครูช) นายจิตรเป็นต้นตระกูลจิตรราชนี เป็นช่างภาพหลวงในรัชกาลที่ 4 และที่ 5 ต่อมาได้รับบรรดาศักดิ์ เป็นหลวงอัคนีนฤมิตร มีผลงานถ่ายภาพบุคคลเช่นรูปรัชกาลที่ 4 รูปรัชกาลที่ 5 เจ้านายพระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนาง พ่อค้าและประชาชน นอกจากนี้ยังถ่ายรูปสถานที่ วัด วัง ผลงานของนายจิตรได้รับการเก็บรักษาไว้ ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

นอกจากนี้แล้วยังมีชาวต่างชาติเข้ามาเปิดร้านถ่ายรูปอยู่ในกรุงเทพฯ อีกหนึ่งร้านหลังจากที่นายจิตรตั้งร้านถ่ายรูปขึ้นมาแล้วหนึ่งปีนั้นคือนาย เอ. แซกเลอร์ (August Sachtler) ช่างถ่ายรูปฝรั่งไม่ทราบสัญชาติ ได้เข้ามาตั้งร้านอยู่ที่ตึกโรงแรมของมิสเตอร์ฟอล์ค ถนนเจริญกรุง ร้านถ่ายรูปที่ตั้งรับจ้างอย่างนี้ในสมัยรัชกาลที่ 4 มีพบเพียง 2 ร้านดังที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนั้นพบเพียงช่างภาพสมัครเล่นไม่ได้ตั้งร้านรับถ่ายอย่างเอาจริงเอาจัง (เอนก นาวิกมูล . 2541 ก : 59-61) อย่างเช่นนายจอห์น ทอมสัน (John Thomson) เป็นช่างถ่ายรูปท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมาก เป็นชาวอังกฤษ ได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทยสยามในวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2408 เพื่อถ่ายภาพพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถ่ายภาพพระราชพิธีโสกันต์ของเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ ถ่ายภาพพระบรมพยุหยาตราทางชลมารคเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปถวายผ้ากฐินในวันเสาร์ที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2408 ถ่ายภาพพระบรมมหาราชวัง โดยมีกรมหมื่นอลงกฎเป็นมัคคุเทศก์กิตติมศักดิ์ นอกจากนี้ยังได้เดินทางไปถ่ายทิวทัศน์ของกรุงเทพฯ พระนครศรีอยุธยาและเพชรบุรีอีกด้วย (ศักดิ์ดา ศิริพันธุ์ . 2535 : 71)

ในรัชกาลที่ 4 ยังมีช่างถ่ายรูปที่ปรากฏหลักฐานอีก เช่น กรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา (พระเจ้าน้องยาเธอในรัชกาลที่ 4) และพระปรีชาภักการ (ลำอาง อมาตยกุล) ซึ่งเป็นบุตรชายของนายโหมด

ระบบการถ่ายภาพที่ได้เข้ามาในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 นั้น มี 2 ระบบด้วยกันอันได้แก่

- ระบบดาแกร์โรไทพ์ เป็นระบบที่ใช้แผ่นโลหะ เช่น เงินหรือทองแดงเป็นแผ่นบันทึกภาพ โดยนำมาขัดให้เป็นมันแล้วชุบด้วยน้ำยาเคมี ภาพในระบบนี้ไม่สามารถบันทึกซ้ำได้เพราะแผ่นโลหะนั้นมีความทึบแสง การถ่ายภาพในระบบนี้นิยมถ่ายภาพบุคคลหรือทิวทัศน์เป็นหลัก เนื่องจากน้ำยาเคมีในสมัยแรกนั้นทำปฏิกิริยากับแสงช้าทำให้ใช้เวลาในการถ่ายรูปล้นนานมาก ในการถ่ายรูปบุคคลถึงกับต้องมีการใช้แกนเหล็กเพื่อให้ผู้ที่มาถ่ายรูปเอาไว์พิงคอเพื่อลดความเมื่อยล้าและกันไม่ให้เคลื่อนไหว ถึงแม้ว่าการผลิตภาพแบบนี้จะใช้เวลาอย่างมากแต่ก็เป็นที่ยอดนิยมมากเพราะภาพที่ได้นั้นมีความชัดเจนสูงมาก

ระบบดาแกร์โรไทพ์นี้ได้เข้ามาสู่เมืองไทยอย่างแน่นอน ดังหลักฐานที่ปรากฏจากหนังสือของสังฆราชปาเลอกัวส์ ซึ่งส่งไปยังสำนักมิสซังต่างประเทศกรุงปารีส ลงวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2388 ว่า “การทดลองถ่ายภาพแบบดาแกร์ร่วมกับบาทหลวงลาร์นอดีประสบความสำเร็จในไม่กี่วัน”

หรือในหนังสือ “อักขราภิธานศรับท์” ของหมอบรัดเลย์ พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2416 ต้นสมัยรัชกาลที่ 5 นิยามศัพท์ “รูปชัก” แสดงร่องรอยของเรื่องนี้ไว้ในหน้า 598 ว่า “รูปชัก, คือรูปที่เขาทำวิธีอย่างฝรั่งเศส ทำให้รูปเข้าไปอยู่ในแผ่นเงินเป็นต้น” รูปในแผ่นเงินดังกล่าว ก็คือรูปในระบบดาแกร์โรไทพ์ นั่นเอง

- ระบบเวตเพลต เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2394 ซึ่งเป็นปีที่รัชกาลที่ 3 สวรรคตและรัชกาลที่ 4 ขึ้นครองราชย์ วิธีการถ่ายภาพในระบบนี้ ผู้ถ่ายจะใช้แผ่นกระจกที่เป็นแผ่นบันทึกภาพนำมาอาบน้ำยาแล้วสอดเข้าไปในกล้องถ่ายรูปขณะที่กระจกกำลังเปียก ๆ เมื่อถ่ายเสร็จต้องรีบเอาไปล้างทิ้งยังเปียกนั้น

การถ่ายรูปแบบนี้ค่อนข้างจะยุ่งยากอยู่ไม่น้อย เพราะต้องหอบหิ้วสัมภาระต่าง ๆ ไปพร้อมหมด ไม่ว่าจะเป็นน้ำยาเคมีที่ใช้อาบ ใช้ล้างกระจก แผ่นกระจก หรือกระทั่งผ้าเตินท์คลุมโปงทำห้องมืด เวลาถ่ายต้องเปิดหน้ากล้องนานเพราะความไวแสงยังไม่สู้ดี เวลาเปิดชวดย่น้ำยาก็ต้องอดทนกับกลิ่นอันฉุนฉียวของสารเคมี นับว่าทุลักทุเลมาก แต่ถึงกระนั้นเนื่องจากผลที่ได้รับเป็นที่น่าพอใจ ถึงจะลำบากอย่างไรช่างถ่ายรูปก็ยังนิยมใช้ (เอนก นาวิกมูล . 2548 : 104-108)

การถ่ายรูประบบเวตเพลต ได้ปรากฏหลักฐานว่ามีการใช้ในสมัยรัชกาลที่ 4 ดังเช่นรูปถ่ายของนาย จอห์น ทอมสัน อันได้แก่รูปถ่ายพระราชพิธีโสกันต์ของเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ และรูปถ่ายอื่น ๆ ที่ตัวเขาได้ถ่ายไว้ ซึ่งรูปถ่ายทั้งหมดเป็นรูปถ่ายที่ใช้ระบบการถ่ายรูปแบบเวตเพลตทั้งสิ้น

สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จขึ้นครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2411 – พ.ศ. 2453 เป็นระยะเวลา 42 ปี พระองค์ทรงสนพระทัยในวิทยาการสมัยใหม่ทุกด้าน ทรงพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า วิชาถ่ายรูปก็เป็นวิชาหนึ่งที่ทรงสนพระทัยเป็นอันมาก เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเริ่มต้นวางรากฐานด้านการถ่ายภาพไว้เป็นอย่างดี กอปรกับ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงพระเยาว์ทรงคุ้นเคยกับการถ่ายรูปอยู่

ก่อนแล้ว จึงมีผลให้เกิดการพัฒนาการถ่ายรูปอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเฟื่องฟูที่สุดตอนปลายรัชกาลในตอนกลางรัชกาลพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องการถ่ายรูปลงในหนังสือ “กุมารวิทยา” ฉบับที่ 22 ตรงกับวันจันทร์ที่ 3 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 114 (พ.ศ. 2438) กล่าวถึงการถ่ายรูประบบถ่ายบนแผ่นเงิน (ดาแกร์โรไทพ์) ถ่ายบนกระจก (เวทเพลทและดรายเพลท หรือแบบกระจกอบน้ำยาสด, น้ำยาแห้ง) (เอนก นาวิกมูล . 2541ก : 12) อีกทั้งยังมีรูปถ่ายของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาสุดาร์ตณประยูร พบในหอจดหมายเหตุแห่งชาติมีลายมือเขียนไว้ข้างหลังว่า “พระรูปนี้ถ่ายแต่ปีมโรง สัมฤทธิศก 1230 โดย จปร เหมือนกัน” ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2411 แต่หลังจากนั้นก่อน พ.ศ. 2447 ก็ไม่พบที่จะกล่าวว่าทรงถ่ายรูปด้วยพระองค์เองอีก มีเฉพาะให้ผู้อื่นฉายพระรูป จึงต้องอนุมานว่าในเวลานั้นยังมิได้สนพระทัยเล่นกล้องถ่ายรูปอย่างจริงจัง ทรงเพิ่งมาเล่นกล้องอย่างจริงจังเมื่อประมาณปี 2447 เป็นต้นมา (เอนก นาวิกมูล . 2541ค : 55) ในปี พ.ศ. 2447 เริ่มมีหลักฐานปรากฏมากมายว่าพระองค์ทรงสนพระทัยในเรื่องของการถ่ายรูปอย่างจริงจัง เพราะว่ามีกิจกรรมหลายอย่าง ด้านการถ่ายรูปเกิดมากขึ้นในเวลานับแต่นั้นมา (ศักดา ศิริพันธุ์ . 2535 : 92-93)

เหตุการณ์สำคัญในด้านการถ่ายรูปในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็คือในปี พ.ศ. 2447 ได้มีการออกรูปหรือโซว์รูปขึ้นเป็นครั้งแรก งานดังกล่าวจัดขึ้นระหว่างงานไหว้พระพุทธรชินราช วัดเบญจมบพิตรฯ ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้าง งานไหว้พระพุทธรชินราช มีประจำปีเรื่อยมานับตั้งแต่ พ.ศ. 2443 รูปที่รับเข้าแสดง มีทั้งรูปอัดลงกระดาษและรูปกระจกใสถ้ามอง หรือที่เรียกว่าแทกซิโฟเต (Taxiphote) ภายหลังเมื่อมีการเปิดพระที่นั่งวิมานเมฆ ยังมีตู้ถ้ามองซึ่งพิมพ์คำ ๆ นี้ติดอยู่ ตั้งแสดงด้วยและในปีต่อมาคือปี พ.ศ. 2448 ในงานเดียวกันก็มีการจัดประชันรูปขึ้นเป็นครั้งแรกมีผู้ส่งรูปเข้าประชันถึง 140 คน เป็นรูปถ่ายทั้งสิ้น 1,184 รูป มีทั้งรูปถ่ายธรรมดาและรูปถ่ายถ้ามอง รูปแบบนี้จะเห็นเป็นลักษณะคู่ คือถ่ายทีเดียวได้ 2 รูปคล้ายกันแต่ที่จริงเอียงกันเล็กน้อย เมื่อเอาเข้าเครื่องมองแล้วจะเห็นเป็นแบบสามมิติ ส่วนการให้รางวัลแบ่งเป็น 3 ระดับคือ เหรียญทองเป็นชั้นสูงสุด มีอยู่ 5 เหรียญ เหรียญเงินเป็นชั้นที่สองมีอยู่ 30 เหรียญ ต่ำสุดเป็นเหรียญทองแดงไม่บอกว่ามีจำนวนเท่าใด ผู้ที่ส่งรูปเข้าประกวดหากรูปใดได้คะแนนโหวตสูงก็ได้เหรียญไป บางคนได้รับรางวัลทั้ง 3 เหรียญ เช่นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้น ผู้ที่ส่งรูปเข้าประชันนั้นมีทั้งพระเจ้าลูกยาเธอและพระเจ้าลูกเธอ เจ้านายชั้นสูง ข้าราชการ พ่อค้า ฝรั่งและแม้แต่ช่างภาพผู้หญิงเช่นคุณหญิงอุณากรรยาของพระยามหิบาลบริรักษ์ ก็ยังได้ส่งรูปเข้ามาประชันในครั้งนี้ด้วย รูปถ่ายบางส่วนในการประชันภาพนี้ได้ถูกเก็บรักษาไว้ที่พระที่นั่งวิมานเมฆ

ในการจัดการประชันภาพในครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประธานคณะกรรมการ ทรงจัดให้มีการออกร้านขายของสารพัดชนิดที่สำคัญคือมีร้านถ่ายรูปหลวงด้วย ร้านถ่ายรูปหลวงนี้พระองค์จะเสด็จไปแวะเป็นประจำทุกคืนและบางครั้งจะทรงเป็นช่างถ่ายรูป

เองด้วย (เอนก นาวิกมูล . 2541ก : 19) ความสนพระทัยในเรื่องการถ่ายรูปของรัชกาลที่ 5 มีหลักฐานว่ารัชกาลที่ 5 ทรงเล่นกล้องอย่างจริงจังดังเช่นปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง “เสด็จประพาสต้นครั้งที่ 2” และ “ไกลบ้าน” เรื่องแรกเป็นบทพระราชนิพนธ์ที่กล่าวถึงการเสด็จประพาสเยี่ยมประชาชนในปี พ.ศ. 2449 ทรงแวะถ่ายรูปผู้คนพลเมือง สถานที่ เหตุการณ์ทุกหนทุกแห่ง ทรงกล่าวถึงการถ่ายรูปไว้ถึง 50 ครั้ง ส่วนเรื่องหลังกล่าวถึงการเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2450 ทรงเขียนหนังสือหนากว่า 800 หน้า ในหนังสือเล่มนี้มีการเอ่ยถึงคำว่าถ่ายรูปและรูปถ่าย นับร้อยแห่ง (เอนก นาวิกมูล . 2541ก : 12-19)

ร้านถ่ายรูปในสมัยรัชกาลที่ 5 มีเพิ่มขึ้นมากจากสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อนับรวมช่างถ่ายรูปทั้งสมัครเล่นและอาชีพปรากฏว่ากรุงเทพฯ ในสมัยนั้นมีช่างถ่ายรูปหรือสตูดิโอถ่ายรูปถึง 20 กว่าราย ลูกค้าส่วนใหญ่มักเป็นเชื้อพระวงศ์ ขุนนาง พ่อค้า คนมีเงิน ส่วนชาวบ้านทั่วไปยังไม่ค่อยรู้จักถ่ายรูปกันนัก เพิ่งมาแพร่หลายในอีกหลายปีต่อมา ซึ่งแตกต่างจากทางยุโรปและอเมริกาที่ชนทุกชั้นเฮโลกันไปถ่ายรูปไว้ทันทีที่เกิดวิชาถ่ายรูปขึ้น นักถ่ายรูปสมัครเล่นชาวไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 มีมากมายเช่น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ พริ้งวงษ์, พระยาสุโขทัยวินิต, พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา, กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม, สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ, สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธฯ, เจ้าจอมเอิบและเจ้าจอมเอือน เป็นต้น

ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีนักถ่ายรูปอาชีพเชื้อชาติต่าง ๆ ที่ทยอยเข้ามาประกอบอาชีพถ่ายรูปเป็นระยะ ๆ นักถ่ายรูปอาชีพชาวต่างชาติที่มีบทบาทสำคัญได้แก่

1. นายเฮนรี ชูเรน (Henry Schuren) ได้เดินทางเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อเปิดสตูดิโอถ่ายภาพในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2417 ลูกค้าของนายชูเรนมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ นอกจากนี้นายชูเรนยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ฉายพระบรมฉายาลักษณ์หมู่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชนิษฐา พระราชโอรสและพระราชธิดาอีกด้วย นายชูเรนได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เหรียญบุษปมาลา ในฐานะที่เป็นศิลปินที่สามารถถ่ายรูปเหมือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชวงศ์ ตลอดจนทิวทัศน์ของสยาม ซึ่งทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพอพระราชหฤทัยยิ่ง นายชูเรน จึงเป็นศิลปินช่างถ่ายรูปคนแรกที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันเป็นสิริมงคลนี้และเขาก็ยังได้เป็นช่างถ่ายรูปชาวต่างชาติคนแรกที่เป็นช่างภาพส่วนพระองค์ที่ใช้ข้อความภาษาอังกฤษในการประชาสัมพันธ์กิจการถ่ายรูปของเขาว่า “Photographer by appointment to the King of Siam” หลังจากนั้นเขาก็ได้เดินทางกลับไปตั้งสตูดิโอถ่ายรูปที่สิงคโปร์ ในเดือน กันยายน ปีเดียวกัน

2. นายจี. อาร์. แลมเบิร์ต (G.R. Lambert) เป็นชาวเยอรมันได้เดินทางเข้ามาเปิดสตูดิโอถ่ายรูปในกรุงเทพฯ เมื่อปลายปี พ.ศ. 2422 และเดินทางกลับไปสิงคโปร์ในเดือนกุมภาพันธ์ 2423

เหตุผลที่แลมเบิร์ตเดินทางเข้ามาตั้งสตูดิโอถ่ายภาพในกรุงเทพฯ เพราะว่ามีรับหน้าที่ช่างถ่ายรูปหลวงแทนนายชูเรน ซึ่งถือว่านายแลมเบิร์ตเป็นช่างถ่ายรูปหลวงคนที่ 2 ของพระเจ้าแผ่นดินสยาม

3. นายโรเบิร์ต เลนซ์ (Robert Lenz) เป็นชาวเยอรมันโดยกำเนิด ได้เข้ามาเปิดสตูดิโอถ่ายภาพในประเทศไทยร่วมกับนาย ไคลน์ โกรธ ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1894 (พ.ศ. 2437) ชื่อร้าน ARTISTIC PHOTOGRAPHY ณ ถนนโอเรียลเต็ล หลังจากนั้นนายโรเบิร์ต เลนซ์ก็ได้เปิดกิจการสตูดิโอถ่ายภาพเป็นของตนเองชื่อว่า โรเบิร์ต เลนซ์ แอนโก ซึ่งได้เปิดกิจการในวันพุธที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2439 ร้านโรเบิร์ต เลนซ์ไม่ได้ทำกิจการสตูดิโอถ่ายภาพเพียงอย่างเดียวยังขายรูปถ่ายคริสต์มาส กล้องถ่ายรูปและอุปกรณ์ประกอบอีกด้วย

จากการที่นายเลนซ์ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้นำพระบรมรูปเมื่อคราวเสด็จประพาสสิงคโปร์ เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2439 (ในขณะนั้นนายโรเบิร์ต เลนซ์ ได้เปิดกิจการสตูดิโอถ่ายภาพอยู่ที่สิงคโปร์) นั้น ผลงานฉายพระบรมรูปของนายเลนซ์คงทำให้พระองค์ทรงพอพระราชหฤทัย ดังนั้นเมื่อนายเลนซ์ เดินทางเข้ามาเปิดสตูดิโอในกรุงเทพฯ ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2439 พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้เป็นช่างถ่ายรูปหลวง จึงนับได้ว่านายเลนซ์เป็นช่างถ่ายรูปหลวงคนที่สามที่เป็นชาวต่างชาติ เมื่อนายเลนซ์เป็นช่างถ่ายรูปหลวงแล้วจึงได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้พระราชลัญจกรสำหรับแผ่นดินพิมพ์ไว้ที่หลังรูปถ่าย ที่ของใส่ภาพ และที่หัวใบเสร็จรับเงินเป็นต้น นอกจากตราแผ่นดินแล้วในวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2446 นายเลนซ์ยังได้รับพระราชทานเหรียญบุษปมาลา อีกด้วย ซึ่งนับว่าเป็นชาวต่างชาติคนที่ 2 ที่ได้รับพระราชทานเหรียญนี้ หลังจากที่ได้รับพระราชทานเหรียญบุษปมาลา นายเลนซ์จึงได้นำรูปเหรียญบุษปมาลาตีพิมพ์ประดับไว้หลังรูปถ่ายคู่กับตราแผ่นดินอีกด้วย

ชาวตะวันตกที่เข้ามาเปิดสตูดิโอถ่ายภาพในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วยังมีรายชื่อของช่างถ่ายรูปที่ปรากฏอยู่ตามหน้าโฆษณาในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ อันได้แก่นายเอ็ม. มาร์ติน (M. Martin), นาย เอฟ. ชูมานน์ (F. Schurmann), นาย ยี. เกช. การ์ทเนอร์ (G.H. Gartner), นาย ดับบลิว. เค. โลฟทัส (W.K. Loftus) และ นาย เจ. อันโตนิโอ (J. Antonio) เป็นต้น

นอกจากชาวตะวันตกแล้ว ในสมัยรัชกาลที่ 5 นี้ยังมีสตูดิโอถ่ายภาพที่เป็นของชาวญี่ปุ่นและชาวจีนเกิดขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้การถ่ายภาพก็เริ่มที่จะแพร่ออกไปยังต่างจังหวัดซึ่งได้แก่จังหวัดสงขลาและจังหวัดเชียงใหม่ โดยที่สงขลาเป็นจังหวัดแรกที่มีผู้เรียนรู้วิชาถ่ายรูปขึ้นถึงขั้นถ่ายและล้างรูปเองได้ โดยมีหลวงวิเศษภักดี (ชม ณ สงขลา) ซึ่งภายหลังได้เป็นพระยาวิเชียรคีรีเจ้าเมืองสงขลาเป็นผู้ตั้งสตูดิโอถ่ายรูปขึ้นในบ้านของตัวเองและมีผลงานตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2430 (เอนก นาวิกมูล . 2548 : 181) ในจังหวัดเชียงใหม่ก็เริ่มมีร้านถ่ายรูปเกิดขึ้น ในปี พ.ศ. 2443คือร้านชวียงเส็ง โดยมีหลวงอนุสารสุนทรเป็นช่างถ่ายรูป (ศักดิ์ ศิริพันธ์ . 2535 : 188) ต่อมาในราวปี พ.ศ. 2446 ชาวญี่ปุ่น

คนหนึ่งชื่อ โมริโนสุเกะ ทานากา (Mr. Morinosuke Tanaka) ซึ่งเคยทำงานในร้านถ่ายรูปของนาย โรเบิร์ต เลนซ์ อยู่ราว 3 ปี ก็ได้เดินทางขึ้นไปตั้งร้านถ่ายรูปที่ลำปาง แล้วภายหลังก็ย้ายไปอยู่ที่ เชียงใหม่ นับเป็นช่างถ่ายรูปรุ่นบุกเบิกอีกคนหนึ่งของภาคเหนือ (เอนก นาวิกมูล . 2548 : 185)

ระบบการถ่ายรูปที่ใช้ในสมัยรัชกาลที่ 5 นี้ ยังคงใช้ระบบดาแกร์โรไทพ์และระบบเวตเพลต เช่นเดียวกับสมัยรัชกาลที่ 4 (ระบบดาแกร์โรไทพ์เล็กใช้ในสมัยรัชกาลที่ 5) นอกจากนั้นด้วย วิศวกรรมการของการถ่ายรูปที่พัฒนาขึ้น ก็ได้มีการใช้ระบบการถ่ายรูปแบบใหม่เข้ามาคือ

- ระบบดรายเพลตหรือเพลตแห้ง แทนที่ช่างถ่ายรูปจะต้องหอบหิ้วสัมภาระต่าง ๆ ติดตัวไปหมด ก็สามารถตัดภาระข้อนั้นได้ โดยมีผู้คิดทำกระจกบานน้ำยาไว้เลยเท่ากับเป็นกระจกสำเร็จรูป จะใส่หีบนำติดตัวไปถ่ายที่ไหนเมื่อไรก็ได้ ไม่ต้องเสียเวลาผสมน้ำยาเดี๋ยวนั้น อีกทั้งยังเก็บกระจกไว้ได้นานโดยไม่เสื่อมคุณภาพด้วย วิธีทำเพลตแห้งมีผู้คิดค้นได้เมื่อ พ.ศ. 2407 กลางสมัยรัชกาลที่ 4 แต่ในระยะแรกความไวแสงยังน้อย ผู้นำยาเวตเพลตไม่ได้เพราะฉะนั้นเมื่อจะถ่ายรูปก็ต้องเปิดหน้ากล้องให้นานขึ้นเป็นการชดเชย

ถึงแม้ว่าการถ่ายรูปในระบบนี้จะเกิดขึ้นกลางสมัยรัชกาลที่ 4 แต่ได้มีมาถึงเมืองไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อกรรมวิธีนี้ได้รับการปรับปรุงจนใช้การได้ดีแล้ว ดังที่รัชกาลที่ 5 ทรงกล่าวว่า “รูปน้ำยาแห้งเพิ่งมีมาเมื่อประมาณ 15 ปี แต่แรกมานั้น เสียมากกว่าได้ ต่อมาภายหลังเมื่อเรือเมลเดินเร็วขึ้น จึงเปนอันใช้ได้สะดวก” (เอนก นาวิกมูล . 2548 : 113) วิธีถ่ายรูปด้วยกระจกยังมีใช้เรื่อยมาอีกนานจนแม้ถึงรัชกาลที่ 7 ก็ยังคงใช้กันต่อไป

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 พระองค์ทรงสนพระราชหฤทัย และทรงพัฒนาการถ่ายรูปสืบต่อจากพระราชบิดา นอกจากพระองค์ทรงถ่ายรูปบันทึกการเดินทางไปเยี่ยมราษฎร รูปปูชนียสถานและรูปทิวทัศน์แล้ว ยังทรงโปรดการถ่ายรูปการแสดงละคร ดังหลักฐานที่ปรากฏในหนังสือ “รูปข้าพเจ้าฉาย” ภายในหนังสือเล่มนี้ รวบรวมรูปถ่ายฝีพระหัตถ์การแสดงละครพูด เช่น เรื่องกลแตกของศรีอยุธยา ช่างถ่ายรูปประจำพระองค์ในสมัยรัชกาลที่ 6 คือหลวงกลการเจนจิต (เผ่า วสุวัต) ซึ่งเคยทำงานอยู่กับกรมพระกำแพงเพชร (ศักดิ์ ศิริพันธ์ . 2535 : 203-210)

หลังจากที่ประเทศไทยประกาศสงครามกับเยอรมนี (สงครามโลกครั้งที่ 1) ในวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 ทรัพย์สินของชาวเยอรมันรวมทั้งร้านโรเบิร์ต เลนซ์ ก็ถูกยึดไว้เป็นสมบัติของแผ่นดินทั้งหมด พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งห้องฉายานรสิงห์ โดยใช้สถานที่และอุปกรณ์จากร้านโรเบิร์ต เลนซ์ เดิม โดยมีพระยาอนุศาสตรจิตรกร เป็นผู้จัดการ และพระฉายาทิศกรเป็นผู้ช่วยในระยะเริ่มต้น ห้องฉายานรสิงห์นี้ได้เริ่มเปิดกิจการเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2461 (เอนก นาวิกมูล . 2541ก : 23)

จากสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการจัดงานฤดูหนาวที่วัดเบญจมบพิตรฯ ระหว่างปี พ.ศ. 2437 – 2439 ในสมัยรัชกาลที่ 6 ก็ได้มีการจัดงานฤดูหนาวขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2466 สถานที่จัดงานคือ พระราชอุทยานสราญรมย์ ในงานฤดูหนาวนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งสตูดิโอถ่ายภาพโดยใช้ชื่อว่า “ราชสาทิศัยสถาน” มีคำแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า THE ROYAL PHOTOGRAPHIC STUDIO ในครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล่นถ่ายภาพด้วยพระองค์เอง รูปถ่ายฝีพระหัตถ์ยังคงจัดแสดงอยู่ในพระที่นั่งวิมานเมฆ และรายได้จากการขายพระรูปได้นำไปใช้เพื่อสาธารณกุศล ส่วนหนึ่งนำไปสมทบทุนสร้างเรือรบหลวงประแสเป็นต้น

ในสมัยนี้ค่อย ๆ มีร้านถ่ายรูปเพิ่มมากขึ้น สังเกตได้จากโฆษณาร้านถ่ายรูปแห่งใหม่ที่ลงประกาศตามหน้าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เช่นร้าน เค. นางะทูกะ (K. Nagatsuka) , ห้างถ่ายรูปพร้อม, ร้านบุรภาพการค้า, ร้านขายยาลักษณะตลาดน้อย, ร้านขายยาบางขุนพรหม, ร้านขงเบ้งช่างถ่ายรูปและร้านเจียเป็งเซ็ง นอกจากนี้ยังมีร้านถ่ายรูปสำหรับคนที่ไปเที่ยวเขาดินอีกด้วย จะเห็นได้ว่าหลังจากที่เกิดร้านถ่ายรูปหลวงขึ้นคือ ห้องขยานวรสิงห์ ร้านถ่ายรูปที่เป็นกิจการของราษฎรก็มักจะเอาคำว่าขายาขึ้นต้นชื่อร้านด้วยเช่นกัน

เหตุการณ์สำคัญในรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 นี้ คือยุคของการใช้ไฟฟ้าถ่ายรูปในร้านถ่ายรูป ซึ่งเริ่มเป็นแห่งแรกที่โรงเรียนเพาะช่าง และต่อมาจากนั้นก็เริ่มเป็นที่นิยมแพร่หลายกันในวงการถ่ายรูปโดยทั่วไปซึ่งเราเริ่มจะได้มีโอกาสและเห็นป้ายคำว่า “ที่นี่รับถ่ายรูปทั้งกลางวันและกลางคืน” และป้ายเช่นนี้นิยมติดกันมาก (พูน เกษจำรัส. 2521 : 69)

สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 พระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการถ่ายภาพพอสมควร ทราบได้จากเมื่อพระชันษายังน้อยขณะที่พระองค์ดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์เป็นสมัยที่พระชนกคือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกำลังสนับสนุนการถ่ายรูป ก็ได้ทรงเล่นกล้องพร้อมพระเจ้าลูกยาเธอ องค์อื่น ๆ ด้วย ดังเห็นได้จากพระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์ขณะทรงกล้องและในคราวที่มีการประชันรูปถ่ายในงานวัดเบญจมบพิตรฯ ในปี ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448) นั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ ได้ส่งรูปเข้าประกวด 1 รูป ชื่อว่า “รูปตื่น” และได้รับเหรียญทองแดง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยในด้านของการถ่ายภาพยนตร์เป็นหลักในหอภาพยนตร์แห่งชาติกรมศิลปากรมีภาพยนตร์ฝีพระหัตถ์เก็บรักษาอยู่มากมีทั้งภาพยนตร์ถ่ายสั้นและภาพยนตร์เรื่องยาว ภาพยนตร์เรื่องยาวที่ทางหอภาพยนตร์แห่งชาติสามารถหามาได้เต็มเรื่องและเคยฉายต่อที่สาธารณชนได้แก่เรื่องแหวนวิเศษเป็นต้น (อเนก นาวิกมูล. 2541ก : 23)

ร้านถ่ายรูปในสมัยรัชกาลที่ 7 นี้ ก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอีกหลายร้านเช่น ร้านวิจิตรศิลป์, ร้านเจ็ยกี่เซ็ง, ร้านยามากูชิ, ร้านนางเลิ้งอาร์ต (เป็นร้านแรกของเมืองไทยที่สามารถทำล๊อคเก็ตเองได้) และร้านสดสวย เป็นต้น

การชื้อกล้องและอุปกรณ์ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ประเทศไทยเริ่มมีการนำเข้าวัสดุและอุปกรณ์การถ่ายภาพตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่ก็ยังมีจำนวนบริษัทไม่มากนัก มีหลักฐานเรื่องการชื้อกล้องที่ได้บันทึกชื้อร้านไว้ คือปี พ.ศ. 2420 ในจดหมายเหตุราชกิจรายวัน ภาค 3 หน้า 76 ทำยบันทึกของวันอังคาร แรม 4 ค่ำ เดือน 8 ปีฉลู นพศก จ.ศ. 1293 หรือวันอังคารที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2420 มีข้อความเขียนว่า "...ภาพย์เขียนหนังสือมา 2 ฉบับว่าด้วยนายศรพลลาไปเยี่ยมพระมหาเทพชะบับหนึ่ง ว่าด้วยเครื่องชื้อรูป ห้างมูลเลอ จะขายราคานอก..." จะเห็นได้ว่าได้เอ่ยชื้อห้างมูลเลอ ทำให้ทราบอย่างน้อยก็มีห้างฝรั่งห้างหนึ่ง เป็นตัวแทนส่งกล้องเข้ามาขาย ห้างมูลเลอนี้เป็นของฝรั่งเยอรมัน ที่ชื้อว่าแฮร์ เอโดวิน มูลเลอ เป็นผู้จัดชื้อรับส่งของหลวงในสมัยรัชกาลที่ 5 นายมูลเลอได้ช่วยเป็นตัวแทนจัดชื้อขายของจนได้รับบรรดาศักดิ์เป็นหลวงปฏิบัติราชประสงค์ ภายหลังได้เลื่อนเป็น พระปฏิบัติราชประสงค์ (อเนก นาวิกมูล. 2541ก : 91-93)

นอกจากห้างมูลเลอแล้ว ยังมีบริษัทนำเข้าวัสดุอุปกรณ์การถ่ายภาพในสมัยนั้นได้แก่ บริษัทโรเบิร์ต เลนซ์ เป็นบริษัทของชาวเยอรมัน บริษัทอิโซนาคา ของชาวญี่ปุ่น และบริษัทเจ็ยกี่เซ็ง ของชาวจีน เป็นต้น

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีบริษัทนำเข้าสินค้าทางด้านวัสดุอุปกรณ์การถ่ายภาพมากขึ้นดังหลักฐานที่ปรากฏในหนังสือ Importers & Exporter Directory For Siam 1920 published by Department of Commerce and Statistics. Ministry of Finance พบว่ามีบริษัทนำเข้ารวม 6 บริษัท และจากหนังสือเล่มที่อ้างถึงข้างต้นพบว่าในปี พ.ศ. 2467 พบว่ามีบริษัทนำเข้าวัสดุอุปกรณ์การถ่ายภาพมีจำนวน 10 บริษัท และในสมัยรัชกาลที่ 7 กิจกรรมด้านการถ่ายภาพมีมากขึ้น บริษัทนำเข้าวัสดุอุปกรณ์การถ่ายภาพมีจำนวนมากขึ้นถึง 18 บริษัท บริษัทที่นำเข้าวัสดุอุปกรณ์ที่กล่าวถึงในสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 นั้นไม่ได้ส่งวัสดุอุปกรณ์การถ่ายภาพมาขายเพียงอย่างเดียวแต่นำเข้าสินค้าอย่างอื่นด้วย (ศักดา ศิริพันธุ์ . 2535 : 291-292)

2. ศิลปะการถ่ายภาพบุคคล

ศิลปะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ และได้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจนมาถึงปัจจุบันเราสามารถเข้าใจความหมายของสิ่งใด ๆ จากงานศิลปะได้ดีกว่าการอธิบายด้วยคำพูดเป็น พ้นคำ งานศิลปะสามารถพุ่งเข้าสู่เป้าหมายได้โดยตรงและสื่อความหมายได้มากเมื่อมองดูงานศิลปะแต่ละครั้ง ก็

จะพบว่ามันเล่าเรื่องใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นทุกครั้งในผลงานเดียวกัน เมื่อมีคนดูหลายคนยอมเข้าใจความหมายแตกต่างกันไปหลายอย่าง งานศิลปะสามารถสื่อความคิดได้หลายอย่างโดยการเสนอเพียงครั้งเดียว

มีผู้ให้ความหมายของศิลปะไว้มากมาย เช่น

ศิลปะ ตามความหมายพจนานุกรมศัพท์ศิลปะ (อังกฤษ-ไทย) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2541 คือ “ผลแห่งพลังความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกในรูปลักษณะต่าง ๆ ให้ปรากฏซึ่งสุนทรีภาพ ความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ ตามอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา รสนิยม และทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจความรื่นรมย์ หรือเพื่อสนองตอบชนบทรรมนิยม จารีตประเพณี หรือความเชื่อในลัทธิศาสนา” (ราชบัณฑิตยสถาน.2541 : 26)

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของศิลปะไว้มากมาย เช่น

สกนธ์ ภู่งามดี (2545 : 54) กล่าวว่า “ศิลปะคือสิ่งที่สื่อทางความชอบหรือไม่ชอบของผู้ปฏิบัติทางศิลปกรรม ซึ่งแสดงออกด้วยความชำนาญหรือไม่ชำนาญ ที่สะท้อนในรูปแบบของปฏิกิริยาการรับรู้โดยผู้ชม”

ศิลปะตามความหมายของ เฮอเบิร์ต ริด คือ “พยายามที่จะสร้างสรรค์รูปลักษณะ ความพึงพอใจขึ้นมาและรูปลักษณะนั้นก่อให้เกิดอารมณ์รู้สึกในความงาม อารมณ์รู้สึกในความงามนั้นจะเป็นที่พึงพอใจได้ก็ต่อเมื่อประสาทสัมผัสของเรารู้สึกชื่นชมในเอกภาพ หรือความประสมกลมกลืนในความสัมพันธ์อันมีระเบียบแบบแผน” (กิติมา อมรทัต แปล. 2530 : 18)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าคำว่าศิลปะที่มีความหมายแผ่กว้างไปได้ไพศาล เช่นเดียวกับภาพถ่ายซึ่งเป็นแขนงหนึ่งของศิลปะ ที่มีการสร้างผลงานโดยใช้แสงในขณะที่มีกล้องถ่ายภาพเป็นเครื่องมือในการสร้างภาพและมีฟิล์มและกระดาษอัดภาพเป็นระนาบรองรับผลงาน ภาพถ่ายชนิดไหนจึงจะเรียกว่ามีคุณค่าในทางศิลปะ ความจริงเป็นเรื่องยากที่จะหาคำจำกัดความมากำหนดให้เป็นกฎเกณฑ์ได้แน่นอน

จิตต์ จงมันคง (2543 : 16) กล่าวว่า “ศิลปะภาพถ่ายเปรียบเสมือนความรัก ไม่มีพรมแดน ไม่แบ่งชั้นวรรณะ เชื้อชาติ ศาสนา เป็นภาษาสากล เป็นสิ่งบ่งบอกเชื้อชาติ สังคมประเพณีและวัฒนธรรม”

สุรชาติ ทินานนท์ (25 : 39 -41) ได้สรุปความสัมพันธ์ของการถ่ายภาพกับศิลปะไว้ว่า “การถ่ายภาพผูกพันอยู่กับงานทัศนศิลป์หลายแขนง ผู้ที่มีส่วนร่วมในการคิดค้นการถ่ายภาพส่วนใหญ่เป็นศิลปินทางทัศนศิลป์ ศิลปะภาพถ่ายเป็นสื่ออีกประเภทหนึ่งที่แม้จะมีได้เขียนขึ้นอย่างงานจิตรกรรม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าภาพถ่ายที่มีคุณค่าทางความงามนั้นสามารถให้ความรู้สึกแก่ผู้พบเห็นได้ เช่นเดียวกับงานศิลปะ”

เลดี้อีสต์เอนด์ (ชมรมศิลปะการถ่ายภาพ เกษตรศาสตร์. 2531: 81 คัดลอกจาก จ.ศ. 35. มปป.) ชาวอังกฤษ กล่าวว่า

การถ่ายภาพเป็นการผสมผสานกันของความจริง ความเหมือนจริงและความงาม เป็นการแสดงให้เห็นคุณค่าของการถ่ายภาพซึ่งเกิดจากหน้าที่ของกล้องถ่ายภาพ คือการบันทึกความจริง ความเหมือนจริง ส่วนความงามซึ่งเป็นคุณค่าทางศิลปะที่เกิดจากการถ่ายภาพนั้นมีขึ้นชั่ววินาทีในการทำงานของกล้อง หากเกิดจากเหตุของความประณีต รสนิยม จิตวิญญาณ สติปัญญาและความมีอัจฉริยภาพของช่างภาพต่างหาก

หลุยส์ พิกแยร์ (ชมรมศิลปะการถ่ายภาพ เกษตรศาสตร์. 2531: 81 คัดลอกจาก จ.ศ. 35. มปป.) กล่าวถึงการถ่ายภาพในงานแสดงภาพถ่ายที่กรุงปารีส ค.ศ.1859 ว่า “นับแต่นั้นมาแล้วศิลปินก็ยังคงใช้ดินสอ พู่กันและเหล็กแหลมในการเขียนภาพ วาดภาพและสร้างแม่พิมพ์ สำหรับภาพพิมพ์ขณะนี้ก็มีเพิ่มมาอีกอย่างคือเลนส์ ถ้าหากศิลปินไม่เกียจ慵ทนที่จะใช้ดินสอ พู่กันและเหล็กแหลมในการสร้างงานศิลปะ ก็ไม่น่าจะปฏิเสธเลนส์เช่นกัน จะว่าไปแล้วศิลปินก็ไม่ได้สร้างงานศิลปะจากสิ่งเหล่านี้ หากแต่สร้างมาจากอารมณ์ ความรู้สึกไม่ใช่หรือ “

ภาพถ่ายใด ๆ ที่ได้จัดทำขึ้นในทำนองของศิลปะย่อมถือได้ว่ามีคุณค่าในทางศิลปะไม่มากนักน้อย ภาพของบุคคล ภาพชีวิต ภาพข่าว ภาพสัตว์เลี้ยง ภาพธรรมชาติ ภาพทิวทัศน์ทั้งทางบกและทางน้ำ ภาพลวดลาย ภาพผิวพื้น จนกระทั่งภาพเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ หรือศาสตร์ใด ๆ ย่อมอาจจัดทำในทำนองศิลปะและมีโอกาสได้รับนำออกแสดงในนิทรรศการด้วยกันทั้งนั้น

ภาพที่มีคุณค่าในทางศิลปะสมควรจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. จะต้องมียุคแห่งความสนใจ ซึ่งมีสีหนักเบาดัดกับสีพื้นอย่างเหมาะสม
2. ส่วนอื่น ๆ ที่ไม่สำคัญจะต้องตัดออกไป หรือทำให้มืด อย่าให้มาแข่งกับจุดแห่งความสนใจ

3. ภาพจะต้องมีอารมณ์และบรรยากาศคล้อยตามความปรารถนาของผู้ถ่ายทำ ก่อให้เกิดความสะเทือนใจแก่ผู้อ่าน

4. จะต้องมีการจัดเส้นและมวล (Mass) ให้น่าดูโดยอาศัยหลักของการวางองค์ประกอบภาพ ระวังอย่าให้ภาพยุ่งเหยิง ควรเป็นภาพดูง่าย ๆ

ไม่ว่าจะใช้กรรมวิธีอย่างไรในการสร้างภาพ จะต้องแสดงให้เห็นฝีมืออย่างสูงหรือมีเทคนิคในการถ่ายทำยอดเยี่ยม และจะต้องอดทนพยายามจนกว่าจะได้ภาพที่ดีอย่างไม่มีที่ติขึ้นมา

(การแสดงภาพถ่ายทั่วประเทศ ครั้งที่ 2. 2505 : 2-3)

ศักดิ์ ศิริพันธุ์ (2524 : 98) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของภาพถ่ายที่ดีว่า

ภาพถ่ายที่มีคุณภาพดี แปลกตา น่าสนใจนั้นต้องใช้เทคนิคในการถ่ายทำ แต่ถ้าต้องการให้ภาพนั้นมีคุณค่าทางใจแก่ผู้ที่ได้ประสบพบเห็นด้วยแล้ว จำเป็นต้องใช้ศิลปะเข้าช่วย การถ่ายภาพเป็นศิลปะอย่าง

หนึ่งที่มีมนุษย์ใช้ภาพเป็นเครื่องแสดงออกหรือถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด การแสดง ออกของมนุษย์ในรูปแบบใดก็ตามย่อมเกิดจากสิ่งเร้าในธรรมชาติ หรือได้รับความบันดาลใจจากธรรมชาติ แต่ความบันดาลใจย่อมอยู่นอกเหนือรูปแบบของธรรมชาติ เพราะมนุษย์มีอิสระที่จะเลือกตัดทอนถ่ายทอดและเลือกเลียนแบบตามที่ตนเห็นว่าสำคัญและมีความหมายต่อตนเองและผู้อื่น นอกจากนั้นแล้วภาพที่มีคุณค่าทางศิลปะยังใช้สื่อความหมายร่วมกันระหว่างมนุษย์ คล้ายกับภาษาสากลได้อีกด้วย

ในปี ค.ศ. 1839 การถ่ายภาพระบบ Daguerreotype ได้เผยแพร่สู่สาธารณชน ในขณะนั้นชาวฝรั่งเศสคลั่งไคล้การถ่ายรูปเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันนั้นได้เกิดคำถามและคำโจมตีต่อการถ่ายภาพ จากนักอนุรักษนิยมและจิตรกรหัวเก่าอย่างมากมาย เช่น การถ่ายภาพสามารถที่จะลอกเลียนทุกสิ่งทุกอย่างได้แต่ไม่สามารถจะบรรยายอะไรออกมาได้เลย นับเป็นการมีดบาดทางจิตวิญญาณโดยแท้, การถ่ายภาพนับเป็นกระบวนการสร้างงานศิลปะหรือไม่ และการถ่ายภาพนั้นจะถือว่าเป็นเพียงการบันทึกหรือเป็นงานศิลปะ เป็นต้น คำถามเหล่านี้นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในหมู่จิตรกร นักวิจารณ์ศิลปะ หรือแม้แต่สาธารณชนก็ตาม ประกอบกับการถ่ายภาพเป็นที่รู้จักไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ยิ่งทำให้คำถามดังกล่าวเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง

มีผู้แสดงความเห็นเกี่ยวกับศิลปะการถ่ายภาพแตกต่างกันเป็น 3 พวกด้วยกัน

พวกแรกมีความเชื่อมั่นว่าภาพถ่ายไม่ใช่งานศิลปะอย่างสิ้นเชิง โดยถือว่าภาพถ่ายนั้นก่อกำเนิดมาจากเครื่องมือจักรกลและปรากฏการณ์ทางเคมีเหมือนโรงงานที่สร้างผลผลิตออกมาย่อม ไม่สามารถที่จะเป็นงานศิลปะที่มีบ่อเกิดมาจากจิตวิญญาณมนุษย์

พวกที่สองเป็นความเห็นจากจิตรกร ช่างภาพและนักวิจารณ์ศิลปะ บางกลุ่มที่มองอย่างกว้าง ๆ ถึงการถ่ายภาพว่าน่าจะเป็นสิ่งที่วงการศิลปะควรหยิบยืมมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการสร้างผลงานได้ แต่ก็ไม่ยอมรับว่าคุณค่าของภาพถ่ายนั้นจะเท่าเทียมกับงานวาดภาพและงานเขียนภาพได้

พวกสุดท้ายยอมรับอย่างกลาย ๆ โดยการนำภาพถ่ายไปเปรียบเทียบกับงานภาพพิมพ์ เช่น ภาพพิมพ์จากแม่พิมพ์โลหะหรือแม่พิมพ์หิน ทั้งยอมรับอย่างใจกว้างว่าภาพถ่ายนั้นมีอิทธิพลต่อวงการศิลปะและต่อวัฒนธรรมโดยส่วนรวม (ชมรมศิลปะการถ่ายภาพ เกษตรศาสตร์. 2531: 81 คัดลอกจาก จ.ศ. 35. มปป.)

ท่ามกลางการโต้แย้งเพื่อหาข้อยุติว่าภาพถ่ายเป็นงานศิลปะหรือไม่ จิตรกรหัวก้าวหน้าที่มีชื่อเสียงในยุคนั้นต่างให้ความสนใจที่จะนำวิทยาการการถ่ายภาพมาใช้ในงานศิลปะอย่างจริงจัง บางคนยอมรับการถ่ายภาพอย่างเต็มใจโดยถือว่าเป็นแหล่งบันดาลใจชนิดใหม่เลยทีเดียว บางคนก็นำภาพถ่ายมาเป็นประโยชน์ในการสร้างงานศิลปะจิตรกรรมอย่างไม่น่าเชื่อโดยนำภาพถ่ายมาประกอบ เช่น เดอลาครัวซ์และมาเนต์ ใช้ภาพถ่ายเป็นต้นแบบในการวาดภาพบุคคลในกรณีที่ตนที่เป็นแบบไม่มีเวลามาเป็นแบบให้ครั้งละนาน ๆ และเดอการ์ ใช้ข้อเด่นของการถ่ายภาพที่สามารถบันทึกภาพการเคลื่อนไหวชนิดที่สายตาของมนุษย์ไม่สามารถสังเกตได้ทัน เช่น ภาพการควบของม้ามาเป็นต้นแบบใน

การถ่ายทอดลงบนผืนผ้าไปอีกต่อหนึ่ง เนื่องจากการจิตรกรรมหรือการวาดภาพกับงานถ่ายภาพต่างก็เป็นงานทัศนศิลป์ด้วยกันทั้งคู่จะต่างกันก็แต่กระบวนการ หรือวิธีการในการสร้างภาพเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เองที่ต่างก็ให้อิทธิพลต่อกันอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงได้

หลังจากนั้นไม่นาน จิตรกรก็เริ่มเข้ามาสู่วงการ การถ่ายภาพกันมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานด้านการจัดฉากในการถ่ายภาพ การตกแต่งภาพภายหลังจากที่เป็นภาพถ่ายแล้ว และจิตรกรเหล่านั้นต่างได้รับการฝึกฝนในหลักขององค์ประกอบศิลป์เป็นอย่างดี จึงมีส่วนเป็นอย่างมากในการนำรูปแบบการวาดภาพมาใช้ในการถ่ายภาพ ไม่ว่าจะเป็นการจัดแสง การกำหนดน้ำหนักเงาในภาพ การจัดท่าทางของการถ่ายรูปลุคนั่น เป็นต้น จึงทำให้ภาพถ่ายในยุคเริ่มต้นมีส่วนคล้ายกับงานภาพวาดอยู่มากทีเดียว ทั้งมีส่วนให้การถ่ายภาพพัฒนาไปในเงื่อนไขของงานศิลปะอย่างค่อนข้างได้ผลรวดเร็ว ทั้งในเวลาถ่ายภาพกำเนิดขึ้นนั้น เป็นยุคสมัยงานจิตรกรรมในลัทธิเหมือนจริง (Realism) แต่พอการถ่ายภาพได้รับความนิยมมากขึ้น ทำให้ลัทธิวาดภาพเหมือนจริงเริ่มเสื่อมความนิยมลง อันเนื่องมาจากสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่เรียกว่า “กล้องถ่ายภาพ” สามารถสร้างภาพได้เหมือนจริงกว่า รวดเร็วกว่า และราคาถูกกว่าอีกด้วย ประกอบกับการค้นพบทฤษฎีสีซึ่งทำให้วงการจิตรกรรมก้าวเข้าสู่ลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) ไปในที่สุด

สุรชาติ ทินานนท์ (มปป. : 90) กล่าวว่า “ แนวความคิดของกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์นี้ จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการถ่ายภาพ ที่มักจะถ่ายภาพเหตุการณ์ที่ประทับใจ ถ่ายภาพบุคคล และทิวทัศน์ซึ่งพบเห็นหรือเกิดขึ้นในเวลาถ่ายภาพนั้น ”

ชมรมศิลปะการถ่ายภาพ เกษตรศาสตร์ (2531: 81 คัดลอกจาก จ.ศ. 35. มปป.) กล่าวว่า มีการยืนยันว่า “หลักทัศนียภาพ”ของจิตรกรในยุคลัทธิอิมเพรสชันนิสม์นั้นได้รับอิทธิพลมาจากการถ่ายภาพนั่นเอง นับว่าเป็นไปได้อย่างยิ่งทีเดียว เพราะสตูดิโอในการถ่ายภาพยุคแรกนั้นมักจะอยู่ชั้นบนสุดของอาคารเนื่องมาจากต้องใช้แสงสว่างจากธรรมชาติในการบันทึกภาพ และมีภาพวาดหลายภาพของจิตรกรลัทธิอิมเพรสชันนิสม์เป็นมุมมองจากสตูดิโอถ่ายภาพ ทั้งปรากฏภาพถ่ายจากสตูดิโอสู่ท้องถนนก็มีมากภาพด้วยกัน หากนำมาเทียบเคียงก็จะเห็นได้อย่างชัดเจนทีเดียวบาง ท่านยังกล่าวว่า ลักษณะการถ่ายภาพที่ไม่ชัดอันเนื่องมาจากพื้นระยะชัดลึกของเลนส์ก็มีอิทธิพลต่องานจิตรกรรมลัทธิอิมเพรสชันนิสม์อีกด้วย

ด้วยความสามารถในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และความงาม เป็นศิลปะที่สามารถสร้างขึ้นดัดแปลง จนบางครั้งเปรียบเสมือนกับภาพเขียนในเกือบทุกกรณี แม้แต่ภาพ Abstract ก็ตาม การถ่ายภาพก็สามารถที่จะสร้างภาพเช่นนี้ขึ้นมาได้ การถ่ายภาพสามารถทำภาพซ้ำ ๆ ขึ้นมาได้มากเท่าที่เรต้องการ Negative เพียงแผ่นเดียวเราสามารถทำภาพเล็กใหญ่ได้ต่าง ๆ กัน และจำนวนไม่สิ้นสุด ทำให้สีจางสีเข้ม เปลี่ยนสี ย้อมสี ระบายสี ได้ทั้งสิ้น หรือดัดแปลงแต่งเติมภาพในห้องมืดได้อีกหลายวิธีการ ทำให้ได้ภาพต่าง ๆ มากมาย และยังเทคโนโลยีการถ่ายภาพได้ก้าวเข้ามาสู่ยุคดิจิทัล การสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะจากภาพถ่ายจึงไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป

การถ่ายภาพบุคคล

การถ่ายภาพบุคคล เป็นการบันทึกโครงสร้างลักษณะและความนึกคิดของผู้ถ่ายภาพ และผู้ถูกถ่ายภาพ ภาพถ่ายบุคคลจึงเปรียบเสมือนตัวแทนบุคคลที่ถูกถ่ายและผู้ถูกถ่ายภาพทั้งในด้านความนึกคิดและลักษณะท่าทาง

บัทมวดี จารุวรรณ (2528 : 4) ได้ให้ความหมายของภาพถ่ายบุคคลว่า “เป็นภาพที่ช่างภาพตั้งใจจะเปิดเผยให้เห็นตัวจริงของผู้ที่อยู่หน้ากล้อง และถ่ายทอดคุณสมบัติ “ส่วนตัว” ของคนนั้นลงบนฟิล์ม ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นเพียงการบันทึกภาพอย่างผิวเผินของสรีระที่มองเห็นภายนอก แต่ต้องดึงเอา “ตัวจริง” ของเขาให้ปรากฏอย่างง่าย ๆ”

photographytips.com (2005) กล่าวว่า “การถ่ายภาพบุคคลไม่เป็นเพียงแค่การจับภาพความเหมือนของร่างกายบุคคลลงบนฟิล์มเท่านั้น แต่ยังเป็นการบ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้นอีกด้วย”

ไพบุลย์ มุสิกโปดก (แปล) (2525 : 154) กล่าวถึงการถ่ายภาพบุคคลว่า “การถ่ายภาพบุคคลนั้น คือสื่อกลางที่ย่นย่อเอาสิ่งต่าง ๆ มาไว้บนกระดาษเล็ก ๆ ให้เป็นตัวแทนแห่งอากัปกริยา นิสัยใจคอ และวิญญาณของเขา”

อุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายภาพบุคคล

อุปกรณ์ในการถ่ายภาพเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการถ่ายภาพเป็นอย่างสูง คำว่าอุปกรณ์ที่ดีไม่ได้หมายถึงเพียงแค่อุปกรณ์ที่มีราคาแพงเท่านั้น แต่หมายถึงอุปกรณ์ที่พร้อมที่จะใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ไม่ชำรุด เสียหาย หรือมีข้อบกพร่องในการทำงาน ซึ่งผู้ถ่ายภาพต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่จะใช้เป็นอย่างดี เพราะอุปกรณ์ถ่ายภาพนั้น มีราคาแพงและบอบบางเป็นอย่างมาก

1. กล้องถ่ายรูป

กล้องถ่ายรูปที่เหมาะสมสำหรับถ่ายภาพบุคคลมีหลายประเภท แต่ที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปสำหรับมือสมัครเล่นนั่นก็คือ กล้อง 35 มม. SLR กล้องที่มีช่องมองภาพแยกต่างหาก เช่น กล้องแบบมีเครื่องหาระยะชัด (range finder) อาจเหมาะสำหรับผู้ถ่ายภาพที่ต้องการความรวดเร็ว แต่ไม่เหมาะสำหรับงานที่ต้องการการถ่ายภาพบุคคลใกล้ ๆ

สำหรับกล้องที่ใช้ฟิล์มขนาดใหญ่ เช่นกล้อง view camera หรือกล้อง studio camera นิยมใช้มากในการถ่ายภาพแฟชั่น ภาพโฆษณา หรือภาพบุคคลที่นำไปใช้ในการพิมพ์ปก พิมพ์ภาพโปสเตอร์ขนาดใหญ่ เนื่องจากเป็นงานประณีตต้องการความชัดเจนสูง เกรนละเอียดและสีสดดีเยี่ยมสามารถนำไปขยายเป็นภาพขนาดใหญ่ ๆ ได้โดยเกรนไม่หยาบ

2. เลนส์ถ่ายภาพ

เลนส์ถ่ายภาพที่เหมาะสมกับการถ่ายภาพบุคคลมากที่สุดคือ เลนส์เทเลโฟโต้ที่มีความยาวโฟกัสระหว่าง 75 ถึง 135 มม. เนื่องจากเลนส์ชนิดนี้มีคุณสมบัติที่ดีหลายอย่างคือ

- ภาพที่ได้จะมีสัดส่วนของภาพที่ดีมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าไปถ่ายใกล้ ๆ
- สิ่งสำคัญจะดูเด่นขึ้นมา เพราะจะทำให้ฉากหลังพร่ามัวลงไป
- ทำงานได้สะดวกเพราะสามารถถ่ายได้ในระยะห่างจากผู้ที่เป็นแบบพอดูเลนส์มุมกว้าง

และเลนส์ธรรมดาอาจจะทำให้ผู้ที่เป็นแบบรู้สึกอึดอัดใจโดยที่ตัวผู้ถ่ายและกล้องเข้าไปอยู่ใกล้เกินไป โดยเฉพาะการถ่ายภาพเด็ก ๆ ถ้าถอยห่างออกมาสักหน่อยเด็กก็จะไม่รู้สึกรำคาญหรือเกร็งเท่าใดนัก

ไพบุลย์ มุสิกโปดก (แปล) (2525 : 93) กล่าวว่า

แม้ว่าการถ่ายภาพบุคคลให้สวยให้ได้ผลดีอาจกระทำได้โดยเลนส์ปกติของกล้อง แต่เจ้าของกล้องสะท้อนแสงเลนส์เดี่ยวพบว่าถ้าใช้เลนส์เทเลโฟโต้ขนาดกลางถ่ายจะได้ผลดีกว่า เลนส์เทเลโฟโต้ที่มีความยาวโฟกัสระหว่าง 75 ถึง 135 มม. และโตขนาดเอฟ/2.8 หรือมากกว่านั้นเหมาะสำหรับการถ่ายในที่ที่มีแสงสว่างน้อยภายในบ้าน หรือจะเล่นความชัดตื้น ๆ เพื่อไล่ให้สิ่งที่อยู่นอกโฟกัสพร่ามัวไปเสียก็ได้ เลนส์เทเลโฟโต้ขนาดกลางที่มักเรียกว่าเลนส์ถ่ายภาพบุคคล (Portrait lens) นี้เหมาะสมตามที่เขาเรียกเป็นอย่างยิ่งเพราะเลนส์ปกติและเลนส์มุมกว้างมักทำให้ใบหน้าของผู้เป็นแบบเพี้ยนไปถ้าเข้าไปถ่ายใกล้ ๆ เพื่อให้ภาพกระชับกรอบส่วนเลนส์เทเลโฟโต้ขนาดกลางยินยอมให้ท่านถ่ายในระยะห่างพอสมควรได้ภาพสวยงามและเหมือนจริง แต่ถ้าหากถ่ายภาพหมู่หรือต้องการแสดงให้เห็นสิ่งที่อยู่แวดล้อมผู้นั้นแล้วก็ต้องใช้เลนส์ปกติหรือเลนส์มุมกว้าง ซึ่งก็คงหนีปัญหาความเพี้ยนไปไม่พ้น

3. ฟิล์มที่ใช้ในการถ่ายภาพ

ควรใช้ฟิล์มที่ตรงตามจุดประสงค์ในการบันทึกภาพ ควรเลือกความไวแสงที่ต่ำปานกลาง เช่น ISO 100 เพราะจะทำให้ภาพมีความละเอียดมากกว่า ยกเว้นกรณีที่ต้องใช้ภาพในการขยายภาพขนาดใหญ่ ควรใช้ความไวแสง ที่ต่ำมากพิเศษ เช่น ISO 64 ISO 50 (ทั้งสองชนิดนี้มีเฉพาะสโลตส์เท่านั้น) เพราะความไวแสงยิ่งต่ำ เท่าใดความละเอียด ของ ภาพยิ่งสูงขึ้นเท่านั้น ข้อควรระวังในการใช้ฟิล์มที่มีค่าความไวแสงต่ำก็คือ จะต้องใช้ความเร็ว ชัตเตอร์ที่ต่ำลงอาจทำให้ภาพสั่นไหวได้ ก่อนใช้ฟิล์มควรต้องเลือกซื้อฟิล์มที่ใหม่ ไม่ควรใช้ฟิล์มที่ใกล้หมดอายุหรือหมดอายุไปแล้วเพราะ จะทำให้ภาพสีไม่สดใส เท่าที่ ควร ควรเลือกฟิล์มที่มีอายุการใช้งานอีกมากกว่า 6 เดือนขึ้นไป

- ฟิล์มขาว-ดำ เป็นฟิล์มที่นิยมใช้มากในอดีตและปัจจุบัน ข้อดีของฟิล์มชนิดนี้ คือ ให้ภาพที่เป็นสีโทนเดียว ที่มีความงามแบบคลาสสิก หรือร่วมสมัย เก็บไว้ได้นานนับร้อย ปี แต่ข้อ จำกัด คือ ไม่สามารถถ่ายทอดสีสดต่าง ๆ ได้ อีกทั้งยังต้องใช้ความชำนาญ และทักษะในการถ่ายภาพประเภทนี้เป็นอย่างมาก

- ฟิล์มสี เป็นฟิล์มที่นิยมใช้มากที่สุด เพราะใช้ง่ายสีสดใสเป็นธรรมชาติ สามารถล้างอัดขยายภาพด้วย เครื่องที่ทันสมัย จึงเป็นที่นิยมมากที่สุดแต่ต้องระวังคือ ต้องเก็บรักษาภาพ ให้ดี ไม่เก็บในที่ร้อน หรือแสงแดดส่องถึง เพราะจะทำให้ภาพซีดจาง และหายไปในที่สุด

- ฟิล์มสไลด์สี เป็นที่นิยมมากรองจากภาพสีเพราะสามารถนำเสนอด้วยจอขนาดใหญ่ได้ และเป็นต้น ฉบับในการพิมพ์ได้ดี ช่วงภาพอาชีพส่วนใหญ่ใช้ฟิล์มชนิดนี้ แต่ข้อจำกัดคือ การอัดขยายภาพลงบนกระดาษค่อนข้างยุ่งยาก และราคาแพงแต่ภาพที่ได้มีความคมชัดมากกว่าฟิล์มสี และข้อดีอีกอย่างหนึ่งของสไลด์สีคือ เก็บได้นานกว่าภาพสีมาก (ประวิทย์ สิมมาทัน . 2548)

ไพบูลย์ มุสิกโปดก (แปล) (2525 : 156) กล่าวถึงฟิล์มที่ใช้ในการถ่ายภาพบุคคลว่า "การเลือกฟิล์มใช้ย่อมขึ้นต่อสภาพของแสงในที่นั้น ฟิล์มเอเอสเอ(ASA) 200 ถึง 400 สมควรจะใช้ถ่ายภายในบ้าน หรือภายนอกบ้านที่มีแสงน้อย หรือการถ่ายภาพสิ่งที่ไม่อยู่นิ่งดังเช่นเด็กกำลังชน หรือสัตว์เลื้อย แต่ถ้ามีแสงสว่างดีก็ควรใช้ฟิล์มที่มีความไวแสงช้าและความไวแสงปานกลางระหว่างเอเอสเอ 25 ถึง 125 เพราะฟิล์มช้าให้ภาพที่คมกว่า เห็นรายละเอียดมากกว่าและมีเนื้อดีกว่า"

4. อุปกรณ์ที่ให้แสงสว่าง

การให้แสงอย่างถูกต้องก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ภาพถ่ายบุคคลได้ผลดีขึ้นมา แผ่นสะท้อนแสงก็ควรจะเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องหามาใช้เหมือนกัน เราอาจทำขึ้นได้ง่าย ๆ จากการเอากระดาษแข็งแผ่นใหญ่ตอกติดเข้ากับกรอบ หรือเอาแผ่นอลูมิเนียมอ่อนปะไว้บนกระดาษแข็งก็ใช้ได้ (แผ่นอลูมิเนียมจะให้แสงสะท้อนแรงขึ้น) ไฟอิเล็กทรอนิกส์ก็อาจใช้เป็นไฟช่วยเปิดเงาได้ดีเช่นกัน ในการถ่ายภาพภายนอกเราใช้ไฟเปิดเงาเมื่อเกิดขึ้นโดยใช้แสงแดด ไม่ว่าจะส่องมาทางด้านข้างหรือด้านหลังให้สว่างขึ้น ถ้าเป็นภายในเราอาจใช้แสงสะท้อนจากผนัง เพดาน แผ่นสะท้อนแสงหรือร่มเป็นแสงเสริมอ่อน ๆ สำหรับภาพถ่ายริมหน้าต่าง หรือจะใช้เป็นแสงประธานเสียเลยก็ได้ (ไพบูลย์ มุสิกโปดก (แปล) 2525 : 156)

พูน เกษจำรัส.(2541 : 97) ได้แบ่งประเภทของแสงสว่างที่ใช้ในการถ่ายภาพบุคคลได้แก่

- แสงธรรมชาติหรือแสงแดดในเวลากลางวัน (Daylight)
- แสงไฟฟ้า (Artificial light)
- แสงไฟแฟลชอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic flash)
- แสงผสมหรือแสงตามสภาพ (Available light)

ในสภาพการถ่ายภาพบุคคลในที่มืดหรือในห้องสตูดิโอจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ที่ให้แสงสว่างช่วยในการถ่ายภาพ อุปกรณ์เหล่านี้ต้องเลือกให้เหมาะสมกับการใช้งานและกำลังงบประมาณที่มีอยู่ คือ

- โคมไฟถ่ายรูป (Studio lamp) เป็นหลอดไฟถ่ายรูปที่มีจานสะท้อนแสงอยู่ด้านหลังหลอด เพื่อทำหน้าที่สะท้อนแสงออกไปทางด้านหน้า หลอดไฟที่ให้แสงสว่างมีอยู่ 3 ชนิด ซึ่งมีคุณสมบัติแตกต่างกันเล็กน้อยคือ หลอดไฟทังสเตน (Tungsten lamp) หลอดไฟโพลีฟลูออไรด์ (Photo flood lamp) และหลอดฮาโลเจน (Halogen lamp)

- แฟลชถ่ายรูปอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic flash) แฟลชอิเล็กทรอนิกส์ให้ความสะดวกในการใช้งานถ่ายภาพบุคคลได้ดี เนื่องจากมีขนาดเล็กกะทัดรัด สามารถนำติดตัวไปไหนได้ง่าย เวลาใช้ก็กดชัตเตอร์เข้าที่กล้องถ่ายรูป โดยเสียบเข้ากับฐานเสียบแฟลชได้เลย การใช้งานในลักษณะนี้อาจมีปัญหาที่ใบหน้าจะดูแบนราบ ขาดแสงสว่างส่วนเงาจึงดูภาพขาดความลึก จึงควรเลือกใช้แฟลชที่สามารถแยกตัวแฟลชออกจากตัวกล้องได้ด้วย ถ้าไม่สะดวกในการถือแฟลชในขณะที่ถ่าย ก็อาจหาขาตั้งแฟลชตั้งไว้แยกต่างหากเตรียมไว้ และหากต้องการแสงที่มีความนุ่มนวลขึ้น ก็สามารถใช้ร่วมสะท้อนแสงที่ทำด้วยร่มผ้าหรือร่มฉาบด้วยสีบรอนด์เงินก็ได้ นอกจากนั้นอาจใช้แผ่นสะท้อนแสงร่วมกับการใช้แฟลชเพื่อสะท้อนแสงกลับไปลงเงาในส่วนเงามืดหรืออาศัยแสงที่สะท้อนจากผาผนังและเพดานซึ่งมีสีสว่าง ๆ ให้เป็นแสงลงเงา การใช้แฟลชถ่ายรูปบุคคลสามารถใช้ได้มาก กว่า 1 ตัว เช่นใช้แฟลช 2 ตัว ถ่ายภาพ โดยให้เป็นไฟหลัก 1 ดวง และเป็นไฟเสริม 1 ดวงบางครั้งอาจจัดแสงถ่ายภาพแฟลชด้วยการอาศัยแสงสะท้อนจากผาผนังหรือเพดานโดยตรง ก็จะได้ภาพที่มีแสงนุ่มนวลกว่าแสงตรง แต่ผนังหรือเพดานจะต้องไม่มีสี

การถ่ายภาพบุคคลด้วยแสงแฟลชให้ระวังแสงแฟลชที่ตั้งอยู่ใกล้กับแกนเลนส์ เมื่อถ่ายภาพออกมา ดวงตาของคนที่ถูกถ่ายจะมีลักษณะแดง ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นจากแสงจากแฟลชจะผ่านรูม่านตาเข้าไปยังเรตินา ที่เป็นฉากรับภาพซึ่งเต็มไปด้วยเส้นเลือด แล้วสะท้อนกลับออกมาเข้ากล้องจึงถูกบันทึกลงบนฟิล์มเป็นสีแดงตรงบริเวณรูม่านตา สามารถแก้ไขได้โดยระวังอย่าตั้งแฟลชให้ชิดเลนส์หรืออย่าให้ตัวแบบมองมาที่กล้องถ่ายรูป

- ไฟแฟลชสตูดิโอ (Studio flash) มีลักษณะการทำงานแบบเดียวกับแฟลชถ่ายรูปอิเล็กทรอนิกส์ แต่มีขนาดใหญ่กว่า กำลังส่องสว่างมากกว่าและราคายังถูกกว่ามากด้วย แฟลช ชนิดนี้สามารถใช้ถ่ายภาพในห้องสตูดิโอหรือถ่ายร่วมกับแสงแดดได้ จึงเหมาะสำหรับใช้ในห้องสตูดิโอขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่

นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบกับตัวแฟลช เพื่อช่วยบังคับทิศทางและลักษณะของแสงอีกด้วย อุปกรณ์เหล่านี้ได้แก่

- Barn Door เป็นแผ่นโลหะหรือพลาสติกสีดำใช้ป้องกันแสงจากหลอดแฟลชเพื่อไม่ให้แสงเข้าไปรบกวนกล้อง หรือตกในบริเวณที่ไม่ต้องการ

- Cone or Snoot มีลักษณะเป็นกรวยสีดำเรียวเล็กลงจากโคนไปหาปลาย เพื่อรีดแสงให้

เป็นลำไปตกที่วัตถุเฉพาะจุดใช้ในกรณีที่ต้องการจัดแสง เพื่อเน้นขอบของตัวแบบ เช่น ไฟส่องผม เพื่อแยกตัวแบบออกจากฉากหลัง

- Reflector มีลักษณะเป็นจานสะท้อนแสงซึ่งติดตั้งอยู่หลังหลอดทำหน้าที่สะท้อนแสงให้กลับไปด้านหน้าของหลอดแฟรชเพียงทิศทางเดียว ให้ความเข้มของแสงสว่างสูงมาก เป็นประเภทแสงแรง (Specular light) แสงที่ส่องไปนั้นจะกว้างหรือแคบขึ้นอยู่กับความกว้างของจานสะท้อนแสงนั้นซึ่งสามารถถอดเปลี่ยนได้ และมีให้เลือกหลายขนาด

- Soft Box or Diffuser มีลักษณะเป็นกล่องสี่เหลี่ยมยื่นยาวออกไปด้านหน้าของหัวแฟรช มีผ้าในลอน หรือแผ่นพลาสติกฝ้ากันแสงไว้ด้านหน้า เพื่อกกรองแสงให้มีลักษณะนุ่ม

- Umbrella มีลักษณะเป็นร่มสะท้อนแสง มีโครงร่มเป็นขายึดติดกับตัวแฟรช ให้น้ำแฟรชหันเข้าหาร่ม ร่มสะท้อนแสงมีผิวให้เลือกหลายแบบ แบบผ้าสีขาวให้แสงอ่อนกว่าแบบฉาบด้วยเงิน ส่วนแบบที่ผิวด้านนอกเป็นสีดำก็เพื่อป้องกันแสงฟุ้งที่อาจเข้าไปในกล่อง (ณรงค์ สมพงษ์ . 2545 : 93 - 97)

นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์ประกอบอื่น ๆ ที่แม้จะดูเป็นของเล็กน้อยแต่ก็อาจมีประโยชน์มากสำหรับการถ่ายภาพบุคคล เช่น ขาตั้งกล้องใช้ในกรณีที่ต้องใช้ความเร็วชัตเตอร์ที่ต่ำ หรือใช้ตั้งเวลาสำหรับการถ่ายภาพตนเอง ซึ่งจะทำให้กล้องมีความนิ่งขณะบันทึกภาพ รวมทั้งฟิลเตอร์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดลักษณะพิเศษอื่นๆ ของการบันทึกภาพ เช่นฟิลเตอร์ซอฟท์ที่ทำให้ภาพดูนุ่มนวลเป็นต้น

ประเภทของการถ่ายภาพบุคคล

การถ่ายภาพบุคคลนั้นเป็นการถ่ายภาพที่แสดงถึงลักษณะของบุคคลที่ถ่าย ความสวย งามของภาพอยู่ที่การวางท่าทางให้เหมาะสมเพื่อให้ได้แสงและเงาที่สวยงาม และยังเป็นการแสดงถึงการดำรงชีวิตของคนในสังคมหนึ่ง ๆ ที่น่าสนใจ ทั้งสังคมในเมืองและสังคมชนบท ภาพประเภทนี้จะแสดงบุคลิกลักษณะท่าทาง และการแสดงออกที่แตกต่างกันไป

การถ่ายภาพบุคคลสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ภาพบุคคลอาชีพต่าง ๆ บุคคลที่ประกอบอาชีพแต่ละอย่าง มีลักษณะเด่น ๆ ของแต่ละอาชีพไป นักถ่ายภาพอาจถ่ายทอดลักษณะเด่นของบุคคลออกมาเป็นภาพที่บ่งบอกลักษณะของอาชีพนั้น ๆ เช่น ภาพเกษตรกรทำงานอยู่ในไร่นา ชาวประมงกำลังหาปลา พ่อค้าแม่ค้ากำลังขายสินค้าในตลาด กรรมกรกำลังแบกหามของหนัก เป็นต้น ภาพบุคคลในลักษณะนี้ควรเลือกจับภาพให้ได้จังหวะที่พอดี และเลือกมุมถ่ายให้เหมาะสม ก็จะได้ภาพที่ถ่ายทอดเรื่องราวของอาชีพนั้น ๆ ออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจน

2. ภาพถ่ายพิธีการต่าง ๆ พิธีการต่าง ๆ ในสังคมหนึ่ง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชาติใดภาษาใด เกิดจากขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งถ่ายทอดสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ การบันทึกภาพถ่ายพิธีการเหล่านี้จึงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ช่วยสืบต่อประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ โดยทางอ้อม การถ่ายภาพบุคคลขณะที่มีพิธีการต่าง ๆ จึงไม่จำกัดสถานที่และเวลา เช่น พิธีการทางศาสนาในวันสำคัญต่าง ๆ ได้แก่ การแห่เทียนเข้าพรรษา การทำพิธีอุปสมบท การเวียนเทียนในวันวิสาขบูชา พิธีการต่าง ๆ ในเทศกาลรื่นเริง ได้แก่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง การถ่ายภาพบุคคลที่เข้าร่วมในพิธีการเหล่านี้จะได้บรรยากาศและบุคลิกลักษณะของบุคคลที่แตกต่างกันไป

3. ภาพถ่ายบุคคลในวัยต่าง ๆ บุคคลในวัยต่าง ๆ จะมีลักษณะประจำวัยที่พัฒนาและเจริญเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และ วัยชรา

3.1 วัยทารก เป็นวัยที่ไม่สามารถช่วยตัวเองได้ จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดู การถ่ายภาพบุคคลในวัยนี้จึงควรเน้นที่ความน่ารัก ไร้เดียงสา และความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ แม่ กับลูกน้อย

ปัทมวดี จารวร (2528 : 76) กล่าวว่า “ทารกมักจะไม่ค่อยมีปฏิกิริยาโต้ตอบเท่าใดนัก มักจะนอนนิ่ง ๆ ให้ถ่ายรูปโดยดี แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ช่วงภาพก็ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้เป็นแม่เด็ก ให้คอยอุ้มใกล้ ๆ ด้วยเพราะแม่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดเด็กทารกที่สุด ย่อมจะรู้ว่าลูกชอบให้เลียนเสียงอะไร หรือแสดงท่าทางอย่างไรจึงจะพอใจเพื่อให้ได้ภาพเด็กขณะอยู่ในช่วงของอารมณ์ดีที่สุด หากเด็กยังเล็กมาก ควรถ่ายขณะที่พ่อหรือแม่อุ้มเด็กอยู่ หรือมิฉะนั้นก็เข้าไปใกล้ตัวเด็กมากที่สุด แล้วจับภาพเด็กโดยใช้ร่างกายของพ่อหรือแม่เป็นฉากหลัง แต่ต้องแน่ใจว่าเสื้อผ้าที่ผู้อุ้มใส่อยู่นั้นเรียบไม่มีลวดลายสีฉูดฉาดหรือแย่งความสนใจไปจากตัวเด็ก”

3.2 วัยเด็ก เป็นวัยที่ทุกคน ไม่ชอบอยู่นิ่ง ภาพถ่ายในวัยนี้จึงอาจแสดงให้เห็นถึงความซุกซนของเด็กในขณะที่เล่นกับเครื่องเล่นชนิดต่าง ๆ ซึ่งมีการเคลื่อนไหวหรืออยู่นิ่ง ๆ ถ่ายภาพแสดงกิริยาอาการของเด็กในขณะที่เล่นกับเพื่อน ๆ หรือเมื่ออยู่กับพ่อ แม่

การถ่ายภาพเด็ก ๆ ควรทำความเข้าใจกับเด็กที่จะถ่ายเสียก่อนและควรถ่ายภาพเด็กตามสถานที่ที่เป็นจริง อย่าบังคับให้เขาแสดงแบบผู้ใหญ่อยากให้เขาเป็นลักษณะของเด็กในธรรมชาติจะกระฉับกระเฉงว่องไว และ ไม่อยู่นิ่งการบังคับให้เขาอยู่นิ่ง ๆ คงเป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะเมื่อมีคนแปลกหน้า ถือก้องไปจุดๆจ้องๆ ถ่ายภาพยิ่งจะทำให้เด็กเกร็งเครียด หรือเกิดความอาย ดังนั้นนักถ่ายภาพควรทำความรู้จักกับเด็กที่จะถ่ายให้ดี ปล่อยให้เด็กเล่นของเล่นหรือให้พี่เลี้ยงหรือบุคคลที่คุ้นเคยคอยพูดคุย หรือเล่นด้วย จากนั้นนักถ่ายภาพก็สามารถหามุมถ่ายได้อย่างเป็นธรรมชาติที่สุด

E-Learning มหาวิทยาลัยพายัพ วิชาการถ่ายภาพเบื้องต้น (2548) ได้กล่าวถึงการถ่ายภาพเด็ก ความว่า

การถ่ายภาพเด็กเป็นการบันทึกภาพความไร้เดียงสา ความน่ารัก ความบริสุทธิ์ตลอดจนความสนุกสนานร่าเริง ไว้ในแผ่นภาพ ลักษณะธรรมชาติของเด็กนั้นมักไม่ชอบอยู่นิ่งและ ชอบซุกซนตลอดเวลา ฉะนั้นก่อนถ่ายภาพควรให้เด็กได้เล่นอยู่กับของเล่นที่ดูใจเล่นกับสัตว์เลี้ยง หรือทำความสนิทสนมกับเด็ก เล่าเรื่องสนุกสนาน ทำท่าทางตลกและชักชวนให้เด็กทำสิ่งที่เขาชอบ ผู้ถ่ายภาพต้องคอยกดไกชัตเตอร์ในจังหวะที่เด็กกำลังอยู่ในท่าทางและอารมณ์ที่เป็นตัวของตัวเองตามธรรมชาติมากที่สุดการถ่ายภาพเด็กไม่ควรบังคับเด็กของตัวเองให้ตั้งทางต่าง ๆ ซึ่งจะได้ภาพที่แข็งไม่เป็นชีวิตจริง เสียลักษณะความเป็นธรรมชาติ แต่ควรบันทึกพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของเขาไว้ เช่น การเรียนการเล่นหรือแม้แต่กำลังร้องไห้น้ำตาไหล ภาพต่าง ๆ เหล่านี้ อาจแสดงให้เห็นถึงความซุกซน ความดีใจ และอารมณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ความน่ารักความประทับใจเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ได้ภาพถ่ายที่มีลักษณะเป็นธรรมชาติ ควรใช้การถ่ายภาพที่เปลือย (Candid photography) หมายถึงการแอบถ่ายโดยใช้แสงธรรมชาติไม่ควรใช้แฟลช เพราะแสงไฟจะทำให้เด็กรู้สึกตัว อาจทำให้พลาดโอกาสที่ดีไปได้

ไพบูลย์ มุสิกโปดก (แปล) (2527 : 108) ได้กล่าวเกี่ยวกับการถ่ายภาพเด็กเอาไว้ว่า “การเลือกมุมและระดับถ่ายภาพเด็กนั้นสำคัญยิ่งกว่าถ่ายภาพแบบอื่น จากการยืนมองภาพจากระดับสายตาท่านก็จะได้ภาพเด็กในสาย ตาของผู้ใหญ่ ถ้าถ่ายในมุมสูงขึ้นไปโดยยืนบนบันไดหรือเก้าอี้ก็จะได้ภาพของเด็กเล็กในโลกของผู้ใหญ่ แต่ท่านจะได้ภาพที่ดีที่สุดเมื่อถ่ายเตี้ย ๆ ในระดับของเด็ก ความน่าดูเกิดจากได้เห็นสีหน้าของพวกเขาคิดชัดเจนพร้อมทั้งเห็นสัดส่วนร่างกายเล็ก ๆ จากมุมมองตามธรรมชาติ”

ข้อห้าม 3 ประการที่สำคัญในการถ่ายภาพเด็กก็คือ

1. อย่าให้แสงแดดส่องหน้าเด็กโดยตรงๆ จะทำในตาหยา และหน้าตาที่อ่อนเยาว์จะดูกร้านเกินวัย
2. อย่าถ่ายภาพเด็กไกลเกินไป จะได้ภาพเล็กซึ่งยากต่อการขยายให้ดีขึ้น เลนส์เทเลโฟโต้จะเหมาะสมมากในการถ่ายภาพเด็ก เพื่อดึงภาพตัวเล็กให้มีขนาดใหญ่ขึ้น
3. อย่าถ่ายตรงสถานที่อันมีฉากหลังที่ยุ่งเหยิง ซึ่งจะแบ่งความสนใจจากผู้ชมไปจากเด็กตัวเล็ก จึงควรนั่งหรือนอนถ่ายในระดับสายตาของแก เพื่อให้สัดส่วนเหมือนจริงและสร้างความเด่นชัดให้ตัวแบบ

3.3 วัยหนุ่มสาว เป็นวัยที่ชอบการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ต้องการความแปลกใหม่ ไม่ชอบความซ้ำซากจำเจ การถ่ายทอดลักษณะของวัยหนุ่มสาว จึงอาจถ่ายภาพให้เห็นถึงความสดชื่น ร่าเริงของหนุ่มสาว แสดงเรื่องราวของความรัก ภาพแฟชั่นที่มีสีสันสะดุดตา และการรวบรวมกลุ่มของบุคคลในวัยนี้

ณรงค์ สมพงษ์ . (2545 : 109) ได้กล่าวเกี่ยวกับการถ่ายภาพหญิงสาวเอาไว้ว่า

การถ่ายภาพหญิงสาว นับว่าได้เปรียบกว่าการถ่ายภาพบุคคลอื่นๆ อยู่แล้วเพราะตัวแบบอยู่ในวัยที่เบ่งบาน สวยงาม น่ารัก ทั้งใบหน้า เรือนร่าง และกริยาท่าทาง นักถ่ายภาพเพียงแต่สร้างสรรค์ภาพหญิงสาวให้อยู่ใน

อิริยาบถที่น่ารักละมุนละไมไปตามธรรมชาติ หน้าตา ท่าทางไม่แข็งกระด้าง และระมัดระวังในการจัดแสง ให้นุ่มนวลเหมาะสมกับบุคลิกของตัวแบบ ก็จะได้ภาพถ่ายที่มีคุณค่า และชวนดูอย่างไม่ต้องสงสัยการแต่งกายของตัวแบบควรเหมาะสมสำหรับการถ่ายภาพสี ควรใช้สีสันอุดมคติพอ สมควร จะช่วยให้ตัวแบบเด่นขึ้น ควรพิถีพิถันในเรื่องการแต่งตัว ทั้งเสื้อผ้าและเครื่องประดับให้มาก และการแต่งหน้า จะช่วยให้ภาพหญิงสาวงดงาม เรียกร้องความสนใจของผู้ชมได้มาก

3.4 วัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่อยู่ระหว่างการทำงานเพื่อก่อร่างสร้างตัว การมีครอบครัว จึงควรถ่ายภาพกิจกรรมเกี่ยวกับการทำงานของคนในวัยนี้ และภาพถ่ายที่แสดงความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ความแข็งแกร่งของผู้นำครอบครัว

3.5 วัยชรา เป็นวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งต้องการการพักผ่อน การถ่ายภาพในวัยนี้จึงอาจแสดงให้เห็นได้หลายแง่มุมของชีวิต เช่น ภาพถ่ายใกล้แสดงริ้วรอยเหี่ยวย่นบนใบหน้าของคนชรา ซึ่งบ่งบอกถึงการผ่านชีวิตมาแล้วอย่างโชกโชน ถ่ายภาพหญิงชรากับงานอดิเรกเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งเขาทำอยู่ขณะอยู่กับบ้าน ภาพแสดงชีวิตที่หัวเหวของคนชรา ก่อนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต

ไพฑูริย์ มุสิกโปดก (แปล) (2525 : 164) กล่าวเกี่ยวกับการถ่ายภาพผู้สูงอายุเอาไว้ว่า แสงสว่างเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการถ่ายภาพบุคคลสูงอายุเช่นกัน เพราะถ้าเข้าใจให้แสงเราก็สามารถบันทึกริ้วรอยบนใบหน้าได้อย่างชัดเจน รอยน้ ฝ้าผื่นและเครื่องหมายบ่งบอกความชราที่ปรากฏช่วยบอกอุปนิสัยใจคอได้มากมายทีเดียว แสงที่ส่องเข้ามาทางข้างสร้างเงาให้เห็นริ้วรอยต่าง ๆ ได้แจ่มชัด แต่ถ้าอยากได้ภาพที่นุ่มนวลก็ควรทำให้ไฟที่ส่องด้านข้างอันเป็นไฟประธานนั้นลดความกร้าวลงให้มากแล้วลบเงาที่เกิดขึ้นด้วยแสงที่อ่อนกว่า

ณรงค์ สมพงษ์ . (2545 : 109 -110) กล่าวเกี่ยวกับการถ่ายภาพผู้สูงอายุเอาไว้ว่า

การถ่ายภาพผู้สูงอายุเป็นงานที่ทำหายอย่างหนึ่ง เพราะการถ่ายภาพบุคคลแบบนี้เป็นการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของคนชราที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตมาทั้งทุกข์และสุข ตลอดเวลาอันยาวนานออกมาทางใบหน้า ลักษณะท่าทางและสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องอาศัยเทคนิคในการจัดภาพและการจัดแสงที่ดี เช่นเดียวกับการให้แสงสว่างให้เห็นริ้วรอยเหี่ยวย่นของใบหน้า และสีหน้าของคนชราจะช่วยบ่งบอกอุปนิสัยใจคอได้มากมาย

ประวิทย์ สิมมาทัน (2548) กล่าวว่า “การถ่ายภาพผู้สูงอายุ ควรหาจุดเด่นและมุมมองที่ดี ีควรถ่ายภาพในมุมต่ำกว่าสายตาผู้เป็นแบบเล็กน้อยเพื่อให้ภาพดูน่าเกรงขาม มีความสง่าในตัว”

4. ภาพเปลือย ภาพเปลือยหรือที่เรียกกันทับศัพท์ว่า ภาพนู้ด (Nude) ยังมีการถกเถียงกันมากกว่าควรจัดเป็น “งานศิลปะ” หรือ “อนาจาร” ผู้ดูภาพเปลือยอาจดูได้ทั้ง 2 แ่ง สำหรับภาพเปลือยนั้นในสังคมไทยส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยยอมรับ เพราะวัฒนธรรมไทยยังถือเรื่องการเปลือยกายว่าเป็นสิ่งที่น่าอับอาย แต่สำหรับนักถ่ายภาพที่มองภาพเปลือยเป็นงานศิลปะนั้นถือว่าการแสดง ออกทางเพศเป็นเรื่องธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์จึงเน้นที่ความงดงามของทรวดทรง การใช้แสงเงาให้ปรากฏบนเรือนร่างที่มีส่วนโค้ง ส่วนเว้าที่สวยงาม มากกว่าที่จะเน้นกิจกรรมทางเพศ ดังนั้นภาพเปลือยที่มีศิลปะนั้นจะ

ไม่แสดงส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างเปิดเผย แต่จะใช้มุมกล้องและทิศทางของแสงแสดงความงดงามของร่างกายมนุษย์เป็นสำคัญ ดังนั้นภาพเปลือยในแนวนี้นี้จึงน่า จะถือเป็นงานสร้างสรรค์ภาพถ่ายได้ประเภทหนึ่ง ซึ่งน่าจะศึกษาและทดลองถ่ายเช่นเดียวกับการถ่ายภาพประเภทอื่นๆ

ไพบุลย์ มุสิกโปดก (แปล) (2525 : 164) กล่าวถึงการถ่ายภาพเปลือยว่า “ความมุ่งหมายของการถ่ายภาพเปลือยของมนุษย์ก็เพื่อศึกษาในลักษณะรูปทรงต่าง ๆ ดังเช่นรายละเอียดและสีสันของผิว เนื้อ สันฐานและเส้นสายอันเกิดขึ้นโดยการจัดวางรวมทั้งแสงและเงาที่ปรากฏ ร่างกายของมนุษย์กลับกลายเป็นสื่อกลางในด้านศิลปะ เป็นสิ่งที่ศิลปินนักถ่ายภาพใช้แสดงความงดงามเพื่อบ่งถึงจินตนาการ”

ภาพถ่ายบุคคลทั้ง 4 ประเภทนี้ ควรมีลักษณะเด่นที่แสดงการกระทำและอารมณ์ของภาพออกมา โดยใช้เทคนิคการจัดองค์ประกอบ การจัดแสงและจังหวะในการถ่ายภาพเข้ามาช่วยเพื่อถ่ายทอดลักษณะพิเศษหรือเรื่องราวต่าง ๆ ให้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ถ้าพิจารณาถึงปริมาณของบุคคลที่ปรากฏอยู่ในภาพก็สามารถแบ่งได้เป็น ภาพบุคคลเดี่ยว และภาพบุคคลหมู่ ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคการถ่ายภาพที่แตกต่างกันไป (ณรงค์ สมพงษ์ . 2545 : 91-93)

การถ่ายภาพบุคคลหมู่ การถ่ายภาพบุคคลหมู่มาก ๆ ค่อนข้างยากกว่าการถ่ายภาพบุคคลเดี่ยว เพราะต้องจัดส่วนประกอบในภาพให้เรียบร้อย ให้สัมพันธ์กันและบางครั้งก็ต้องอาศัยความอดทนเป็นอย่างมากจึงจะได้ภาพที่ดี การถ่ายภาพหมู่มี 2 ลักษณะคือ ภาพหมู่ที่เป็นพิธีรีตอง เช่น ภาพถ่ายหมู่บัณฑิตรับปริญญา ภาพคณะบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น ภาพหมู่แบบนี้ต้องอาศัยความพร้อมเพรียง นั่งหรือยืนกันอย่างเป็นระเบียบเรียงลำดับลดหลั่นกันลงมา ข้อสำคัญคือให้เห็นหน้าบุคคลทุกคน และควรถ่ายภาพเพื่อไว้หลาย ๆ ภาพ แล้วเลือกเอาภาพที่ดีที่สุดมาอัดขยาย

ภาพหมู่อีกแบบหนึ่งเป็นภาพหมู่ที่ถ่ายกันเล่น ๆ ก่อนถ่ายควรเตรียมหาสถานที่และจัดวางว่าคนไหนควรจะอยู่ตรงไหนให้เหมาะสม พยายามให้แต่ละคนมุ่งความสนใจไปยังสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน หรือให้แต่ละคนในภาพถ่ายแสดงอิริยาบถที่สัมพันธ์กัน ข้อแนะนำในการจัดวางที่อยู่ของคนในบริเวณคือจัดศีรษะผู้ที่เป็นแบบเรียงกันให้สวย อย่าให้ซ้อนกันเป็นเส้นตรง ไม่ว่าทางตั้งหรือขวาง เมื่อลากเส้นตรงเชื่อมต่อทุก ๆ คนแล้ว จะปรากฏเป็นรูปสามเหลี่ยมหลาย ๆ รูป มุมของรูปสามเหลี่ยมคือศีรษะ การจัดรูปแบบของภาพนี้จะทำให้ภาพน่าสนใจ (ณรงค์ สมพงษ์. 2545 :110)

ตำแหน่งของศีรษะควรจัดให้อยู่ในระดับหล่อมกันเล็กน้อย เพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้กับองค์ประกอบของภาพ ข้อสำคัญจะต้องมีจุดสนใจหลักเพียงจุดเดียว นั่นคือ กิริยาท่าทางที่คนทั้งกลุ่มแสดงออก จะต้องนำสายตาไปสู่จุดสนใจเพียงจุดเดียว หรือมิฉะนั้น บุคคลทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ในภาพก็ต้องมองไปในทิศทางเดียวกัน หากเป็นกลุ่มใหญ่มาก ประมาณ 6 – 7 คน อาจแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย และให้แต่ละฝ่ายมองมาที่คนใดคนหนึ่ง หรือวัตถุใดวัตถุหนึ่งที่เป็นจุดสนใจหลักซึ่งอยู่กลางกลุ่ม

ปัทมวดี จารุวรรณ (2528 : 68) กล่าวว่า “ภาพหมู่ถ่ายยากกว่าภาพเดี่ยว เพราะใช้เวลามากกว่า สิ้นเปลืองแรงงานมากกว่าสิ้นเปลืองฟิล์มมากกว่า และยากที่จะดึงดูดความสนใจของผู้เป็นแบบพร้อม ๆ กัน ในเวลาเดียวกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นภาพหมู่ของเด็ก ๆ ถึงอย่างไรการถ่ายภาพหมู่ก็เป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของช่างภาพอย่างยิ่ง”

ไพบุลย์ มุสิกโปดก (แปล) (2525 : 174) ได้กล่าวถึงหลักการ ในการถ่ายรูปหมู่ความว่า

การถ่ายรูปบุคคลหลายคนท่านจำเป็นต้องให้แสงอย่างสมดุลกันด้วย ถ้าถ่ายภายนอกบ้านใต้ท้องฟ้าที่ปราศจากแดดก็จะมีปัญหาอะไร แต่ถ้าเป็นวันที่มีแดดสดใสก็ควรถ่ายในที่ร่มซึ่งมีแสงสม่ำเสมอทั้งวัน และเงาของพวกเขาก็จะไม่ยาว ส่วนการถ่ายภาพภายในด้วยไฟแฟลชควรจัดให้ใบหน้าของพวกเขาอยู่ห่างจากดวงไฟเท่า ๆ กัน พยายามจัดภาพให้มืองค์ประกอบสมดุลได้ส่วน สถานที่ลาดชันดังเช่นเนินเขา หรือขั้นบันไดเป็นฉากที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการถ่ายภาพหมู่

ผู้จัดทำเว็บไซต์ของบริษัทโกดัก (2005) กล่าวถึงข้อควรระวังเกี่ยวกับการถ่ายภาพหมู่ว่า “การถ่ายภาพหมู่บุคคลควรใช้ฉากหลังที่เรียบง่าย เพื่อป้องกันการดึงดูดความสนใจไปจากกลุ่มคนที่เราต้องการจะถ่าย และถ้าถ่ายในที่ร่มที่จะต้องใช้แฟลชก็ควรให้กลุ่มคนที่เราจะถ่ายอยู่ในระยะที่กำลังของแฟลชนั้นส่องไปถึงและควรระวังเงาที่เกิดขึ้นจากคนข้างหน้าไปบังคนข้างหลัง ดังนั้นตำแหน่งของกลุ่มจึงไม่ควรมีมากกว่า 2 แถว”

การจัดภาพในการถ่ายภาพบุคคล

ช่างภาพบุคคลควรให้ความสำคัญกับเรื่องของการจัดภาพ (Portrait Composition) ให้มาก การจัดภาพเป็นพื้นฐานของความสำเร็จของภาพบุคคล เป็นงานที่ท้าทายความสามารถของช่างภาพเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเขากำลังทำงานอยู่กับสิ่งที่มีเนื้อที่จำกัด นั่นคือแผ่นฟิล์ม หรือกระดาษอัดภาพหน้าที่ของเขา คือ จัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ของภาพลงบนเนื้อที่อันจำกัดนั้นในตำแหน่งที่จะสร้างสมดุลที่ดีให้กับภาพ โดยคำนึงถึงหลักความจริงที่ว่า “ไม่ว่าใคร ๆ ต่างก็อยากเห็นสภาพของตัวเองที่ได้รับการเสริมแต่งให้ดีกว่าที่เป็นอยู่” (ปัทมวดี จารุวรรณ. 2528 : 17)

การถ่ายเฉพาะใบหน้า

การถ่ายภาพใบหน้าคนแบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ หน้าตรง (Full face) ด้านข้าง (Profile) และใบหน้าทำมุม 3/4 ของกล้อง (Three-quarter face) ซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่างการหันหน้าจากด้านตรงไปด้านข้าง

เราสามารถจำแนกรูปหน้าของคนออกได้เป็น 3 ประเภทคือ กลม เรียว และรูปไข่ ทั้ง 3 แบบให้ภาพที่น่าสนใจด้วยกันทั้งนั้น แต่ถือกันว่าใบหน้าที่รูปไข่ง่ายต่อการถ่ายภาพให้สวยได้มากกว่ารูปหน้าอื่น ๆ

ถ้าหากใบหน้าของผู้เป็นแบบค่อนข้างกลมเกินไป จงพยายามหลีกเลี่ยงการถ่ายภาพหน้าตรง หรือถ่ายเต็มหน้า เพราะเท่ากับเป็นการเพิ่มความกลมให้กับใบหน้ามากยิ่งขึ้น ควรลองถ่ายภาพแบบ "Three-quarter face" กับผู้ที่มีใบหน้ากลม โดยให้หันศีรษะจากด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่งช้า ๆ จนกระทั่งรูปหน้าค่อย ๆ "เรียวยาว" จนเห็นความกว้างของใบหน้าส่วนที่อยู่ระหว่างแก้มข้างที่อยู่ใกล้กล้องกับจมูกเพียง 25% ส่วนที่เหลืออีก 75% เป็นจมูกกับแก้มข้างที่อยู่ใกล้กล้อง จัดแสงให้บริเวณ 75% นั้นอยู่ในเงามืดเป็นบางส่วน จะได้ภาพใบหน้าที่ดูเรียวยาวกว่าเดิมซึ่งนอกจากจะให้สมดุลดีขึ้นกับการจัดภาพแล้ว ยังจะได้ภาพใบหน้าที่น่าดูขึ้นกว่าความเป็นจริงอีกด้วย

ในกรณีที่ผู้เป็นแบบมีใบหน้ายาวเรียกว่าปกติ การใช้ภาพหน้าตรงจะช่วยอำพรางได้ดีสำหรับภาพใบหน้าที่ด้านข้างนั้น ควรใช้ความพินิจพิจารณาให้ดีก่อนที่จะถ่าย เพราะคนส่วนใหญ่ไม่ชินกับการมองเห็นใบหน้าที่ด้านข้างของตัวเอง นอกจากจะแขวนกระจก 2 บาน ทำมุมตั้งฉากกันในห้องแต่งตัว ดังนั้น ผู้หญิงที่ชอบหันไปหมุนมาอยู่หน้ากระจกจึงมีโอกาสเห็นหน้าด้านข้างของตัวเองมากกว่าผู้ชาย แต่ถึงกระนั้นภาพที่ปรากฏในกระจกก็จะดูแปลกอยู่ดีแม้กับคนที่เป็นเจ้าของใบหน้านั้น

การหันใบหน้าที่ด้านข้างจะเปิดเผยให้เห็นลักษณะโค้งเว้าของรูปหน้าอย่างชัดเจนกว่าด้านอื่นๆ ดังนั้น จึงเท่ากับเป็นการเน้นส่วนบกพร่องต่าง ๆ บนใบหน้าที่อาจจะไม่มีโดยไม่จำเป็นเช่น ดังจมูกหัก ตาโปน ริมฝีปากยื่น ขากรรไกร เป็นสัน เป็นต้น ข้างภาพไม่อาจซ่อนส่วนบกพร่องเหล่านี้ได้เลย หากถ่ายภาพใบหน้าที่ด้านข้าง ในขณะที่การถ่ายภาพใบหน้าที่จากมุมอื่น อาจช่วยปกปิดได้บ้าง นอกจากนี้ ภาพถ่ายใบหน้าที่ด้านข้าง ยังไม่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มีแว่นตาอีกด้วยดังนั้น ข้างภาพที่มีวิจารณ์ญาณควรเลือกใช้การถ่ายภาพลักษณะนี้กับผู้ที่มีดวงตาสวยจริง ๆ หรือเด็กเล็กๆ เท่านั้น และไม่ควรรีบอายนัก นอกจากจะได้รับคำของร้องเป็นกรณีพิเศษ

ภาพถ่ายครึ่งตัว ค่อนตัว และเต็มตัว

หลักทั่วไปของการจัดภาพสำหรับภาพถ่ายบุคคลขนาดครึ่งตัว ค่อนตัว และเต็มตัวคือ ควรจัดภาพในแนวตั้ง เพื่อเน้นลำตัวที่ตั้งตรง ทั้งนี้ในกรณีที่ใช้อุปกรณ์ประกอบฉากเข้าช่วยในการจัดภาพ เช่น โต๊ะทำงานสำหรับถ่ายภาพครึ่งตัวของบุคคล อาจจัดภาพในแนวนอนได้ตามความเหมาะสม ในภาพถ่ายเหล่านี้ มือและเท้าข้างใดข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างอาจเข้ามาปรากฏให้เห็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ข้างภาพจึงต้องให้ความสนใจกับการจัดวางมือและเท้าเป็นพิเศษเป็นต้นว่า ให้ผู้เป็นแบบอยู่ในท่าที่กำลัง "ทำอะไร" บางอย่างที่เป็นความเคยชินหรืองานประจำ แทนที่จะให้อยู่เฉยๆ หน้าฉากหลังเรียบธรรมดา ในการจัดภาพถ่ายประเภทนี้ จึงต้องอาศัยจินตนาการและความคิดริเริ่มผสมผสานกับการนำอุปกรณ์ประกอบฉากมาใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมจะ ควรตั้งกล้อง ระดับสายตาหรือต่ำกว่าเล็กน้อย เพื่อให้จุดสนใจคงอยู่ที่ใบหน้า แทนที่จะเป็นตำแหน่งอื่น (ปัทมวดี จารุวรรณ .2528 : 20-23)

การถ่ายภาพครึ่งตัว การถ่ายภาพลักษณะนี้ นิยมถ่ายภาพในแนวตั้งมากกว่าแนวนอน นอกจากผู้เป็นแบบจะสามารถแสดงลักษณะของใบหน้าแล้วยังแสดงออกถึงกิริยาต่าง ๆ รวมถึงเสื้อผ้ามาเป็นส่วนประกอบให้ภาพดูน่าสนใจยิ่งขึ้น การถ่ายภาพลักษณะนี้ควรจัดภาพให้กระชับ ให้ระดับสายตาของผู้เป็นแบบค่อนข้างบน ประมาณ 3/4 ของภาพ ไม่ควรจัดภาพให้ต่ำ หรือสูงจนเกินไป หรือคับจนรู้สึกอึดอัด ควรจัดพื้นที่ว่างให้พอเหมาะ และท่าทางให้เหมาะสม เช่น หญิงสาววัยรุ่นควรจัดท่าทางให้น่ารัก มือ แขน วางในตำแหน่งที่พอเหมาะไม่ฝืนธรรมชาติ ส่วนชายหนุ่มอาจจะใช้มือกอดอก หรือท่าทางอื่นให้ดูทะมัดทะแมง ผู้สูงอายุอาจให้แสดงท่าทางตามวัย ดูน่าเคารพ โดยถ่ายในมุมต่ำ เล็กน้อย

การถ่ายภาพเต็มตัว มักนิยมถ่ายภาพเป็นที่ระลึกในโอกาสต่าง ๆ การถ่ายภาพในลักษณะนี้อาจไม่เน้นที่ตัวบุคคลมากนัก อาจมีสถานที่ หรือเหตุการณ์อื่น ๆ เข้ามาประกอบ ผู้ถ่ายภาพ ควรจัดองค์ประกอบให้ดีว่าผู้ที่เป็นแบบ หรือผู้ที่ถ่ายภาพต้องการอะไรมากกว่า อาจต้องการแสดงรูปร่างของตัวบุคคล หรือต้องการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ (ประวิทย์ สิมมาทัน . 2548)

การจัดท่าทางของผู้เป็นแบบ

ท่านั่ง ถ้าแบบเป็นผู้หญิง ควรให้นั่งสบาย ๆ ลงที่ขอบเก้าอี้ โนมตัวมาข้างหน้า เล็กน้อยวางขาข้างหนึ่งล้ำออกมาข้างหน้า อย่าให้นั่งห้อยเท้า โดยทิ้งน้ำหนักลงเท้า ๆ กันบนพื้น จะทำให้หลังงอเสียบุคลิก และยังทำให้ภาพผิดส่วนเพราะปราศจากความลึก หรือมิฉะนั้นก็ให้ผู้เป็นแบบนั่งไขว่ขาไปทางด้านที่ห่างจากกล้อง หันลำตัวจนกระทั่งเห็นช่วงขอบเอวแคบที่สุด นอกจากนี้เพื่อแสดงความอ่อนออกมาในภาพ

ถ้าแบบเป็นผู้ชาย ก็ปฏิบัติ เช่นเดียวกันคือ ให้นั่งที่ขอบเก้าอี้ เท้าข้างหนึ่งล้ำมาข้างหน้า การให้น้ำหนักตัวทิ้งลงมาด้านหน้า โดยให้แบบโน้มตัวใกล้กล้องนั้น เป็นท่านั่งที่สบายดูสง่า มั่นคง เข้มแข็ง และยังทำให้ใบหน้าเด่นกว่าส่วนอื่น นอกจากนี้ การจัดท่านั่งแบบนี้ยังเหมาะสำหรับคนสูงอายุ หรือผู้ที่มีน้ำหนักตัวมาก เพราะหน้าท้องจะถ่วงลงล่าง ร่างกายจะดูเพรียวและไม่เห็นลักษณะ “ลงพุง” เท่าใดนัก

ท่านยืน การจัดท่าสำหรับถ่ายแบบในท่านยืนนั้น ควรแนะผู้เป็นแบบว่า อย่ายืนทิ้งน้ำหนักลงบนเท้าทั้งสองข้าง เพราะจะทำให้ท่าแข็ง ไม่เป็นธรรมชาติ ควรให้ยืนโดยทิ้งน้ำหนักตัวลงบนขาข้างใดข้างหนึ่ง อาจเป็นขาข้างที่อยู่ไกลจากกล้อง งอขาอีกข้างหนึ่งบริเวณหัวเข่า เท้าทั้งสองข้างเหลื่อมกัน ท่านี้จะทำให้สันเท้ายกขึ้นจากพื้นเล็กน้อย ภาพที่ได้จะดูผ่อนคลาย สง่างาม และมีการทรงตัวดีกว่าที่จะยืนโดยให้น้ำหนักตัวตกลงบนเท้าเท่านั้น

ถ้าตัวควรอยู่ในลักษณะเอียงเล็กน้อย อย่ายื่นประจันหน้ากับกล้อง ให้ส่วนไหล่และศีรษะโน้มมาข้างหน้าในลักษณะกำลังเท้าแขนที่เกาอี้ หรือขึ้นพิงอะไรสักอย่าง อุปกรณ์ประกอบฉากอาจจำเป็นสำหรับการถ่ายภาพบุคคลในท่ายืนเพื่อเติมส่วนที่ว่างรอบ ๆ ตัวคนและฉากหลังไม่ให้โล่งจนเกินไป

ระหว่างการจัดท่า ช่างภาพควรอธิบายให้ผู้เป็นแบบเข้าใจถึงเหตุผลว่าทำไมถึงต้องทำท่าอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะจะทำให้ผู้เป็นแบบเกิดความเข้าใจและให้ความร่วมมือทำตามอย่างเต็มใจ เมื่อผู้เป็นแบบทราบเหตุผล ก็จะเกิดความมั่นใจและไว้วางใจช่างภาพมากขึ้น (ปัทมวดี จารวรร .2528 : 28-30)

การถ่ายภาพบุคคลนอกสถานที่

การถ่ายภาพนอกสถานที่ต้องอาศัยแสงหลักในการถ่ายภาพจากดวงอาทิตย์เพียงแสงเดียว อย่างไรก็ตามสำหรับแสงของดวงอาทิตย์โดยตรงนั้นไม่ค่อยเหมาะกับการถ่ายภาพบุคคลมากนักเพราะตัวแบบอาจรู้สึกไม่สบายถ้าหากยืนอยู่ท่ามกลางแสงแดดนาน ๆ

ไพบูลย์ มุสิกโปดก (แปล) (2525 : 158) ได้กล่าวถึงการใช้แสงในการถ่ายภาพบุคคลนอกสถานที่ ความเป็นว่า “แสงที่ส่องลงมาอย่างนี้มนวลสม่ำเสมอใช้ถ่ายภาพบุคคลได้ดีที่สุด ดังเช่นแสงแดดอ่อนในเวลาเช้าอันอบอุ่นไปด้วยหมอก แสงสลัวใต้ท้องฟ้าที่มีเมฆครึ้มหรือแสงนุ่มละมุนอันแผ่กระจายไปทั่ววัน ผู้ที่เป็นแบบมีความสบายใจในแสงทำนองนี้ยิ่งกว่าแสงที่กร้าวแกร่งส่องเข้ามาตรง ๆ”

การเลือกทิศทางของแสงธรรมชาติได้เหมาะสมขึ้นอยู่กับทิศทางมุมกล้องที่สัมพันธ์กับตำแหน่งดวงอาทิตย์ จะเลือกตำแหน่งดวงอาทิตย์ให้ได้มุมแสงที่ดี ขึ้นอยู่กับเวลาที่ถ่ายภาพ เช่นในช่วงเวลาเช้าหรือเย็นแสงจะมาจากทิศทางมุมเฉียงต่ำเกือบขนานกับระดับพื้น ใช้เป็นแสงจากด้านข้างได้ดีและแสงจะอ่อนกว่าในเวลาใกล้เที่ยงจนถึงบ่าย ควรหลีกเลี่ยงการถ่ายภาพคนด้วยแสงในช่วงเวลากลางวัน เพราะแสงจะมาจากมุมสูงตรงเหนือศีรษะและแสงจะแรงจ้า ทำให้เกิดเงาดำมืดขึ้นที่กระบอกตาหรือใต้ตาและบนใบหน้ามาก เงาดำจะตัดกับส่วนที่รับแสงจัดต่างกันมากจนเสียความงาม ถ้าจำเป็นต้องถ่ายภาพในเวลานั้นควรเลือกถ่ายภาพด้วยแสงสว่างภายใต้เงาร่ม เช่นใต้ต้นไม้หรือใต้ชายคา หรือขอให้เมฆบังดวงอาทิตย์ให้แสงกระจายอ่อนนุ่ม จึงจะได้ภาพใบหน้าที่มีส่วนที่รับแสงและเป็นเงาดูกลมกลืนสวยงาม (รังสรรค์ ศิริฐ . 2530 : 139 -140)

เทคนิคการถ่ายภาพบุคคลนอกสถานที่

1. ควรพิจารณาฉากหลังของตัวแบบที่จะถ่ายทุกครั้ง โดยดูในช่องมองภาพในตัวกล้องว่ามีสิ่งที่ยุ่งเหยิงหรือรกรุงรังอยู่ด้านหลังของตัวแบบในกรอบภาพหรือไม่ ถ้ามีควรเปลี่ยนตำแหน่งหรือเลือก

มุกกล้องเสียใหม่ หากไม่สามารถหลีกเลี่ยงฉากหลังที่ไม่ต้องการได้ วิธีการอื่นหนึ่งที่ช่วยควบคุมฉากหลังได้ดีก็คือใช้เลนส์เทเลโฟโต้ในการถ่ายภาพ ฉากหลังจะเบลอมากกว่าเลนส์ธรรมดา หรือเปิดรูรับแสงให้กว้างขึ้นเพื่อลดความชัดลึกลงไป ซึ่งจะทำให้ภาพบุคคลดูโดดเด่นขึ้นมา

สำหรับฉากหน้าก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน เมื่อจะถ่ายภาพบุคคลจึงควรพิจารณาฉากหน้าให้ดี โดยอาจใช้กิ่งไม้ ใบหญ้า ดอกไม้หรือสิ่งอื่น ๆ ในธรรมชาติเป็นฉากหน้า พยายามเปิดเลนส์ให้กว้างเพื่อให้พื้นระยะชัดไป

2. ควรจัดให้ตัวแบบหันด้านข้างหรือด้านหลังเข้าหาแสงแดดในช่วงสายและเย็น โดยให้แสงสว่างส่องเข้ามาเป็นมุมเฉียงเหนือกล้องเล็กน้อย หรือถ่ายทวนแสง ส่วนเงามืดที่เกิดขึ้นนั้นแก้ไขได้โดยอาศัยสิ่งสะท้อนแสงตามธรรมชาติ หรือใช้กระดาษขาวหรือฟองแป้นโต ๆ เป็นตัวสะท้อนแสงส่องเข้าใบหน้าในส่วนที่มีเงามืด หรือใช้แสงแฟลชลบเงาก็ได้ผลดีเช่นเดียวกัน

3. การถ่ายภาพบุคคลในสถานที่ต่าง ๆ ถ้าต้องการให้ตัวแบบดูเด่นน่าสนใจจากฉากที่อยู่โดยรอบ ควรให้ตัวแบบสวมเสื้อผ้าที่มีสีสด ๆ เช่น เหลือง แดง ส้ม จะส่งเสริมให้ภาพบุคคลดูเด่นออกมาจากฉากหลังได้ดี

4. ถ่ายภาพบุคคลโดยใช้แสงที่กรองผ่านมาแล้ว (Filtered lighting) โดยปล่อยให้แสงแดดผ่านใบไม้ หมวกสาน หรือร่มสีอ่อน ๆ แล้ววัดแสงในบริเวณของใบหน้าที่มีแสงสว่างบางส่วนก็จะได้ผลออกมาดี แต่ต้องระวังลักษณะของเงาที่อาจรบกวนภาพด้วย ในกรณีที่ใช้ฟิล์มสีต้องไม่ให้ในบริเวณเงามีสีซีดเกินไป (ณรงค์ สมพงษ์ . 2545 : 98 -99)

การถ่ายภาพบุคคลในห้องสตูดิโอ

เทคนิคการถ่ายภาพบุคคลในห้องสตูดิโอเกี่ยวข้องกับ การจัดท่าทาง มุกกล้อง การให้แสง และการตกแต่งฟิล์ม แต่สิ่งที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใดคือ การจัดแสงนั่นเอง

แสงที่เหมาะสมสามารถสร้างขึ้นได้ด้วยแนวคิดที่ว่า พื้นที่ที่ให้เกิดส่วนสว่างและส่วนมืดบนใบหน้าจะต้องเหมาะสม โดยจัดให้มีแสงสว่าง (high lights) ที่ด้านหน้าของใบหน้า (หน้าผาก จมูก คาง และแก้ม ทั้ง 2 ข้าง กับบริเวณคอและด้านข้างของใบหน้า ซึ่งเป็นเงามืด การจัดแสงที่เหมาะสมนี้จะทำให้เกิดผลทางด้านมิติที่ 3 ของวัตถุคือความลึกขึ้นมาได้

ประวิทย์ สิมมาทัน (2548) กล่าวว่า “โดยทั่วไปการถ่ายภาพบุคคลที่ได้คุณภาพดีดี มักจะมีการจัดไฟถ่ายในสตูดิโอถ่ายภาพ ด้วยเหตุผล ในการควบคุมทิศ ทางของแสงได้ง่ายกว่าการถ่ายภาพด้วยแสงธรรมชาติ ลักษณะของสตูดิโอต้องกว้างขวางพอสำหรับการวางไฟในจุดต่าง ๆ และพื้นที่สำหรับผู้ที่เป็นแบบ รวมถึงฉากหลังของภาพ”

แบบของการจัดแสง แบบของการจัดแสงโดยทั่วไป มีการจัดแสงอยู่ 3 ประเภทด้วยกัน คือ การจัดแสงแบบไฮคีย์ (High Key) โลว์คีย์ (Low Key) และ กราเดอูเอทโทน (Graduated tonality)

1. การจัดแสงแบบไฮคีย์ (High Key) การจัดแสงแบบนี้จะให้ส่วนที่เป็นสีขาวมาก ภาพจะดูสว่าง นุ่มนวลมีเงาเล็กน้อย หรือให้เงาจางที่สุด ซึ่งการถ่ายภาพแบบนี้อาจใช้วิธีการวัดแสงให้ค่าเท่ากันทุกจุด หรือวัดแสงแบบเฉลี่ย ภาพจะดูอบอุ่น ร่าเริง สนุกสนาน การถ่ายภาพจะใช้ไฟ 3-5 ดวง เพื่อให้แสงกระจายมากที่สุด โดยอาจใช้ร่มสะท้อน หรือใช้กล่องถ่ายภาพนุ่ม (Reflex) การวัดแสงอาจให้ฟิล์มรับแสงมากกว่าปกติเล็กน้อย 1-2 สต็อป

2. การจัดแสงแบบโลว์คีย์ (Low Key) การจัดแสงแบบนี้ใช้ไฟ 1-2 ดวงเท่านั้น จะมีส่วนที่เป็นเงา หรือส่วนผสมของสีดำมาก การวัดแสงใช้วิธีการวัดแสงเฉพาะจุดที่กระทบกับแสงเท่านั้น ส่วนที่เป็นเงาจะปล่อยให้ Under หรือเป็นเงามืดไป ภาพลักษณะนี้ จะให้ความรู้สึกลึกลับ น่ากลัว เจ็บเหงา

3. การจัดแสงแบบกราดูเอทโทน (Graduated tonality) เป็นการจัดแสงที่ผสมผสานระหว่างแบบไฮคีย์ และโลว์คีย์ เป็นแบบที่นิยมมากที่สุด การจัดแสงสามารถจัดได้โดยการใช้ไฟ 3-5 ดวง โดยวัดแสงแบบเฉลี่ย ให้ค่าใกล้เคียงกันทุกจุด แต่เปิดรับแสงน้อยกว่าน้อยกว่าแบบไฮคีย์ โดยวัดแสงให้แสงกระทบกับฟิล์มพอดี หรือน้อยกว่าปกติประมาณ 1/2-1 สต็อป (ประวิทย์ สิมมาทัน. 2548)

แสงไฟถ่ายภาพพื้นฐานสำหรับถ่ายภาพบุคคล(Basic lighting for Portraiture)

แสงไฟหลักพื้นฐานที่ใช้ถ่ายภาพบุคคลในห้องสตูดิโอประกอบไปด้วยดวงไฟ 4 ดวงคือ

1. ไฟหลัก (Main or Key Light)
2. ไฟเสริม (Fill Light)
3. ไฟส่องผม (Hair Light or Accent Light)
4. ไฟส่องฉากหลัง (Background Light)

1. ไฟหลัก (Main light) เป็นไฟต้นแสงที่ส่องไปยังสิ่งที่ต้องการถ่ายภาพ อย่างเช่นช่างภาพที่ใช้ไฟแฟลชหรือไฟแฟลชถ่ายภาพ ไฟนี้ก็เรียกว่าเป็นไฟหลัก ช่างภาพชาวโทรทัศน์หรือภาพยนตร์นิยมใช้ไฟส่องไปยังบุคคลที่เป็นข่าว แสงไฟที่ส่องก็เรียกว่า ไฟหลัก

คำว่า ไฟหลัก นี้เรียกในวิชาการถ่ายภาพโดยทั่วไปนิยมเรียกว่า แสงหลัก อย่างเช่นการถ่ายภาพยนตร์หรือวิดีโอ ถ้าใช้แสงแดดโดยตรงก็เรียกว่า แสงแดดเป็นแสงหลัก ถ้าเป็นแสงเดือนแสงดาวส่องมาทางไหนก็เรียกว่าแสงหลักส่องมาทางนั้นถ้าเป็นการถ่ายภาพในสถานที่เช่น ในห้องมีแสงส่องทางประตูหน้าต่าง ก็เรียกว่าแสงหลักส่องมาทางนั้นเช่นเดียวกัน

สำหรับการถ่ายภาพบุคคล นิยมตั้งแสงหลักไว้ตรงเส้น 45° ข้างหรือขวา แล้วแต่ความเหมาะสม การตั้งไฟดวงนี้นอกจากจะตั้งทแยงมุม 45° ทางด้านหน้าบุคคลที่เป็นแบบแล้ว ทางด้านสูงยังนิยมใช้ไฟส่องเฉียงเป็นมุม 45° ด้วย (พูน เกษจำรัส. 2541 : 99-100)

2. แสงเสริม (Fill light of Fill-in light) ปกติไฟเสริมจะเป็นแสงแบบนุ่ม ซึ่งใช้วางไว้ในกล้องในระดับเดียวกับเลนส์กล้อง และวางไว้คนละด้านกับไฟหลัก ส่วนตำแหน่งที่ตั้งดวงไฟนั้นจะพิจารณาผลของการจัดแสงว่าเป็นอย่างไร โดยดูผ่านช่องมองภาพในระดับเดียวกับเลนส์กล้อง เช่น การวางไฟเสริมใกล้กล้องมากเกินไปก็จะทำให้แสงมีความสว่างมากเกินไป จึงควรเคลื่อนที่ดวงไฟออกห่างกล้องให้มากขึ้น

สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างหนึ่งก็คือ แสงเสริมจะทำให้เกิดจุดแสงในแววตา (catch lights) เพิ่มขึ้นอีกเป็นจุดที่สอง ซึ่งอาจขัดกับหลักพื้นฐานที่ว่า มีแสงหลักเพียงดวงเดียว หรือเกิดแสงสว่างในแววตามากเกินไป ดังนั้นก็อาจพิจารณาเลื่อนตำแหน่งไฟเสริมที่เหมาะสมหรือแก้ไขในฟิล์มเนกาตีฟสำหรับกรณีถ่ายภาพด้วยฟิล์มขาว – ดำก็ได้

3. แสงไฟส่องผม (Hair light) เป็นการให้แสงบริเวณผมของตัวแบบ โดยใช้อุปกรณ์เป็นลำแสงให้เล็กส่องเฉพาะบริเวณศีรษะของตัวแบบไฟส่องผมไม่เพียงแต่จะเพิ่มรายละเอียดให้กับบริเวณผมเท่านั้น แต่ยังช่วยแบ่งแยกตัวแบบออกจากฉากหลังได้อีกด้วย

4. แสงไฟส่องหลัง (Background light) เป็นแสงที่จัดให้ส่องไปที่ฉาก ซึ่งอยู่ด้านหลังของตัวแบบ เพื่อให้แสงสว่างตัดกับตัวแบบ ช่วยแยกตัวแบบออกจากฉากหลังได้อีกวิธีหนึ่ง ฉากหลังเป็นกระดาษแผ่นใหญ่มีให้เลือกใช้หลายสีสามารถจัดให้สีฉากหลังมีความเข้ม อ่อน – แก่ ได้ตามการปรับความเข้มของแสงสว่างจากดวงไฟ นอกจากนี้ช่างถ่ายภาพบางคนอาจจัดฉากหลังเป็น พื้นสีขาว แล้วใช้ฟิลเตอร์แผ่นใหญ่ยังหน้าดวงไฟส่องหลังให้มีสีอื่นต่าง ๆ ตามความต้องการ (ณรงค์ สมพงษ์ . 2545 : 99 -103)

ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก

การใช้ฉากหลังประกอบในภาพถ่ายบุคคล มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ให้ความสนใจพุ่งไปที่ตัวบุคคลที่เป็นแบบ โดยการแยกวัตถุอื่น ๆ ที่อยู่โดยรอบออกให้ห่างที่สุด และยังช่วยสร้าง “บรรยากาศ” หรือ “ความลึก” ให้กับภาพอีกด้วย ในการถ่ายภาพบุคคลในสตูดิโอ นั้น โดยมากจะเน้นจุดสนใจที่ตัวบุคคล ดังนั้น จึงควรใช้ฉากหลังที่มีลักษณะค่อนข้างเรียบเพื่อจะได้ไม่ดึงความสนใจไปจากบุคคลที่เป็นแบบ ส่วนการถ่ายภาพบุคคลที่บ้านหรือที่ทำงาน (Location Portraiture) จำเป็นต้องให้บุคคลผู้นั้นอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นปกติธรรมดาสำหรับเขาดังนั้น จึงอาจใช้ฉากหลังที่ประกอบด้วยข้าวของเครื่องใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับบุคลิก ลักษณะที่เป็น “ส่วนตัว” ของผู้เป็นแบบ

โดยทั่วไปฉากหลังที่สว่างใช้ประโยชน์ได้ดี สำหรับภาพที่ต้องการให้ดูนุ่มนวล อ่อนโยน ตรงกับข้ามฉากหลังที่มืด จะให้อารมณ์โลดโผน หวาดเสียว ในขณะที่ฉากหลังสีเทากลาง อาจใช้ได้กับแบบที่ต้องการอารมณ์แตกต่างกันออกไป บางครั้งโทนสีที่ต่างกันระหว่างสว่างกับมืดก็อนุโลมใช้ได้ถ้า

ต้องการสื่อความหมายอะไรเป็นพิเศษ แบบที่ค่อนข้างทงโทนสว่างเมื่อนำมาถ่ายคู่กันกับฉากมืดหรือแบบที่มีมืดทนมืด เมื่อนำมาถ่ายคู่กับฉากสว่าง จะให้ความลึก และเรียกความสนใจให้กับภาพถ่ายได้ดีเช่นกัน หากเป็นการถ่ายภาพขาว-ดำ ช่วงภาพควรแน่ใจว่ามีความแตกต่างในเรื่องของโทนสีระหว่างผู้เป็นแบบกับฉากหลังพอสมควร สำหรับภาพสีนั้น ฉากหลังควรเป็นสีที่เข้ากับสีเสื้อผ้าของผู้เป็นแบบได้เป็นอย่างดี หรือมิฉะนั้นก็เป็นสีที่ตัดกันกำลังเหมาะ ดูแล้วสบายตา

ฉากกลางแจ้ง

ในการถ่ายภาพบุคคลโดยใช้ฉากกลางแจ้ง ควรยึดหลัก เล็งหาแบ็คกราวด์ธรรมดา ๆ เช่น ด้านข้างของบ้าน โรงนา หรือโรงรถ จะดีกว่าบริเวณที่ทงร่งเต็มไปด้วยเสาโทรเลข หรือสายไฟ ต้นไม้พุ่มไม้ที่อยู่ไกลออกไป ก็อาจใช้เป็นฉากหลังได้ แต่ต้องระวังแสงที่เล็ดลอดออกมา ซึ่งจะทำให้เกิดลวดลายที่ไม่พึงปรารถนา และทำให้ความสนใจที่มีต่อผู้เป็นแบบลดน้อยไป

ในกรณีที่หาแบ็คกราวด์เรียบง่ายไม่ได้จริง ๆ อาจใช้วิธีถ่ายโดยเปิดหน้ากล้องให้กว้างมากที่สุดที่จะทำได้ ภาพที่ออกมาจะเบลอที่แบ็คกราวด์ ซึ่งช่วยเพิ่มความเด่นให้กับบุคคลที่อยู่ในภาพไปอีกแบบหนึ่ง

แบ็คกราวด์ที่สร้างความกลมกลืนให้กับแบบ	แบ็คกราวด์ที่สร้างความขัดแย้งให้กับแบบ
1. ท้องฟ้า	1. หินก้อนใหญ่ๆ
2. น้ำ	2. กำแพงอิฐ
3. ทราย	3. ขดเชือก
4. เสาโค้ง	4. โคนต้นไม้หรือลำต้น
5. สวนหย่อม	5. รั้ว
6. กำแพงเรียบ	6. ทำน้ำ
7. ม่านลูกไม้	7. ขอนไม้
8. ขอบหน้าต่าง	8. ผนังคอนกรีต
9. พรมขนสัตว์	9. เม็ดกรวดเล็ก ๆ
10. หมอนขนาดต่าง ๆ	10. ต้นหญ้าสูง ๆ ต่ำ ๆ

ฉากในสตูดิโอ

วัสดุที่ใช้เป็นฉากหลังสำหรับถ่ายภาพบุคคลในสตูดิโอมีหลายแบบ ฝาดนึ่งทาสีเรียบ ๆ ธรรมดา มีคุณสมบัติหลายประการ เพราะขนาดอันกว้างขวางของมัน พื้นผิวด้าน (Dull surface) จะใช้การได้ดีกว่าผิวมัน เพื่อกันการสะท้อนแสง ผ่าห่มหนา ๆ ที่ไม่มีลวดลายหรือรอยยับย่นก็ใช้ได้

อุปกรณ์ประกอบฉาก

คำว่า อุปกรณ์ประกอบฉาก ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Props (ย่อมาจาก Properties) หมายถึงสิ่งของใด ๆ ที่ปรากฏอยู่ในฉากซึ่งช่วยในการจัดทำทางของผู้เป็นแบบ มีทั้งแบบติดแน่น และเคลื่อนย้ายได้ เป็นต้นว่า โต๊ะ เก้าอี้ แจกันดอกไม้ กรอบรูป หนังสือ หรือนิตยสาร วัตถุประสงค์ของการใช้วัตถุเหล่านี้ประกอบฉากก็เพื่อช่วยให้ภาพมีสมดุติขึ้น โดยการใช้ที่ว่างของภาพ หรือบางส่วนของพื้นที่รอบตัวบุคคลที่เป็นแบบให้เกิดประโยชน์

การเลือกอุปกรณ์ประกอบฉาก ก็ใช้หลักการเดียวกับการเลือกฉากหลังที่กล่าวมาแล้ว คือ ไม่ควรใช้วัสดุที่หยาบ หรือเป็นจุดเด่น เพราะจะบดบังรัศมีของบุคคลที่เป็นแบบเจาะจงเลือกแต่ของที่หาง่ายราคาถูก และมีอยู่ดาษดื่น จะดีกว่าของประหลาดพิสดารหรือไม่เข้ากับบรรยากาศ เพราะสิ่งของเหล่านั้นจะดึงความสนใจไปจากผู้เป็นแบบจนหมดสิ้น พึงจำไว้ว่า อุปกรณ์ประกอบฉากเป็นสิ่งมีประโยชน์และจำเป็นในการจัดทำทางผู้เป็นแบบให้มีความหลากหลายก็จริง แต่ไม่ควรใช้ซ้ำซากหรือฟุ่มเฟือยเกินไป แม้แต่ช่างภาพบุคคลมืออาชีพก็เลือกใช้อุปกรณ์ประกอบฉากอย่างจำกัดและใช้เมื่อจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น (ปัทมวดี จารุวรรณ. 2528 : 39-52)

การหลีกเลี่ยงส่วนที่บกพร่อง

คนทุกคนย่อมอยากเห็นตัวเองสวยในภาพถ่าย ช่างภาพบุคคลที่ดีควรคำนึงถึงความจริงในเรื่องนี้ให้มาก ต้องพยายามใช้ความสังเกตหาทั้งส่วนที่ดีและด้อยในตัวบุคคลที่เป็นแบบแล้วดึงเอาส่วนเด่นมากลบส่วนบกพร่องอื่น ๆ ที่อาจจะมา ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ภาพที่ดีที่สุด ซึ่งย่อมจะสร้างความพึงพอใจให้กับบุคคลที่เป็นแบบ

Seant Noonan Photography (2005) ได้แนะนำการหลีกเลี่ยงส่วนที่บกพร่องของร่างกาย ไม่ให้ปรากฏบนภาพถ่ายดังนี้

ลักษณะของบุคคล	ข้อแนะนำในการถ่ายภาพ
ใบหน้ากลม	- ให้ผู้เป็นแบบหันหน้าอยู่ในตำแหน่ง 3/4 ของหน้าเต็มเข้าหากล้อง - ใช้แสงแบบแคบ (Short Lighting) - ยกกล้องให้สูงขึ้น
ใบหน้าเล็ก	- ให้ผู้เป็นแบบหันหน้าตรงเข้าหากล้อง
ใบหน้ามีรอยย่น	- จัดแสงให้ดูนุ่มนวล - ใช้แสงกับส่วนหน้าผาก
มีแผลเป็นบนใบหน้า	- จัดแสงให้บริเวณนั้นอยู่ในเงา
จมูกใหญ่	- ยกคางขึ้นเล็กน้อย - ให้ผู้เป็นแบบหันหน้าตรงเข้าหากล้อง
ใบหน้าเหลี่ยม	- ให้ผู้เป็นแบบหันหน้าอยู่ในตำแหน่ง 3/4 ของหน้าเต็มเข้าหากล้อง - ปรับมุมกล้องให้สูงขึ้น
คางสองชั้น	- เชิดคางขึ้น - เอียงหน้าเข้าหากล้อง
ตาเข	- จัดแสงให้ตาข้างที่ผิดปกติอยู่ในเงา
ตาลึก	- ส่องแสงให้เข้าบริเวณตา
หูาง	- ให้ผู้เป็นแบบหันหน้าอยู่ในตำแหน่ง 3/4 ของหน้าเต็มเข้าหากล้อง - ให้ใบหูที่อยู่ไกลอยู่ในเงา - หันหูออกมาถ่ายเพียงข้างเดียว

E-Learning มหาวิทยาลัยพายัพ วิชาการถ่ายภาพเบื้องต้น (2548) ได้กล่าวถึงภาพถ่ายบุคคลที่ดีควรแสดงออกใน 2 ประการคือ

1. ความนึกและการสร้างสรรค์ของผู้ถ่ายภาพ
2. สามารถแสดงบุคลิกของผู้ถูกถ่ายได้เป็นอย่างดี

ภาพถ่ายบุคคลที่แสดงออกได้ทั้ง 2 ประการดังกล่าว จำเป็นต้องมีความเข้าใจในองค์ประกอบ ต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. การจัดเสื้อผ้าให้เหมาะสมกับบุคลิกและอาชีพ
2. การจัดฉากอาจจัดในสตูดิโอหรือฉากธรรมชาติ
3. การจัดภาพจัดทำทางของผู้เป็นแบบ
4. การจัดแสงอาจใช้แสงธรรมชาติหรือแสงไฟประดิษฐ์
5. การเลือกใช้กล้อง ฟิล์ม แผ่นกรองแสงและเลนส์ในการถ่ายภาพให้เหมาะสม เลนส์ที่ใช้ในการถ่ายภาพบุคคลควรเป็นเลนส์ถ่ายภาพระยะไกล ความยาวโฟกัสประมาณ 105 มม. หรือ 135 มม.

6. การเลือกมุมกล้องในการถ่ายภาพ

โดยสรุปสิ่งสำคัญซึ่งช่วยให้ถ่ายภาพบุคคลนั้นมีอากัปกริยาผ่อนคลายไม่เคร่งเครียดนั้น มีดังต่อไปนี้

1. ต้องรู้จักใช้กล้องถ่ายภาพและเครื่องอุปกรณ์เป็นอย่างดี
2. ถ้าใช้ไฟถ่ายภาพที่มีแสงนุ่มนวลจะได้ภาพงดงามยิ่งกว่าไฟธรรมดา
3. เข้าไปทำความรู้จักคุ้นเคยกับผู้ที่จะเป็นแบบ ถ่ายภาพด้วยอาการอ่อนโยนมีไมตรีจิต และจริงใจ

4. เลือกสถานที่ถ่ายให้ดี จัดฉากหลังและฉากหน้าอย่าให้ยุ่งเหยิง เลือกมุมถ่ายและระดับกล้องอย่างเหมาะสม อย่าให้คนเดินพลุกพล่าน

5. พยายามถ่ายเวลาที่ผู้เป็นแบบแสดงความรู้สึกออกมาทางหน้าตา ความรู้สึกที่ฉายออกมาบนใบหน้าคือเคล็ดลับที่ทำให้ภาพได้รับความสำเร็จ (ณรงค์ สมพงษ์ . 2545 : 104)

3. สภาพสังคมไทยสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

สภาพสังคมไทยในสมัยรัชกาลที่ 4

รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นยุคหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างระบบเก่าและระบบใหม่ทั้งในด้านสังคมเศรษฐกิจและการเมือง เหตุผลทางการเมือง สถานการณ์ของโลกและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ บีบบังคับทางอ้อมให้ไทยจำเป็นต้องเปลี่ยนวิเทโศบาย ในกลางคริสต์ศตวรรษที่

19 ลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกกำลังเฟื่องฟู ประเทศในเอเชียถูกมหาอำนาจตะวันตกคุกคาม อินเดีย มลายูตกเป็นของอังกฤษ สงครามระหว่างพม่ากับอังกฤษยังไม่สิ้นสุด จีนโดจีนกำลังถูกฝรั่งเศส แทรกแซง ผลของสงครามผืนแสดงให้เห็นว่า จีนผู้ได้ชื่อว่าเป็นยักษ์ใหญ่แห่งเอเชียก็ไม่สามารถต้านทานอิทธิพลตะวันตกได้ บังเอิญเวลานั้นเปลี่ยนแผ่นดินใหม่พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. 2394 ทรงเห็นว่าไทยจะต้องเปลี่ยนวิเทโศบายให้เหมาะสมกับกาลเวลา สาเหตุใหญ่อีกประการหนึ่งมาจากผลงานของคณะมิชชันนารีอเมริกันในเมืองไทย ซึ่งทำให้ผู้บริหารประเทศนับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาถึงเจ้านาย และขุนนางผู้ใหญ่ซึ่งมีบทบาทอยู่ในสังคมชั้นสูงเห็นว่า การรับเอาวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ของโลกตะวันตกเข้ามาในสังคมไทยนั้น เป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง ด้วยเหตุเหล่านี้ ค่านิยมของสังคมจึงเปลี่ยนแปลงไป และวัฒนธรรมตะวันตกจึงมีโอกาขยายตัวอย่างรวดเร็วในสังคมกรุงเทพฯ แต่นั้นมา (วิมล พงษ์พิพัฒน์. 2525 : 10)

สภาพการเมือง

1. การขึ้นครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเกิดจากการสนับสนุนของกลุ่มขุนนางตระกูลขุนนาคน ซึ่งเป็นกลุ่มทางการเมืองที่มีอำนาจมากในระบายนั้น ได้ทรงตอบแทนขุนนางตระกูลนี้ด้วยตำแหน่งกลาโหมและการคลัง อันเป็นตำแหน่งราชการที่มีอำนาจและมีความ สำคัญยิ่ง และสำหรับพระราชวงศ์ได้ทรงอุปภิเษกพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชอนุชาของพระองค์ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ 2 เรื่องราวเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า พระราชอำนาจที่แท้จริงมิได้อยู่ที่สถาบันพระมหากษัตริย์เลย

2. จักรวรรดินิยมและชนชาวตะวันตกในประเทศไทย เป็นกลุ่มการเมืองอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีอำนาจการต่อรองในเรื่องการเลือกสรรพระมหากษัตริย์ เห็นได้จากกรณีที่ชาวตะวันตกสนับสนุนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ให้ทรงครองราชย์

3. ภัยของจักรวรรดินิยมอาจเกิดขึ้นกับอับิไต และบูรณภาพแห่งดินแดนของไทยเหมือนดังที่เกิดขึ้นกับพม่า อินเดีย จีน (บางส่วน) มลายู ลาว กัมพูชา ซึ่งทั้งหมดอยู่ใกล้ชิดติดประเทศไทยโดยรอบ

4. ในช่วงการผลัดเปลี่ยนแผ่นดินจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ มาเป็นพระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าฯ นั้น เซอร์ เจมส์ บรูก แห่งประเทศอังกฤษเข้ามาเพื่อขอแก้ไขสนธิสัญญาเบอร์นีที่ประเทศไทยและประเทศอังกฤษ ลงนามต่อกันในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวสาระสำคัญของสัญญาที่เซอร์ เจมส์ บรูก จะต้องดำเนินการเรียกร้องคือ

- เรียกร้องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้แก่คนอังกฤษ และคนในบังคับของอังกฤษ
- เรียกร้องให้ประเทศไทยเปิดการค้าเสรี ยกเลิกสัมปทานและระบบผูกขาดใด ๆ ทั้งสิ้น

- ชักชวนให้รัฐบาลไทยอนุญาตส่งข้าวเป็นสินค้าออก โดยไม่เป็นสินค้าต้องห้ามอีกต่อไป

นโยบายของผู้นำชาติสภาพเศรษฐกิจเมืองไทยเป็นที่รู้จักของนานาประเทศในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ แม้ว่าทรัพยากรเหล่านั้นรัฐบาลจะต้องอาศัยแรงงานไพร่ในการจัดหาและผลิตขึ้นและมีปริมาณไม่มากนักในแต่ละปี ตลอดจนราษฎรส่วนใหญ่ก็ยังไม่รู้จักการค้าขายดีพอจะนั้นเมื่อจักรวรรดินิยมเข้ามา ยื่นข้อเสนอในเรื่องการค้ากับไทย รัฐบาลไทยจึงไม่สามารถเป็นผู้กำหนดและวางนโยบายในการผลิตเองได้ นอกจากจะมีบทบาทในการสนองตอบความต้องการของประเทศจักรวรรดินิยม และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพื่ออำนวยความสะดวกในการค้าระหว่างประเทศเท่านั้น ผลก็คือ

1. ด้านการเกษตร มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ เพราะแต่เดิมนั้นไทยมีระบบการค้าแบบผูกขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวซึ่งเป็นสินค้าต้องห้าม ห้ามการนำออกนอกประเทศ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการค้า ทำให้มีการผลิตข้าวเพื่อส่งออกแทนการผลิตเพื่อกินเพื่อใช้แต่ภายในประเทศ มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้น และนอกจากนี้ยังเลิกปลูกพืชผลเกษตรอย่างอื่น เช่น อ้อย ซึ่งเคยเป็นพืชเศรษฐกิจ ในสมัยรัตนโกสินทร์ มาปลูกข้าวกันมากขึ้น

2. ด้านการค้ามีการเปลี่ยนแปลงการค้ามาเป็นการค้าเสรี และอาศัยระบบเงินตรา ดังจะเห็นกฎหมายตลอดจนประกาศทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเงินตราหลายฉบับ ในรัชกาลนี้

สภาพสังคม

รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เป็นสมัยแรกของการเปลี่ยนแปลงบ้านเมือง เพื่อความทันสมัย พระองค์ทรงพระราชดำริเห็นว่าการงานในเมืองไทยที่นิยมตามแบบจีนมาแต่ก่อนนั้นพื้นสมัยเสียแล้ว จะต้องหันเหเปลี่ยนแปลงแบบแผนการงานไปทางฝรั่ง ทรงสืบสวนแบบการงานของฝรั่งมาแต่แรก (ประยูร ธิตินันท์. 2514 : 61) จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม และวัฒนธรรมหลายประการการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบาย ที่ต้องการเน้นให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอารยธรรมประเทศหนึ่งจนเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ (ศึกษาธิการ , กระทรวง . 2527 : 47-49)

ด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย

การแต่งกายในสมัยรัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงโปรดให้ข้าราชการสวมเสื้อเข้าเฝ้าเป็นครั้งแรก ด้วยทรงมีพระราชดำริว่า การไม่สวมเสื้อนั้นดูลำสมัย และชาวต่างประเทศจะมองว่าคนไทยเป็นพวกชาวป่า ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชการที่ 4 ว่า

“เวลาวันหนึ่ง ข้าราชการเข้าเฝ้าที่พลับพลาโรงแสงพร้อมกัน ครั้นนั้นยังไม่มีธรรมเนียมที่จะสวมเสื้อเข้าเฝ้า จึงดำรัสว่า ดูคนที่ไม่สวมเสื้อเหมือนเปลือยกาย ร่ายกายจะเป็นเกลื่อนกลาดก็ดี หรือเหิง้อออกมาก็ดี ไสโครกนัก ประเทศอื่น ๆ ที่เป็นประเทศใหญ่เขาก็สวมเสื้อหมดทุกภาษา เว้นเสียแต่

ละว่า ลาว ชาวป่า ที่ไม่ได้บริโภคผ้าผืนเป็นมนุษย์อย่างต่ำก็ประเทศสยามนี่ก็เป็นประเทศใหญ่รู้ชนบธรรมเนียมมากอยู่แล้ว ไม่ควรจะถือเอาอย่างโบราณที่เป็นชาวป่ามาแต่ก่อน ขอท่านทั้งหลายจงสวมเสื้อเข้ามาในที่เฝ้าจทุกคน ตั้งแต่นั้นมาเจ้าและขุนนางก็สวมเสื้ออย่างน้อยเข้าเฝ้าทุกคน ครั้นนานมาเห็นว่า เสื้ออย่างน้อยนั้นจะคาดผ้ากราบก็มีได้ จึงย้ายทำเป็นเสื้อกระบอกเหมือนเสื้อบ้าบ้า (เสื้อผ่าอก คอแหลมตื้น ไม่มีปกแขนยาวตรง) บุตรจีนที่เมืองปัตตาเวียก็เป็นธรรมเนียมติดมาจนทุกวันนี้” (เบญจมาศ แพทอง ; และ ราตรี มีเนตรี. 2540 :88-89)

การแต่งกายของชนชั้นสูง

เครื่องทรงหรือเครื่องแต่งพระองค์ของพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์เป็นแบบเครื่องแต่งกายที่กำหนดไว้ในกฎหมายเทียบบาล ส่วนระเบียบเครื่องแต่งกายของขุนนางกำหนดขึ้นแต่เฉพาะขุนนางชั้นสูงที่มีตำแหน่งเข้าเฝ้า

การแต่งกายของขุนนางในเวลาเข้าเฝ้า เสด็จออกบริหารราชการแผ่นดินถือเป็นพระราชนิยมที่ว่า ไม่ทรงโปรดให้สวมเสื้อแต่ต้องนุ่งผ้าสมปักซึ่งเป็นผ้าที่สวมได้เฉพาะเวลาที่เข้าเฝ้าเท่านั้น ห้ามนำไปนุ่งห่มผิดกาลเทศะ (อภิโชค แซ่โค้ว . 2542 : 32)

สตรีในราชสำนัก นุ่งผ้าจีบลายทอง ห่มสไบปัก ใช้เครื่องประดับต่าง ๆ เช่น ทับทรวง (เครื่องประดับอก) พาหุรัต (เครื่องประดับแขน หรือทองตันแขน) สะอั้ง (สายรัดเอว) สร้อยสังวาล (สร้อยยาวใช้คล้องสะพายแล่งที่เรียกว่าสร้อยตัว) ตุ่มหูเพชร แหวนเพชร ฯลฯ และยังคงไว้ผมปักเหมือนรัชกาลต้น ๆ (เบญจมาศ แพทอง ; และ ราตรี มีเนตรี. 2540 :89)

การแต่งกายของคนสามัญ

ราษฎรไทยส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร ทำนา ทำสวน ทำไร่ อยู่ตามชุมชนชนบทในหมู่บ้าน ในสมัยนั้นการเกิดของชุมชนเมืองแบบการค้าเป็นไปอย่างช้า ๆ การแต่งกายของชายหญิงจึงเอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตแบบเกษตรกรในชุมชนหมู่บ้าน

การแต่งกายจึงมีลักษณะทะมัดทะแมง กล่าวคือ นุ่งผ้าขึ้นเดียวด้วยวิธีนุ่งถกเขมร เป็นการนุ่งโจงกระเบนแต่ถกให้สั้นเหนือเข่า เพื่อสะดวกในการออกแรง ไม่สวมเสื้อ โปกผ้าที่ศีรษะ ไม่สวมรองเท้า

หากอยู่บ้านไม่ทำงานก็นุ่งผ้าลอยชาย หรือนุ่งโจงมีผ้าคาดพุง ในงานเทศกาลต่าง ๆ มักนุ่งผ้าโจงกระเบนเป็นผ้าแพรสีต่าง ๆ และห่มผ้าคล้องคอปล่อยชายยาวทั้งสองไว้ด้านหน้าหรือพาดตามไหล่ไว้ ทัดดอกไม้ บุหรี่หรือยาตมไว้ที่หู ผัดหน้าด้วยแป้งหอม ผู้ชายสามัญชนที่มีฐานะดีก็แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าแพรพรรณชั้นดี โดยเฉพาะผ้านุ่งทอที่หาซื้อได้จากสินค้าต่างประเทศ

สตรีชาวบ้านทั่วไปนุ่งผ้าจีบ ห่มสไบ ถ้าในเวลางานก็ใช้ห่มตะเบ็งมาน ปล่อยชายหรือผูกชาย หากอยู่บ้านก็ห่มเหน็บหน้าแบบผ้าแถบ เวลาออกจากบ้านจึงใช้สไบเฉียง ในฤดูหนาวห่มผ้าหรือแพรเปลาะคลุมไหล่ ตัดผมปึก

ถ้าเป็นวิสาข ตัดผมสั้นเป็นแบบดอกกระพุ่ม แล้วปล่อยท้ายยาวจนถึงบ่า ถ้าเป็นผู้ใหญ่ ตัดผมปึกแบบโกนท้ายทอยสั้น ในกรณีที่สตรีแต่งงานแล้ว เวลาอยู่บ้านอาจไม่ห่มสไบ นอกจากนี้ลักษณะของผ้านุ่งและสไบ หากเป็นสตรีฐานะดีจะนุ่งผ้ายกทอด้วยไหมและเป็นผ้าที่สีสด (อภิโชค แซ่ไคว้ . 2542 : 33-34)

ข้อที่น่าสนใจของรัชกาลนี้คือ

1. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไม่ไว้พระเกศามหาดไทย จะเป็นเพราะไม่ทรงโปรดหรือต้องการเดินตามแนวทางฝรั่งก็ไม่ทราบ ในพระบรมฉายาลักษณ์ทุกภาพไม่เคยพบว่าจะมีทรงโกนพระเกศาแบบมหาดไทย

2. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์เสื้อนอกและสนับเพลาแบบฝรั่งขณะทรงฉายพระรูปหลายครั้งหลายรูป (ที่ทรงใจกระเบนก็มี แต่ “กางเกงแบบฝรั่ง” นั้นมีหลายรูป)

3. ทั้งสองพระองค์ทรงสวมฉลองพระบาทแบบฝรั่ง เมื่อแต่งฝรั่ง กล่าวง่าย ๆ คือ สวมรองเท้าจำพวกคัทชูเป็นต้น

4. โปรด ฯ ให้ข้าราชการสวมเสื้อเข้าเฝ้าเป็นธรรมเนียม

5. เมื่อราชทูตไปอังกฤษ ฝรั่งเศส ก็มีการตัดผมใหม่คือไว้ผมยาวแบบฝรั่ง แต่เมื่อกลับมาเมืองไทย ก็เปลี่ยนเป็นตัดผมมหาดไทยตามเดิม (เอนก นาวิกมูล . 2525 : 28)

สภาพสังคมไทยในสมัยรัชกาลที่ 5

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับราชสมบัติตั้งแต่วัยยังทรงพระเยาว์ พระชนมายุเพียง 15 พรรษา จึงต้องมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เนื่องจากพระมหากษัตริย์ยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะ ไปจนกว่าพระชนมายุ 20 พรรษา (เอนก นาวิกมูล . 2536: 17) ประมาณ 5 ปีแรกของรัชกาลที่ 5 สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ทำหน้าที่สำเร็จราชการแผ่นดิน เป็นธรรมดาที่สมเด็จพระยาฯ จะเป็นผู้มีอิทธิพลมากที่สุดในแผ่นดิน เพราะท่านคุมอำนาจการบริหารทั้งด้านการปกครอง การต่างประเทศ กองทัพตลอดจนการคลัง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้พระชนมายุจะยังน้อย แต่ก็ทรงมีพระชตยิยะมานะ จึงไม่ทรงพอพระทัย (วิมล พงษ์พิพัฒน์. 2525 : 14)

ดังจะเห็นได้จากที่ทรงพระชนนาไว้ในพระบรมราชโองการฉบับที่ 2 ที่พระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม ร.ศ. 112 (พ.ศ.

2436) ในวาระที่พระราชโอรสมีพระชนมายุได้ 15 พรรษา เสมอกับครั้งที่พระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์ บางตอนว่า “ในเวลานั้น อายุพ่อเพียง 15 ปี กับ 10 วันมีญาติฝ่ายมารดาที่ล้วนแต่โลเลเหลวไหลหรือมิได้โลเลเหลวไหลก็ได้ตั้งอยู่ในตำแหน่งราชการอันใดเป็นหลักฐาน ฝ่ายญาติข้างพ่อ คือเจ้านายทั้งปวงก็ตกอยู่ในอำนาจสมเด็จพระเจ้าพระยา... ส่วนตัวพ่อเองยังเป็นเด็กอายุเพียงเท่านั้นซ้ำยังเจ็บเกือบจะถึงแก่ความตายอันไม่มีใครสักคนเดียวซึ่งจะเชื่อว่ารอด ซ้ำยังถูกอันตรายอันใหญ่ คือทูลกระหม่อมเสด็จสวรรคต ในขณะนั้นเปรียบเสมือนคนที่ศีรษะขาดแล้ว จับเอาแต่ร่างกายขึ้นตั้งไว้ในที่สมมุติ กษัตริย์ เหลือที่จะพรรณนาถึงความทุกข์อันต้องเป็นกำพวดในอายุเพียงเท่านั้น และความหนักของมงกุฏ อันเหลือที่คอจะทานไว้ได้ ทั้งมีศัตรูซึ่งมุ่งหมายอยู่ โดยเปิดเผยรอบข้าง ทั้งภายในและภายนอกหมายเอาทั้งกรุงเองและต่างประเทศ ทั้งโรคภัยในการเบียดเบียนแสนสาหัส เพราะฉะนั้นพ่อจึงถือว่าวันนั้นเป็นวันเคราะห์ร้ายอย่างยิ่ง (ศิษยาธิการ , กระทรง . 2546 : 47-49)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงรับผิดชอบในราชการบ้านเมือง โดยเด็ดขาดหลังจากพระบรมราชพิธีราชาภิเษก ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2416

เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นไปของโลก และโดยตระหนักถึงภัยอันตรายของลัทธิแสงหาอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตกที่กำลังแผ่อำนาจเข้ามาในเวลานั้นพระองค์ได้ทรงพยายามปรับปรุงระบบการปกครองให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และทรงกวัดขั้นบริหารราชการแผ่นดินอย่างเอาพระทัยใส่ตลอดเวลา ครั้งนั้นจึงเกิดการปฏิรูประเบียบวิธีปกครองให้ทันสมัยหลายอย่างขึ้น

สภาการปกครอง

- โปรดให้ตั้งสภาแผ่นดิน 2 สภา เมื่อ พ.ศ. 2417 คือ สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน (Council of State) มีหน้าที่ถวายคำปรึกษาและความคิดเห็นต่างๆ งานสำคัญยิ่งของสภานี้คือ การประชุมปรึกษาเรื่องการเลิกทาส การจัดเก็บภาษอากรเป็นต้น อีกสภาหนึ่งคือ สภาองคมนตรี (Privy Council) ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาราชการส่วนพระองค์และปฏิบัติราชการต่างๆ ตามพระราชดำริ

- โปรดให้จัดตั้งกระทรวงขึ้น 12 กระทรวง เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2435 เพื่อให้การบริหารราชการส่วนกลางสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศและจำนวนพลเมืองที่เพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ทรงโปรดเกล้าฯ ให้อยุบเลิกตำแหน่งอัศรมหาเสนาบดีและเสนาบดีจตุสดมภ์ที่เคยปฏิบัติกันมาช้านานเสีย

- ทรงปฏิรูปราชการส่วนภูมิภาคคือยกเลิกการจัดเมืองเป็นชั้นเอก โท ตริ จัตวา เปลี่ยนเป็นการปกครองแบบเทศาภิบาล คือรวมหัวเมืองหลายเมืองเข้าเป็นมณฑลหนึ่ง ทั้งนี้ก็เพื่อจัดข้อบกพร่องระบบ “กินเมือง” ที่เปิดโอกาสให้เจ้าเมืองแสวงหาผลประโยชน์เข้าตัวเสีย

- ทรงปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลให้ทันสมัยและจัดสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ที่ไทยต้องเสียเปรียบแก่ชาวต่างชาติโดยปรับปรุงระเบียบการศาลให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร มีกระทรวงยุติธรรมรับผิดชอบอย่างแท้จริง โปรดฯ ให้ตั้งคณะกรรมการตรวจชำระและร่างกฎหมายขึ้น และเมื่อวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2451 ได้ทรงประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญาซึ่งถือเป็นประมวลกฎหมายฉบับแรกของไทย ทรงจัดตั้งโรงเรียนกฎหมายเพื่อผลิตนักกฎหมายให้พอแก่ความต้องการ เหล่านี้ทำให้การพิจารณาคดีและการลงโทษแบบเก่าหมดไป

- ทรงโปรดฯ ให้เลิกทาสอันเป็นเครื่องถ่วงความเจริญของประเทศโดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2417 จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2448 จึงได้สำเร็จการทั้งหมดคือ ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติทาส ร.ศ. 124 ให้ลูกทาสได้เป็นไทหมดรวมเวลาดำเนินการยาวนานถึง 30 ปี และทุกอย่างเป็นไปอย่างราบรื่น นับเป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญมาก ทำให้ทรงได้รับการยกย่องพระเกียรติคุณอย่างยิ่งใหญ่

- โปรดฯ ให้จัดการทหารตามแบบแผนของยุโรป และ วางกำหนดการเกณฑ์คนเข้าเป็นทหาร แทนการใช้แรงงานยังคับไพร่ตามประเพณีเดิม โดยประกาศพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124 เป็นครั้งแรก (พ.ศ. 2448) ทรงจัดตั้งโรงเรียนการทหารคือ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าขึ้น กับจัดตั้งตำรวจภูธรตำรวจนครบาลเพื่อดูแลบ้านเมือง ปราบปรามโจรผู้ร้ายโดยทั่วถึง ทำให้กองทัพไทยมีความเป็นปึกแผ่นเข้มแข็งกว่าเดิม และทำให้การรักษาความสงบภายในเป็นไปอย่างเรียบร้อย

สภาพการศึกษา

โปรดฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนแบบใหม่ขึ้นแทนการศึกษาแบบเก่า คือให้มีสถานที่เล่าเรียนโดยตรง มีครูสอนตามเวลาที่กำหนด เริ่มจาก พ.ศ. 2414 ที่ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง และได้พัฒนาเรื่อยมาจนถึง พ.ศ. 2427 ก็ได้จัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรเป็นแห่งแรกที่วัดมหรณพาราม พ.ศ. 2430 ตั้งกรมศึกษาธิการ เพื่อรับผิดชอบเรื่องการศึกษาโดยเฉพาะ พ.ศ. 2435 ตั้งกระทรวงธรรมการ ซึ่งปัจจุบันนี้คือกระทรวงศึกษาธิการ การตั้งโรงเรียนทั่วราชอาณาจักร ทำให้คนมีความรู้มากขึ้น และเป็นคุณแก่บ้านเมืองอย่างอเนกอนันต์

ด้านการศาสนา

- โปรดฯ ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ขึ้น (พ.ศ. 2445) เพื่อให้การปกครองภายในสังฆมณฑลเป็นไปอย่างมีระเบียบและลงรอยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วทั้งราชอาณาจักร กำหนดให้สมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขและเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดทางฝ่ายสงฆ์ กำหนดให้มีมหาเถรสมาคม เป็นองค์การปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ นับเป็นพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ฉบับแรกของไทย

- โปรดฯ ให้จัดพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎกขึ้นเป็นครั้งแรกแทนระบบเดิมที่ใช้จารึกลงในใบลาน พระไตรปิฎกฉบับดังกล่าวเรียกว่า “พระไตรปิฎกฉบับพิมพ์เริ่มงานจากลงมือตรวจสอบชำระอย่างละเอียดถี่ถ้วนเมื่อ พ.ศ. 2436 โปรดฯ ให้มีงานฉลองพร้อมทั้งงานพระราชพิธีราชาภิเษกเนื่องในโอกาสทรงเสวยราชย์มาครบ 25 ปี นับเป็นครั้งแรกของไทยและของโลกที่ได้มีการจัดพิมพ์พระไตรปิฎกด้วยระบบการพิมพ์สมัยใหม่ ได้พระราชทานไปตามวัดต่าง ๆ และยังสามารถส่งไปพระราชทานตามห้องสมุดและมหาวิทยาลัยในนานาประเทศด้วยเป็นจำนวนมาก

สภาพเศรษฐกิจ

- โปรดฯ ให้ยกเลิกการเก็บภาษีแบบเก่าที่ทำให้นายอากรหรือเจ้าภาษีมีอิทธิพลมากเกินไป ปรับปรุงระบบเก็บภาษีใหม่โดยทรงจัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์เป็นสำนักงานกลาง สำหรับเก็บเงินผลประโยชน์ของแผ่นดินทั้งหมด มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานทางบัญชีอย่างรัดกุม ไม่ให้การเงินรั่วไหลหละหลวมเหมือนดังแต่ก่อน

- ทรงจัดระเบียบการคลังของประเทศโดยให้แยกการคลังออกจากการต่างประเทศ (กรมท่า) ที่เคยกระทำกันมานานโดยโปรดฯ ให้ยกฐานะของหอรัษฎากรพิพัฒน์เป็นกระทรวงคลัง เมื่อ พ.ศ. 2435

- ทรงทะนุบำรุงการทำมาหากินของราษฎรหลายทาง เช่น โปรดฯ ให้จัดตั้งกรมท่น้ำขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2425 เพื่อช่วยให้การทำนาได้ผลดียิ่งขึ้น โปรดฯ ให้จัดการประกวดพันธุ์ข้าวขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2450 โปรดฯ ให้มีการสำรวจป่าไม้และจัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2439 โปรดฯ ให้ตั้งกรมโลหกิจและภูมิวิทยาเมื่อ พ.ศ. 2434 โปรดฯ ให้ตั้งกรมช่างไหม ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2444 และจัดงานแสดงกลกิรรมและพานิชการขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2453 เป็นต้น

- ทรงโปรดฯ ให้จัดทำงานประมาณแผ่นดินขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2439 เพื่อรักษาคุณภาพและความมั่นคงทางการคลังของประเทศ และในปี พ.ศ. 2439 เพื่อรักษาคุณภาพและความมั่นคงทางการคลังของประเทศ และในปี พ.ศ. 2444 รัฐบาลไทยก็สามารถจัดพิมพ์งบประมาณรายรับรายจ่ายแผ่นดินขึ้นเป็นครั้งแรกได้ เป็นการแสดงถึงฐานะการคลังอันเป็นระเบียบ

- ทรงเอาพระทัยใส่ในการเยี่ยมเยียนดูแลทุกข์สุขและการทำมาค้าขายของราษฎรอยู่เป็นนิจ ทรงให้กำลังใจแก่ผู้ค้าขายที่ทำมาหากินโดยสุจริต และหาทางบำรุงการพาณิชย์ในประเทศและระหว่างประเทศอยู่ตลอดเวลา

สภาพการสาธารณสุข

มีวิทยาการใหม่ๆ หลายอย่างที่ทรงนำเข้ามาใช้ และจัดสร้างขึ้นทำให้พลเมืองได้รับความสะดวกสบายมากขึ้นขึ้น ได้แก่

- ทรงสร้างโรงพยาบาลสำหรับรักษาผู้ป่วยอย่างเป็นทางการขึ้น เริ่มจากโรงพยาบาล วัดหลัง ซึ่งต่อมาได้พระราชนามให้ใหม่ว่า “โรจศิริราชพยาบาล” นับเป็นโรงพยาบาลหลวงแห่งแรกของเมืองไทย

- ในด้านการสื่อสารและการคมนาคม ทรงจัดตั้งกรมไปรษณีย์ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2426 โปรดฯ ให้สร้างทางรถไฟเป็นครั้งแรกเพื่อส่งเสริมให้การค้าและเศรษฐกิจขยายตัวกว้างขวางยิ่งขึ้น ทางรถไฟของรัฐบาลสายแรกระหว่างกรุงเทพฯ – นครราชสีมา เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2433 ต่อจากนั้นก็ได้มีการสร้างทางรถไฟไปยังภูมิภาคต่าง ๆ มากมาย

ทรงโปรดฯ ให้ตัดถนนสำคัญ ๆ ขึ้นหลายสาย เช่น ถนนเยาวราช พ.ศ. 2434 ถนนราชดำเนินกลาง พ.ศ. 2434 ถนนราชดำเนินนอก พ.ศ. 2442 นอกจากนั้นยังทรงสร้างสะพานข้ามคลองต่าง ๆ พระราชทานไว้เป็นจำนวนหลายสิบสะพาน มีสะพานผ่านพิภพลีลา สะพานผ่านฟ้าลีลาศ สะพานมัสวานรังสรรค์ สะพานเฉลิม 42 เป็นต้น

ทรงโปรดฯ ให้บริษัทรถรางไทยจัดการเดินรถรางขึ้นในพระนครเมื่อ พ.ศ. 2430 ทำให้ประชาชนได้เดินทางไปมาสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

ประเพณี วัฒนธรรม

- ทรงเป็นผู้นำฝ่ายชายในการปรับปรุงการแต่งกายและทรงผมตั้งแต่ช่วงรัชกาล พ.ศ. 2413 โดยเปลี่ยนจากทรงผมมหาดไทยเป็นตัดแบบฝรั่งข้าราชการสำนักขุนผู้มั่งคั่งกระเบนแทนผ้าสมปักแบบเก่า สวมเสื้อแพรสีตามกระทรวงแทนเสื้อกระบอกแบบเก่า ทรงออกแบบเสื้อราชปะแตนและโปรดฯ ให้ทหารนุ่งกางเกง พัฒนาเครื่องแบบให้รัดกุมยิ่งขึ้น

ฝ่ายหญิง โปรดฯ ให้เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (แพ บุนนาค) พระสนมเอกเป็นผู้นำไว้ผมยาวแทนผมปักแบบเก่า ทำให้การไว้ผมแบบโบราณค่อย ๆ หดไปในที่สุด

- เนื่องจากทรงมีพระราชดำริว่าการให้เจ้านายและข้าราชการหมอบคลานเข้าเฝ้าตามประเพณีเดิมของไทยนั้นทันสมัยไม่เหมาะสมมองดูไร้ศักดิ์ศรี จึงทรงเปลี่ยนแปลงวิธีการเข้าเฝ้าและถวายคำนับ เมื่อโปรดเกล้าฯ ให้นำ ก็มิเก้อให้หนึ่งเฝ้า ถ้าหากเป็นการเข้าเฝ้าแบบไทยในหมู่คนไทยด้วยกัน ก็คงใช้ประเพณีคลานและหมอบเฝ้าที่เคยปฏิบัติกันมา

ทรงประกาศให้เลิกประเพณีหมอบคลาน และให้ยืนเฝ้าแบบตะวันตกเมื่อ พ.ศ. 2416 ในวันพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

- โปรดฯ ให้เลิกระบบไพร่ และเลิกทาส เพื่อปลดปล่อยประชาชนพลเมืองให้พ้นจากพันธะอันรัดตัวต่าง ๆ ทำให้ประชาชนทั้งชาติมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน

- ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นจำนวนมาก เช่น ลิลิตนิทราชาคริต กลอนไดเอรีชี้มทราบตามเสด็จไทรโยค พระราชพิธีสิบสองเดือนไกลบ้าน ระยะเวลาเที่ยวชวากว่าสองเดือน เงาะป่า และอื่น ๆ อีกนับไม่ถ้วน ยังไม่มีการรวบรวมชำระ

สภาพการต่างประเทศ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชอุตสาหะเสด็จไปเยือนประเทศต่างๆ หลายครั้งทั้งใกล้และไกล ทั้งนี้เพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับประเทศต่างๆ เป็นกุศโลบายทางการทูตและเพื่อทรงนำประสบการณ์ที่ได้รับมาปรับใช้ในการพัฒนาประเทศของพระองค์ต่อไป

เริ่มแรกสุด ในปี พ.ศ. 2413 ได้เสด็จไปยังสิงคโปร์และชวา ต่อมาได้เสด็จไปยังประเทศอินเดีย เฉพาะชวานั้น ในครั้งหลัง ๆ ยังโปรดเสด็จไปอีกพร้อมกับได้ทรงพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุเอาไว้เป็นเล่มใหญ่

การเสด็จต่างประเทศครั้งสำคัญที่ควรกล่าวถึงได้แก่การเสด็จยุโรป ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2440 ทรงใช้เวลาจนถึง 9 เดือน ในระหว่างนั้นไทยมีปัญหาทางการเมืองเรื่องเขตแดนกับฝรั่งเศส การเสด็จเยือนยุโรปจึงมีผลดีทางด้านการการเมืองของไทยโดยตรง ได้เสด็จไปเยี่ยมชาร์ นิโคลาส ที่ 2 จักรพรรดิแห่งรัสเซีย และเสด็จไปยังประเทศอื่น ๆ อีกมากมาย ทรงได้รับการต้อนรับถวายพระเกียรติเป็นอย่างดี ทรงผูกมิตรกับประมุขของประเทศต่าง ๆ และวางพระองค์อย่างเหมาะสม อาจจะกล่าวได้ว่าการเสด็จยุโรปครั้งนั้นมีผลทำให้ความตึงเครียดทางการเมืองระหว่างไทยกับฝรั่งเศสผ่อนคลายลง และสัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับประเทศอื่นๆ ในยุโรปกระชับแน่นดียิ่งขึ้นด้วย

ในรัชกาลนี้ได้ทรงเริ่มแต่งตั้งอัครราชทูตไปประจำตามประเทศต่าง ๆ ทำให้การดำเนินงานทางด้านการทูตมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนั้นยังทรงส่งพระราชโอรสไปศึกษาในยุโรป หลายพระองค์หลายสาขา และภายหลังต่อมาพระราชโอรสของพระองค์ก็ได้นำความรู้กลับมาพัฒนาประเทศไทยให้เจริญรุ่งเรือง จนตราบเท่าทุกวันนี้ (เอนก นาวิกมูล . 2536: 17-25)

สภาพสังคมไทยในสมัยรัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ การศึกษาชั้นอุดมศึกษาของพระองค์นั้น เดิมได้กำหนดว่าจะให้ทรงศึกษาวิชาทหาร แต่เมื่อทรงดำรงตำแหน่งสยามมกุฎราชกุมาร และจะต้องเสด็จขึ้นครองราชย์ต่อไป จึงทรงศึกษาวิชาพลเรือนเกี่ยวกับกฎหมายและการปกครองด้วย ก่อนที่จะเสด็จกลับประเทศสยาม ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราชสำนักต่างๆ ในยุโรป เช่น ออสเตรีย ฮังการี รัสเซีย เยอรมนี และสเปน

แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินกลับ ผ่านประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น ได้ทรงรู้จักกับพระราชบิดาและผู้นำประเทศสำคัญต่างๆ พอจะกล่าวได้ว่าทั่วโลก (ศุภินันท์ 2548)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชสมบัติ ผู้ที่หัวก้าวหน้าก็มุ่งหวังว่าพระองค์จะพระราชทานการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ชาวไทย เพราะพระองค์ทรงศึกษามาจากประเทศอังกฤษ อันเป็นเมืองแม่บทของการปกครองระบอบนี้ในปี พ.ศ. 2454 (ร.ศ. 130) ได้เกิดการปฏิวัติของกลุ่มทหารหนุ่มเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นการปฏิวัติครั้งแรกของประวัติศาสตร์กรุงเทพฯ บางคนเรียกคณะนี้ว่า “กบฏ ร.ศ. 130” ปรากฏว่าการปฏิวัติครั้งนี้ล้มเหลวหัวหน้า 3 คนได้รับการพิจารณาโทษถึงประหาร แต่ทรงพระราชทานอภัยโทษให้เหลือเพียงจำคุกตลอดชีวิต อย่างไรก็ตามถึงเวลาที่ 6 ยังคงทรงเห็นว่า ยังไม่ถึงเวลาที่เมืองไทยจะมีการปกครองระบอบนี้ จากจดหมายเหตุของพระองค์ทรงวิจารณ์การปกครองไว้ว่า แม้การปกครองระบอบนี้จะมีคุณอยู่บ้างแต่ก็มีโทษหลายประการโดยเฉพาะต่อประเทศที่ประชาชนยังมีการศึกษาไม่ดีพอ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงส่งเสริมการศึกษาที่พระราชบิดาได้ทรงวางรากฐานไว้ พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 เป็นอีกก้าวหนึ่งของการปฏิรูปในด้านนี้ กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งเริ่มมาจากโรงเรียนมหาดเล็กหลวงในรัชกาลที่ 5 ก็เป็นความสำเร็จของแผนการศึกษาชาติ ที่กำหนดให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นขั้นสูงสุด และในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้มีบัณฑิตปริญญาเป็นครั้งแรกในเมืองไทย บัณฑิตรุ่นแรกเป็นบัณฑิตคณะแพทยศาสตร์เพราะการศึกษาด้านการแพทย์ได้รับความร่วมมือทั้งด้านอาจารย์ เครื่องมือ และเงินอุดหนุนจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ทั้งนี้เป็นผลงานของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ (วิมล พงษ์พิพัฒน์. 2525 : 14-15)

ถึงแม้รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะมีระยะสั้นเพียง 15 ปีเท่านั้น แต่ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศและประชาชนชาวไทยหลายด้านดังต่อไปนี้

สภาพการศึกษา

- จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะ โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ขึ้นเป็น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2459 นับเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย
- ทรงตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา ปีพ.ศ. 2464 ให้บิดามารดาส่งบุตรเข้าโรงเรียนโดยไม่เสียค่าเล่าเรียน
- โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งสถาบันการศึกษาหนึ่งและพระราชทานนามว่า โรงเรียนเพาะช่าง ในวันที่ 7 มกราคม 2456 พระองค์เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดโรงเรียนเพาะช่างด้วยพระองค์เองด้วย

จุดเริ่มต้นนี้ทำให้ประเทศไทยยังมีช่างฝีมือทางศิลปกรรมไทยไว้สืบทอดและสร้างสรรค์สิ่งดีงามจนถึงปัจจุบัน

สภาพสังคม

- ตราพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. 2456 เป็นการเริ่มต้นให้คนไทยมีนามสกุลใช้ โดยได้ทรงพระราชทานนามสกุลแก่ผู้ที่ยกมาด้วย

- ทรงส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ผ่านสื่อมวลชนที่สำคัญ ในยุคนั้นคือหนังสือพิมพ์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามีเสรีภาพสูงยิ่งกว่าสมัยหลัง พ.ศ. 2475

- ทรงทดลองและฝึกให้ข้าราชการบริหารรู้จักการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยทรงสร้างเมืองจำลอง "ดุสิตธานี" ขึ้น เป็นเมืองที่มีพรรคการเมือง, การเลือกตั้ง, และการบริหารตามระบอบประชาธิปไตย

สภาพเศรษฐกิจ

- จัดตั้ง ธนาคารออมสินขึ้น เพื่อให้ประชาชนรู้จักออมทรัพย์ และเชื่อมั่นในสถาบันการเงิน เนื่องจากมีธนาคารพาณิชย์เอกชนที่ฉ้อโกง และต้องล้มละลายปิดกิจการ ทำให้ผู้ฝากเงินได้รับความเสียหายอยู่เสมอ

- ใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ซื้อหุ้นของ ธนาคารสยามกัมมาจล ทุนจำกัศ (ปัจจุบันคือธนาคารไทยพาณิชย์) ซึ่งมีปัญหาการเงิน ทำให้ธนาคารของคนไทยแห่งนี้ดำรงอยู่มาได้

- ทรงริเริ่มตั้ง บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัดซึ่งได้เป็นกิจการอุตสาหกรรมสำคัญของไทยต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน

- ทรงจัดตั้ง สภาเผยแผ่พาณิชย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานคล้ายกับสภาพฒนาการเศรษฐกิจในปัจจุบัน

- โปรดเกล้าฯ ให้จัดเตรียมแสดงสินค้าไทย คืองานสยามรัฐพิพิธภัณฑ์ ที่สวนลุมพินี แต่งานต้องเลิกล้มไปเพราะสวรรคตเสียก่อน

สภาพการต่างประเทศ

เมื่อเกิดมหายุทธสงครามโลกครั้งที่ 1 ขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2457 ในตอนต้นของสงคราม ประเทศไทยได้ประกาศตนเป็นกลางแต่ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระบรมราชโองการประกาศสงครามกับเยอรมนี และออสเตรีย-ฮังการี เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 เพื่อรักษาสันติภาพของประเทศ และเพื่อความเที่ยงธรรมของโลกเป็นส่วนรวม และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งทหารไทยอาสาสมัครไปร่วมรบในสมรภูมิด้วย การเข้าร่วมสงครามในครั้งนี้เป็นผลดีแก่ประเทศไทยอย่างยิ่ง ในฐานะผู้ชนะสงคราม ประเทศไทยสามารถเจรจากับประเทศมหาอำนาจขอแก้ไขสนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และ สนธิสัญญาจำกัดอำนาจการเก็บภาษีของประเทศไทย ทำ

ให้ประเทศไทยพ้นสภาพการเสียเปรียบในด้านการศาล และสามารถดำเนินนโยบายด้านภาษีได้โดยอิสระ (ศุจิพงศ์ ฉัตราคม. 2548)

ด้านการแต่งกาย

การแต่งกายในสมัยรัชกาลที่ 6 ชุนวิจิตรมาตรา ได้บรรยายถึงการแต่งกายของชายไทยในสมัยนี้ว่า “การแต่งกายผู้ชาย ข้าราชการนุ่งโจงกระเบน เสื้อกระดุม 5 เม็ด ถุงเท้า รองเท้า สวมหมวกอย่างเดิม ถ้าแต่งลำลองก็นุ่งกางเกงแพรเสื้อกระดุม 5 เม็ด รองเท้าคอตชู สวมหมวกหรือนุ่งกางเกงแพร เสื้อแบบเสื้อกุยเฮง รองเท้าแตะ ผู้ใหญ่อยู่กับบ้านนุ่งกางเกงไทย หรือกางเกงแพรใส่เสื้อชั้นในแบบเก่าที่นุ่งผ้าลอยชาย ผ้าขาวม้าตะบ่ออย่างที่ข้าพเจ้าได้เห็นเมื่อเป็นเด็ก ๆ ทัวไปแทบไม่มีเลย ผมตัดทรงทรงชั้นเดียวหรือทรงสองชั้น เว้นแต่หนุ่ม ๆ นิยมตัดผมทรงแม็กซิลินเดอร์ มีหนวดา แป้งชั้นของผู้ชายที่ออกมาจากราชสำนักมีอย่างทีหนุ่ม ๆ นิยมตาม คือ เสื้อกระดุม 5 เม็ด เป็นแพรมีลายเป็นทาง ๆ สีเขียวอ่อน น้ำตาลอ่อน ฟ้าอ่อน...ตัดใส่กันมากอยู่พักหนึ่ง (เบญจมาศ แพทอง และ ราตรี มีเนตรี. 2540 :100)

สำหรับการแต่งกายของสตรีสมัยต้นรัชกาลที่ 6 ยังคงนุ่งโจงกระเบน ใส่เสื้อระบายลูกไม้ แต่คงจะเล็กกว่าเก่า และนิยมแขนยาวเสมอศอก แขนไม่พองมาก และไม่รัดปลายแขนเป็นชั้นๆ มีผ้าสไบพาดไหล่ โดยรวบตอนหัวไหล่ติดเข็มกลัด แล้วปล่อยให้หย่อนลงมา รวบชายสไบไว้ข้างลำตัว ทั้งชายสไบยาว มีการใช้ผ้าแพรพิมพ์ดอกเป็นแพรสะพาย นอกเหนือจากผ้าแพรบางหรือผ้าลูกไม้อย่างสมัยก่อน ต่อมาเริ่มนุ่งขึ้นตามพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 6 นิยมผ้าขึ้นมีลายเชิงดงาม แบบเสื้อจึงเปลี่ยนไปเพื่อให้เหมาะสมสำหรับใส่ให้เข้าชุดกับผ้าขึ้น เสื้อระบายลูกไม้เป็นชั้นเป็นเชิงซึ่งนิยมกันแต่เดิมจึงเสื่อมความนิยมลง เปลี่ยนมาเป็นผ้าแพร ผ้าโปร่งบาง หรือผ้าพิมพ์ดอก คอเสื้อกว้างขึ้นอีก และแขนเสื้อสั้นประมาณต้นแขน นอกจากนี้ยังตกแต่งตัวเสื้อตามความพอใจของผู้สวมใส่ เมื่อหันมานุ่งผ้าขึ้นแล้วก็ไม่นิยมสะพายแพรอีกต่อไป การสะพายแพร ซึ่งพัฒนามาจากการห่มสไบเฉียงตามลักษณะการแต่งการแบบสตรีไทยแต่โบราณ จึงถูกยกเลิกไปโดยปริยาย อาจจะเป็นเพราะเห็นว่าตัวเสื้อ “เป็นเหม่ม” อย่างเต็มที่แล้วการสะพายแพรดูจะไม่เข้าชุดกัน สตรีสมัยนี้ยังคงสวมถุงน่อง และรองเท้าส้นสูง แต่ถุงน่องไม่นิยมที่เป็นผ้าโปร่งมีลวดลายหรือปักดินอย่างแต่ก่อน หันไปนิยมถุงน่องเป็นสีพื้นธรรมดา ให้เข้ากับสีผ้าขึ้นหรือสีเสื้อแทน

ทางด้านทรง ผมในระยะแรกมีพระราชดำริให้สตรีในราชสำนักปล่อยผมยาวแบบตะวันตก แทนการไว้ผมทรงดอกกระพุ่ม ต่อมาก็เกล้าผมยาวนั้นตลบไว้ที่ท้ายทอย เรียกว่า “ผมโป่ง” เพราะบางคนผมยาวไม่พอเกล้าก็จะใช้ก้อนผมรองภายใน ให้ผมเดิมโป่งออกมา นอกจากการไว้ผมโป่งแล้ว บางคนนิยมไว้ “ผมบ๊อบ” คือตัดผมยาวเสมอศอก ผมข้างๆตัดให้ดูเป็นจอนหู ถ้าจอนใหญ่มากเรียกว่า “บ๊อบหู” ในสมัยนี้นิยมใช้เครื่องประดับคาคติที่ศีรษะ ผู้ริเริ่มคือ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวัลลภาเทวี พระวร

กัญญาปทาน เครื่องประดับคาดที่ศีรษะนี้มีตั้งแต่เป็นผ้าชิ้นเล็กยาวปักดิน ผ้าพื้นธรรมดา ทองคำขาว ประดับเพชร ไข่มุกร้อยหลายสาย แล้วแต่จะเห็นว่าแบบใดเข้ากับตัวเสื้อ เครื่องประดับอื่นๆก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย นิยมเครื่องประดับที่มาจากตะวันตก เช่น นาฬิกาข้อมือ สร้อยคอเส้นเล็ก ห้อยล็อกเก็ต แทนการห้อยจี้อันเป็นเครื่องประดับแบบไทยแต่เดิม และนิยมขัดฟันจนขาว ไม่กินหมาก อย่างแต่ก่อน (กรมศิลปากร . 2525 :33-34)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแจ้งไว้อย่างเด่นชัดในหนังสือพิมพ์ วิทยาสาร เล่มที่ 18 ตอนที่10 วันที่15 พฤษภาคม พ.ศ. 2461 ในบทความชื่อ “เครื่องหมายแห่งความรุ่งเรืองคือสภาพแห่งสตรี” ทรงใช้นามแฝงว่า “รามจิตติ” ทรงกล่าวว่า “ข้าพเจ้าผู้หนึ่ง เป็นผู้ที่เห็นควรให้หญิงไทยไว้ผมยาว” เพราะคนที่ไว้ผมสั้นได้แก่เงาะ ขณะเดียวกันในบทความนั้นก็ทรงกล่าวด้วยว่า ทรง “ซึ่งหญิงฟันดำอย่างที่สุด” (เอนก นาวิกมูล . 2525 : 80)

สภาพสังคมไทยในสมัยรัชกาลที่ 7

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 2469 ในช่วงที่พระองค์ขึ้นครองราชสมบัติ นั้นเศรษฐกิจทั่วโลกกำลังตกต่ำ เนื่องจากผลของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ทำให้รัฐต้องหาทางเพิ่มพูนรายได้ เช่น การขึ้นค่าธรรมเนียม ค่าจดทะเบียนสัตว์พาหนะ ค่าจดทะเบียนที่ดิน และภาษีโรงเรือน ฯลฯ ดังนั้นการยุบกรมกองปลดข้าราชการออกจากงาน ลดเงินพระคลังข้างที่ และลดเงินเสด็จประพาส ซึ่งเป็นหนทางที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายได้แต่ผลสะท้อนกลับทำให้บุคคลบางกลุ่มมีทัศนคติไม่ดี แปลงเจตนาของพระองค์ไปในทางไม่ยุติธรรม โดยเฉพาะการปลดข้าราชการบางคนที่ไม่ใช่เชื้อพระวงศ์ออกจากราชการ และด้านการเก็บภาษีอากรถูกกล่าวหาว่าขูดรีดเงินจากประชาชนที่ยากจน ซึ่งต่อมาภายหลังเป็นสาเหตุทำให้เกิดประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตย (พนธ์. 2533 : 81)

ทางด้านการศึกษา ถึงแม้จะมีพระราชบัญญัติการศึกษาระดับประถมออกบังคับใช้ในรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา แต่ยังคงมีผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาเป็นจำนวน มาตรฐานการครองชีพจึงต่ำกว่าประเทศที่เจริญทำให้กลุ่มคนบางกลุ่มโจมตีรัฐบาลภายใต้ระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ว่าเป็นการปกครองที่ไม่ยุติธรรม ด้วยเหตุนี้เองทำให้กลุ่มข้าราชการ นักศึกษารุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาจากประเทศแบบประชาธิปไตยมองว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นล้าหลังมาก ไม่ทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้า การศึกษาตกต่ำ นอกจากนี้สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ได้มีบทบาททำให้ประชาชนส่วนรวมสนับสนุนการ ปกครองแบบระบบประชาธิปไตย

สาเหตุการปฏิวัติการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น เกิดขึ้นจากประชาชนส่วนใหญ่ และข้าราชการต่างไม่พอใจการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จึงรวมกลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตย และก่อการปฏิวัติขึ้นการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎรจึงเกิดขึ้นในวันที่ 24

มิถุนายน พ.ศ. 2475 นั้น คือ กลุ่มข้าราชการทหารและพลเรือน เป็นผู้นำการปฏิวัติ รวมทั้งนักเรียนไทยในฝรั่งเศส อันได้แก่นายควง อภัยวงศ์ นายปรีดี พนมยงค์ และนายประยูร ภมรมนตรี ชักชวน ร.ท.แปลก ชีตตะสังคะ กับ ร.ต. ทศนัย มิตรภักดีเข้าร่วมประชุม รวมทั้งร่วมมือกับนายทหารชั้นผู้ใหญ่ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา (สุทธาชัย ยิ้มประเสริฐ. 2536 : 17 ท่านได้ยื่นหนังสือกราบบังคมทูล เนื่องด้วยคณะราษฎรไม่ประสงค์จะแย่งชิงราชสมบัติ แต่มีความประสงค์จะมีรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน จึงขอเชิญใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเป็นพระมหากษัตริย์ต่อไป โดยอยู่ใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน พระองค์จึงตัดสินพระทัยรับคำเชิญของคณะราษฎรด้วยความรู้สึกหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะไม่อยากให้เสียเลือดเนื้อและมีต้องการให้เกิดการแทรกแซงจากต่างประเทศ พระองค์ตกลงอย่างประนีประนอมจนกระทั่งลงพระปรมาภิไธยยินยอมวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ในรัฐธรรมนูญฉบับถาวร สำหรับพระราชทานให้ใช้เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครอง (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. 2533 : 135 - 136)

ประเด็นหลักของคณะราษฎรที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พรภิรมณ์ เชียงกูล (2535 : 54) ได้กล่าวว่า คือ การย้ายศูนย์กลางอำนาจ และความชอบธรรมไว้ที่รัฐธรรมนูญ โดยการออกกฎหมายจัดตั้งองค์กรบริหารบ้านเมือง และให้อำนาจสูงสุดอยู่ที่ราษฎรทุกคน พระองค์จึงทรงโปรดแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำในการบริหารประเทศคนแรก นั่นคือ พระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์) และพระองค์ทรงสละราชสมบัติในอีก 2 ปี ต่อมา นั่นคือ พ.ศ. 2477

ข้อสังเกตจากเหตุการณ์การปฏิวัติ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 กล่าวคือ ด้านการปกครองเปลี่ยนการบริหารจากระบบกษัตริย์เจ้ามาสู่ทหารและข้าราชการพลเรือน ทำให้บุคคลที่มีเชื้อเจ้าถูกกีดกันจากกระบวนการทางการเมืองและอำนาจ ส่วนทางด้านสังคม ได้ยกเลิกระบบขุนนางแบบศักดินา ยกเลิกการแต่งตั้งขุนนางให้เป็นสมเด็จเจ้าพระยา เน้นเรื่องความเสมอภาคของประชาชน สิทธิเสรีภาพภายใต้รัฐธรรมนูญ เห็นจากการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์เพื่อฝึกฝนข้าราชการ เสริมสร้างประชาธิปไตย ทางด้านเศรษฐกิจ ไม่มีผลกระทบมากนัก เนื่องจากเศรษฐกิจการค้าขายตกอยู่ในมือผู้ค้าต่างด้าว ดังนั้นจึงดำเนินการออกกฎหมายเพื่อจำกัดอาชีพคนต่างด้าวหรือชาวจีน ทำให้พ่อค้าต่างด้าวเข้ามาสัมพันธ์กับข้าราชการนำไปสู่การสัมพันธ์ แบบระบบอุปถัมภ์กับข้าราชการในภายหลัง (ลิขิต วีระเวทิน. 2541 : 134)

ด้านการแต่งกาย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 การแต่งกายคล้ายชาวตะวันตกมากขึ้น ชินที่นุ่งยาวเปลี่ยนเป็นผ้าถุงสำเร็จ กล่าวคือ เย็บผ้าถุงให้พอดีกับเอวโดยที่ไม่ต้องคาดเข็มขัด สวมเสื้อหลวมไม่เข้ารูปตัวยาว แขนสั้นหรือไม่มีแขน ตกแต่งด้วยโบและระบายเหมือนของฝรั่ง เลิกสะพายแพรปัก ใส่สายสร้อยและตุ้มหูยาวแบบต่าง ๆ สวมกำไล ส่วนผมปล่อยยาวแต่ไม่ประบ่า และเริ่มนิยมตัดเป็นลอน ทั้งนี้ เพราะคนไทยในช่วงนี้ได้มีโอกาสไปศึกษาต่างประเทศ

มากขึ้น จึงนำเอาอารยธรรมการแต่งกายเข้ามาด้วย ประกอบกับภาพยนตร์ฝรั่งโดยเฉพาะ ภาพยนตร์อเมริกันกำลังเฟื่องฟูมากในสมัยต้นรัชกาลที่ 7 และได้เจริญขึ้นมาเป็นลำดับ จนสามารถมีอิทธิพลในด้านนำแฟชั่นมาสู่ประชาชนคนไทยด้วยการที่สตรีหันมานุ่งกระโปรงกันบ้างประปราย แต่นุ่งกันในเฉพาะบางพวก บางกลุ่มเท่านั้น เช่น ในวงสังคมชั้นสูง พวกข้าราชการหรือผู้ที่ชอบแต่งตามแฟชั่น “ในราวปี พ.ศ. 2474 สตรีไทยได้ปฏิบัติเครื่องแต่งกายให้ทัดเทียมกับชาวยุโรปอีก คือ จากถุงสำเร็จซึ่งปฏิบัติมาจากผ้าจีน ก็ได้เปลี่ยนเป็นกระโปรง 4 ตะเข็บ 6 ตะเข็บ มีผู้เล่ากันว่า ข้าราชการหญิงในกรมศิลปากรเป็นผู้ออกแบบตัดใช้กันก่อนคนอื่น ๆ แล้วหลังจากนั้นเครื่องแต่งกายของสตรีไทยก็ได้วิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ”

ส่วนการแต่งกายของชายที่เป็นข้าราชการ ตลอดจนคนในสังคมชั้นสูงโดยทั่ว ๆ ไปยังนิยมนุ่งผ้าม่วงโจงกระเบน สวมเสื้อราชปะแตน สวมถุงเท้า รองเท้า สวมหมวกสักหลาดมีปีกหรือหมวกกะโล่ ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายปกติสำหรับไปในงานพิธีหรืองานราชการโดยทั่วไป เมื่อเดินทางไปต่างประเทศจึงจะใส่เสื้อคอแบะ ผูกเนกไท นุ่งกางเกงแบบชาวตะวันตก ส่วนราษฎรทั่วไปยังคงนุ่งโจงกระเบนหรือสวมกางเกงแพร สวมเสื้อธรรมดา และไม่นิยมสวมรองเท้าอยู่ต่อไปตามเดิม (เบญจมาศ แพทอง และ ราตรี มีเนตรี. 2540 :100-101)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุทธาทิพย์ หอมสุวรรณ . (2547 : บทคัดย่อ). ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาค้นคว้าผลงานภาพถ่ายประเภทภาพเอกสารและภาพสี ที่ได้รับรางวัลในงานประกวดภาพถ่ายทั่วประเทศ โดยสมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2502 – 2543 ผลการวิจัยพบว่า

1. เนื้อหาของภาพถ่าย ที่พบมากที่สุดนั้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม รองลงมาคือเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์
2. เทคนิคการทำภาพถ่าย ที่พบมากที่สุดคือการใช้เทคนิคการอัดขยายภาพแบบปกติและมีผลงานส่วนน้อยที่ใช้เทคนิคการอัดขยายภาพแบบพิเศษ
3. การจัดองค์ประกอบของภาพถ่าย นักถ่ายภาพได้นำทฤษฎีทางการถ่ายภาพและความรู้ทางศิลปะมาสร้างสรรค์ให้ภาพถ่าย
4. ในด้านความสอดคล้องระหว่างการสร้างสรรค์ศิลปะภาพถ่าย กับสภาพสังคมไทย พบว่าผลงานส่วนใหญ่ไม่ปรากฏให้เห็นว่ามีความสอดคล้องกับสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

วริยา นาคจิรังกูร. (2540 : บทคัดย่อ). ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ภาพถ่ายบุคคลเชิงตรรกะการบริโภคของโบตริยาร์ดผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบต่าง ๆ ในการสื่อ ความหมายของภาพถ่ายบุคคล ทำให้ภาพถ่ายบุคคลทั้ง 2 ประเภท คือ ภาพถ่ายตามวาระโอกาส (ภาพถ่ายแต่งงาน

และภาพถ่าย ครอบครั้ว) และภาพถ่ายแฟชั่น มีลักษณะเป็นรูปแบบการลอกเลียนแบบ (simulation model) ที่สามารถผลิตซ้ำได้ และเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดภาพนิมิต (simulacrum) ขึ้นสำหรับ ผู้บริโภค แต่รูปแบบการลอกเลียนแบบที่เกิดขึ้นนี้เป็นรูปแบบในระดับที่ 1 หรือระดับที่ 2 ตามแนวคิดของโบดริยาร์ด เท่านั้น คือ ในระดับที่ 1 เป็นรูปแบบการลอกเลียนแบบ ธรรมชาติหรือการสร้างให้เหมือนกับของแท้ ส่วนในระดับที่ 2 เป็นรูปแบบการลอกเลียนแบบในระบบอุตสาหกรรมที่ ภาพถ่ายบุคคลได้ถูกผลิตซ้ำในลักษณะเป็นรุ่น (series) จำนวนมากเหมือนกับการผลิตสินค้าประเภทอื่น ในการวิเคราะห์คุณค่าเชิงตรรกะการบริโภคของภาพถ่ายบุคคลพบว่า ปัจจัยกำหนดและพฤติกรรมการบริโภคภาพถ่ายบุคคลของผู้บริโภคยังคงเป็นแบบดั้งเดิมอยู่ คือ บริโภคภาพถ่ายบุคคลตามตรรกวิทยาแห่งค่าการใช้ (use value) ในฐานะสื่อสำหรับการบันทึกมากกว่าที่จะบริโภคเพื่อคุณค่าอื่น ๆ ถึงแม้จะพบว่ากรณีศึกษาได้รับคุณค่าการแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ (symbolic exchange value) มาจากการใช้งานภาพถ่ายอยู่บ้าง แต่คุณค่าส่วนนี้เป็นเพียงผลพลอยได้ จากค่าการใช้เท่านั้น

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผลงานภาพถ่ายบุคคลของไทย ที่พบหลักฐานภาพถ่ายตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยและสามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) จนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 ในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย ในปี พ.ศ. 2475 จำนวน 350 ภาพ

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผลงานภาพถ่ายบุคคลของประเทศไทยในช่วงเริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยและสามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) จนถึงสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 จำนวน 181 ภาพ ซึ่งเลือกโดยใช้วิธีแบบเฉพาะเจาะจง โดยแบ่งออกได้เป็น

1.1 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยและสามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) จนถึง พ.ศ. 2446 เนื่องจากเป็นยุคแรกเริ่มที่ภาพถ่ายเข้ามายังประเทศไทย จำนวน 65 ภาพ

1.2 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่พ.ศ. 2447 จนถึง พ.ศ. 2453 (สิ้นรัชกาลที่ 5) เนื่องจากเป็นยุคที่ภาพถ่ายมีความเฟื่องฟูเป็นอย่างมาก จำนวน 52 ภาพ

1.3 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่เริ่มรัชกาลที่ 6 จนถึง พ.ศ. 2475 (สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์) เนื่องจากเป็นยุคที่การถ่ายภาพได้ลดความนิยมลงไปในยุคของรัชกาลที่ 5 จำนวน 64 ภาพ

2. วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. รวบรวมข้อมูล เอกสาร ผลงานภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้แก่

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาพถ่าย

1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะภาพถ่าย

1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายภาพในประเทศไทย

1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมไทยตั้งแต่ สมัยเริ่มที่มีการถ่ายรูปเข้ามาในประเทศไทย จนถึงสมัยสิ้นสุดการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (พ.ศ. 2475)

1.5 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. นำเอกสารต่าง ๆ มาศึกษาเพื่อสรุปและสร้างเป็นเครื่องมือการศึกษา

3. นำเครื่องมือการศึกษา ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบและแก้ไข

4. ใช้เครื่องมือการศึกษาที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญ นำมาศึกษาภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติและจากสื่อสิ่งพิมพ์ แล้วบันทึกภาพถ่ายประกอบการวิเคราะห์

5. สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แบบการศึกษาภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายภาพ ในเรื่อง ยุคสมัยในการถ่ายภาพบุคคลของไทย ประเภทของภาพถ่ายบุคคล คุณลักษณะของภาพถ่าย สรุปเป็นเครื่องมือการศึกษา

2. สร้างเครื่องมือการศึกษาภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยแบ่งออกเป็น 3 เครื่องมือ ดังนี้

เครื่องมือที่ 1 เครื่องมือการศึกษายุคสมัยในการถ่ายภาพบุคคลของไทย

1.1 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446

1.2 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่พ.ศ. 2447 จนถึงพ.ศ. 2453 (สิ้นรัชกาลที่ 5)

1.3 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่เริ่มรัชกาลที่ 6 จนถึงพ.ศ. 2475 (สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์)

เครื่องมือที่ 2 เครื่องมือการศึกษาประเภทของการถ่ายภาพบุคคล

2.1 ภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว

2.2 ภาพถ่ายบุคคลหมู่

เครื่องมือที่ 3 เครื่องมือการศึกษาคุณลักษณะของภาพถ่าย

3.1 ลักษณะภาพ

- ภาพเต็มตัว
- ภาพครึ่งตัว

3.2 ท่าทางในภาพ

- ท่ายืน
- ท่านั่ง
- อื่น ๆ

3.3 การจัดแสงของภาพ

- แสงด้านหน้า
- แสงด้านข้าง
- แสงด้านบน
- อื่น ๆ

3.4 การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ

- ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง
- ถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว

3.5 ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ

- หน้าตรง
- หน้าด้านข้าง
- หน้าทำมุม $\frac{3}{4}$ กับกล้อง
- อื่น ๆ

3.6 การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ

- สบตา
- ไม่สบตา

3.7 การปรากฏมือในการถ่ายภาพ

- ปรากฏมือ
- ไม่ปรากฏมือ

3.8 การแต่งกายของผู้ที่เป็นแบบในการถ่ายภาพ

- การแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ
- การแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส

- การแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ

3.9 ฉากหลัง

- ฉากหลังเรียบ
- ฉากหลังที่เป็นลวดลาย
- ฉากในสถานที่จริง

3.10 อุปกรณ์ประกอบฉาก

- ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก
- ไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก

3. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่จะใช้ในการศึกษาภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัย สมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพื่อหาความเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง 3 ท่านได้แก่

- นายภักดี ลิ้มพงษ์

ช่างถ่ายภาพอาชีพ และอดีต อาจารย์พิเศษในวิชาการถ่ายภาพ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

- ผศ.ประเสริฐ ศีลรัตน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาศิลปกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

- นายนที ลิ้มประสิทธิ์ศักดิ์

ช่างถ่ายภาพ ที่ได้รับรางวัลในการถ่ายภาพหลายรางวัล

- 4. ผู้วิจัยนำเครื่องมือมาปรับปรุงให้มีคุณภาพมากขึ้น ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1. ผู้วิจัยแบ่งภาพถ่ายบุคคลออกเป็น 3 ช่วงด้วยกันคือ

1.1 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยและสามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) จนถึง พ.ศ. 2446 เนื่องจาก เป็นยุคแรกที่มีการนำ การถ่ายภาพเข้ายังประเทศไทย ทำให้การถ่ายภาพยังไม่เป็นที่แพร่หลาย จะมีผู้ที่รู้จักการถ่ายภาพ เพียงไม่กี่กลุ่มเท่านั้น

1.2 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่พ.ศ. 2447 จนถึง พ.ศ.2453 (สิ้นรัชกาลที่ 5) เนื่องจากเป็นยุค ที่การถ่ายภาพเฟื่องฟูมาก คือมีการออกรูปขึ้นในปี พ.ศ.2447และในปี พ.ศ.2448 ได้มีการจัดการ ประชันรูปขึ้น อีกทั้งหลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล่นกล้องอย่างจริงจัง จนถึงรัชกาล

1.3 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่เริ่มรัชกาลที่ 6 จนถึง พ.ศ. 2475 (สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์) เนื่องจาก เป็นยุคที่การถ่ายภาพได้ลดความนิยมลงไปจากในยุคของรัชกาลที่ 5 ตลอดจนมีความตกต่ำทางเศรษฐกิจเนื่องจากผลของสงครามโลกครั้งที่ 1 ยิ่งทำให้การถ่ายภาพลดความนิยมลงไปมากกว่าเดิม

2. ผู้วิจัยศึกษาผลงานภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามเครื่องมือการศึกษาที่กำหนด อธิบายผลงานตามเครื่องมือแต่ละเครื่องมือประกอบภาพถ่าย

3. วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างการสร้างสรรค์ศิลปะภาพถ่ายกับสภาพสังคมไทยในช่วงปีที่สร้างผลงานขึ้น โดยพิจารณาว่ามีสิ่งที่แสดงหรือบ่งบอกให้เห็นว่า ได้แนวคิดหรือสะท้อนมาจากเหตุการณ์ เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมไทยหรือไม่

4. นำผลการศึกษามาคำนวณหาค่าร้อยละ นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ประกอบภาพถ่าย เพื่อนำไปแปลผลต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาค้นคว้า

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลตามลำดับ ดังนี้

1. คุณลักษณะของภาพถ่าย อันได้แก่

- 1.1 ลักษณะภาพ
- 1.2 ท่าทางในภาพ
- 1.3 การจัดแสงของภาพ
- 1.4 การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ
- 1.5 ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ
- 1.6 การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ
- 1.7 การปรากฏมือในการถ่ายภาพ
- 1.8 การแต่งกายของผู้ที่เป็นแบบในการถ่ายภาพ
- 1.9 ฉากหลัง
- 1.10 อุปกรณ์ประกอบฉาก

2. ผลของการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายบุคคลที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมไทยในสมัย สมบูรณาญาสิทธิราชย์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์ผลงานภาพถ่ายบุคคลของไทย ที่พบหลักฐานภาพถ่ายตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยและสามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) จนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 ในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย ในปี พ.ศ. 2475 จำนวน 181 ภาพ ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คุณลักษณะของภาพถ่าย อันได้แก่ ลักษณะภาพ ท่าทางในภาพ การจัดแสงของภาพ การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ การปรากฏมือในการถ่ายภาพ การแต่งกายของผู้ที่เป็นแบบในการถ่ายภาพ ฉากหลัง และอุปกรณ์ประกอบฉากในภาพถ่ายบุคคลของไทย สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ยุคสมัยที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกได้เป็น 3 ยุคด้วยกัน คือ

- ยุคที่ 1 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยและสามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) จนถึง พ.ศ. 2446

- ยุคที่ 2 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่พ.ศ. 2447 จนถึง พ.ศ. 2453 (สิ้นรัชกาลที่ 5)
- ยุคที่ 3 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่เริ่มรัชกาลที่ 6 จนถึง พ.ศ. 2475 (สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์)

ภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่ เป็นประชากรที่ใช้ในการวิจัยนั้นมีทั้งภาพเดี่ยวและภาพหมู่ ซึ่งสามารถจำแนกตามยุคสมัยดังกล่าวข้างต้นได้ดังนี้

ตาราง 1 ประเภทของภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จำแนกตามยุคสมัยในการถ่ายภาพ

ประเภทของภาพถ่ายภาพบุคคล	ยุคสมัยในการถ่ายภาพบุคคลของไทย						รวม	
	ยุคที่ 1		ยุคที่ 2		ยุคที่ 3			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
บุคคลเดี่ยว	49	75.4	41	78.9	50	78.1	140	77.3
บุคคลหมู่	16	24.6	11	21.1	14	21.9	41	22.7
รวม	65	100	52	100	64	100	181	100

จากตาราง 1 แสดงว่าประเภทของภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ร้อยละ 77.3 และรองลงมาคือภาพถ่ายบุคคลหมู่ ร้อยละ 22.7 โดยยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) มีภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ร้อยละ 75.4 และมีภาพถ่ายบุคคลหมู่ ร้อยละ 24.6 ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) มีภาพถ่ายบุคคลเดี่ยวร้อยละ 78.9 และมีภาพถ่ายบุคคลหมู่ ร้อยละ 21.1 ส่วนในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) มีภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ร้อยละ 78.1 และมีภาพถ่ายบุคคลหมู่ ร้อยละ 21.9

ภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในยุคที่ 1 ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายบุคคลเดี่ยวที่เป็นภาพของพระมหากษัตริย์ หรือ พระบรมวงศานุวงศ์ และจะพบภาพของขุนนางและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่อยู่บ้าง ต่อมาในยุคที่ 2 และยุคที่ 3 ได้พบภาพของขุนนางและข้าราชการเพิ่มมากขึ้น และยังพบภาพถ่ายบุคคลของประชาชน ชาวบ้านทั่วไปเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน แสดงให้เห็นถึงความแพร่หลายของการถ่ายภาพที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ

1. คุณลักษณะของภาพถ่าย

การศึกษาคูณลักษณะของภาพถ่ายในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ได้ใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยพิจารณาตามยุคทั้ง 3 ยุค ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งปรากฏผลดังนี้

1.1 ลักษณะภาพ

ตาราง 2 ลักษณะภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (49)		ยุคที่ 2 (41)		ยุคที่ 3 (50)		รวม (140)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ลักษณะภาพ								
- ภาพเต็มตัว	43	87.8	31	75.6	44	88	118	84.3
- ภาพครึ่งตัว	6	12.2	10	22.4	6	12	22	15.7
รวม	49	100	41	100	50	100	140	100

จากตาราง 2 พบว่าลักษณะภาพประเภทบุคคลเดี่ยวในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สามารถจำแนก ได้ดังนี้ คือ ลักษณะภาพส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายเต็มตัว ร้อยละ 84.3 รองลงมาคือภาพถ่ายครึ่งตัว ร้อยละ 15.7 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) มีภาพถ่ายเต็มตัว ร้อยละ 87.8 และมีภาพถ่ายครึ่งตัว ร้อยละ 12.2 ส่วนยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) มีภาพถ่ายเต็มตัวร้อยละ 75.6 และมีภาพถ่ายครึ่งตัวร้อยละ 24.4 และในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 – สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) มีภาพถ่ายเต็มตัวร้อยละ 88 และมีภาพถ่ายครึ่งตัวร้อยละ 12

สิ่งที่ปรากฏในตาราง 2 จะพบว่าลักษณะของภาพถ่ายที่ปรากฏโดยส่วนใหญ่จะเป็นภาพถ่ายเต็มตัว นั่นอาจเป็นเพราะ การถ่ายภาพแบบเต็มตัวสามารถแสดงความเป็นตัวตนและเอกลักษณ์ของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพได้ดีกว่าภาพครึ่งตัว ไม่ว่าจะเป็นใบหน้า, ท่าทางและการแต่งกาย

ตาราง 3 ลักษณะภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (16)		ยุคที่ 2 (11)		ยุคที่ 3 (14)		รวม (41)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ลักษณะภาพ								
- ภาพเต็มตัว	16	100	10	90.9	13	92.9	39	95.1
- ภาพครึ่งตัว	-	-	1	9.1	1	7.1	2	4.9
รวม	16	100	11	100	14	100	41	100

จากตาราง 3 พบว่า ลักษณะภาพประเภทบุคคลหมู่ ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายเต็มตัว ร้อยละ 95.1 ภาพถ่ายครึ่งตัว ร้อยละ 4.9 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) มีภาพถ่ายทั้งหมดเป็นภาพถ่ายเต็มตัว ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) มีภาพถ่ายเต็มตัว ร้อยละ 90.9 ภาพถ่ายครึ่งตัว ร้อยละ 1 และในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) มีภาพถ่ายเต็มตัว ร้อยละ 92.9 ภาพถ่ายครึ่งตัว ร้อยละ 7.1

สิ่งที่ปรากฏในตาราง 3 นั้น ภาพถ่ายที่ปรากฏโดยเกือบทั้งหมดจะเป็นภาพถ่ายเต็มตัว นั่นอาจเป็นเพราะ ภาพถ่ายเต็มตัวสามารถแสดงความเป็นตัวตนและเอกลักษณ์ของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพได้ดีกว่าภาพครึ่งตัว ไม่ว่าจะเป็นใบหน้า, ท่าทางและการแต่งกาย

ภาพประกอบ 1 ภาพถ่ายเต็มตัว

ภาพประกอบ 2 ภาพถ่ายครึ่งตัว

1.2 ทำทางในภาพ

ตาราง 4 ทำทางในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (49)		ยุคที่ 2 (41)		ยุคที่ 3 (50)		รวม (140)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ทำทางในภาพ								
- ทำยืน	15	30.6	18	43.9	23	46	56	40
- ทำนั่ง	29	59.2	19	46.3	24	48	72	51.4
- อื่น ๆ	5	10.2	4	9.8	3	6	12	8.6
รวม	49	100	41	100	50	100	140	100

จากตาราง 4 พบว่า ทำทางในภาพ ส่วนใหญ่เป็นทำนั่งร้อยละ 51.4 รองลงมาคือทำยืนร้อยละ 40 และเป็นทำทางประเภทอื่นๆพบน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 8.6 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏทำยืนร้อยละ 30.6 ทำนั่งร้อยละ 59.2 และเป็นทำทางประเภทอื่นๆร้อยละ 10.2 ในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏทำยืนร้อยละ 43.9 ทำนั่งร้อยละ 46.3 และเป็นทำทางประเภทอื่นๆร้อยละ 9.8 ส่วนในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 – สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏทำยืนร้อยละ 46 ทำนั่งร้อยละ 48 และเป็นทำทางประเภทอื่นๆร้อยละ 6

สิ่งที่ปรากฏในตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าทำทางในภาพส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นทำนั่งมากกว่าทำยืนและทำทางประเภทอื่น ๆ อาจเป็นเพราะการจัดทำทางในการถ่ายภาพ โดยใช้ทำนั่งนั้นทำให้ผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพสามารถแสดงท่าทางในการถ่ายภาพ ได้หลากหลายกว่าทำยืนและทำทางประเภทอื่น ๆ อีกทั้งการถ่ายภาพโดยทำนั่งนั้น ทำให้ผู้เป็นแบบรู้สึกผ่อนคลายกว่าทำยืน

ตาราง 5 ท่าทางในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (16)		ยุคที่ 2 (11)		ยุคที่ 3 (14)		รวม (41)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ท่าทางในภาพ								
- ท่ายืน	-	-	3	27.3	2	14.3	5	12.2
- ท่านั่ง	10	63.5	6	54.5	5	35.7	21	51.2
- อื่น ๆ	6	37.5	2	18.2	7	50	15	36.6
รวม	16	100	11	100	14	100	41	100

จากตาราง 5 พบว่า ท่าทางในภาพส่วนใหญ่เป็นท่านั่ง ร้อยละ 51.2 และพบท่ายืนน้อยที่สุด ร้อยละ 12.2 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ไม่ปรากฏท่ายืน เป็นท่านั่ง ร้อยละ 63.5 และเป็นท่าทางประเภทอื่นๆ ร้อยละ 37.5 ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) เป็นท่ายืน ร้อยละ 27.3 ท่านั่ง ร้อยละ 54.5 และเป็นท่าทางประเภทอื่นๆ ร้อยละ 18.2 และในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) เป็นท่ายืน ร้อยละ 14.3 ท่านั่ง ร้อยละ 35.7 และเป็นท่าทางประเภทอื่นๆ ร้อยละ 50

สิ่งที่ปรากฏในตาราง 5 นั้น โดยรวมแล้วมีการใช้ท่านั่งมากกว่าท่ายืนและท่าทางประเภทอื่นๆ อาจเป็นเพราะการจัดท่าทางในการถ่ายภาพ โดยใช้ท่านั่งนั้นทำให้ผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพรู้สึกผ่อนคลายระหว่างการ รอจัดฉากและองค์ประกอบอื่น ๆ ของภาพ แต่สำหรับในยุคที่ 3 จะพบได้ว่าการจัดท่าทางเป็นประเภทอื่น ๆ (มีทั้งท่านั่งและท่ายืนในภาพเดียวกัน) มากที่สุด นั้นอาจแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของช่างภาพที่ต้องการให้ได้ภาพที่ออกมาแตกต่างไปจากรูปแบบเดิม ๆ ก็เป็นไปได้

ภาพประกอบ 3 ภาพถ่ายทำยืน

ภาพประกอบ 4 ภาพถ่ายทำนั่ง

ภาพประกอบ 5 ทำทางในภาพประเภทอื่น ๆ (มีทั้งทำนั่งและทำยืนในภาพเดียวกัน)

ภาพประกอบ 6 ทำทางในภาพประเภทอื่น ๆ (ทำนอน)

1.3 การจัดแสง

ตาราง 6 ลักษณะการจัดแสงของภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์
ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (49)		ยุคที่ 2 (41)		ยุคที่ 3 (50)		รวม (140)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การจัดแสงของภาพ								
- แสงด้านหน้า	45	91.9	28	68.3	32	64	105	75.0
- แสงด้านข้าง	3	6.1	8	19.5	15	30	26	18.6
- แสงด้านบน	1	2.0	5	12.2	-	-	6	4.3
- อื่น ๆ	-	-	-	-	3	6	3	2.1
รวม	49	100	41	100	50	100	140	100

จากตาราง 6 พบว่าการจัดแสงของภาพ ส่วนใหญ่เป็นการจัดแสงด้านหน้าร้อยละ 75.0 รองลงมาเป็นการจัดแสงด้านข้างร้อยละ 18.6 ถัดมาเป็นการจัดแสงด้านบนร้อยละ 4.3 และเป็นการจัดแสงประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 2.1 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) เป็นการจัดแสงด้านหน้าร้อยละ 91.9 แสงด้านข้างร้อยละ 6.1 และเป็นการจัดแสงด้านบนร้อยละ 2.0 ในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) เป็นแสงด้านหน้าร้อยละ 68.3 แสงด้านข้างร้อยละ 19.5 และเป็นการจัดแสงด้านบนร้อยละ 12.2 ส่วนในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) เป็นแสงด้านหน้าร้อยละ 64 แสงด้านข้างร้อยละ 30 และการจัดแสงประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 6

สิ่งที่ปรากฏจากตาราง 6 พบว่าการจัดแสงของภาพ ส่วนใหญ่เป็นแสงที่มาจากด้านหน้าเพียงแหล่งเดียว เนื่องจากแสงที่ใช้ในการถ่ายภาพในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ต้องอาศัยแสงจากดวงอาทิตย์ ดังนั้นแสงที่จะสามารถเผยถึงรายละเอียดบนใบหน้าของผู้เป็นแบบได้อย่างชัดเจน ก็คือแสงที่มาจากด้านหน้านั่นเอง จากยุคที่ 1 - ยุคที่ 2 จะพบว่าแสงที่ใช้ในการถ่ายภาพจะเป็นแสงที่มาจากทิศทางเดียว ไม่ว่าจะเป็นแสงด้านหน้า, แสงด้านข้าง หรือว่าแสงด้านบนก็ตาม จนถึงในยุคที่ 3 พบว่านอกเหนือจากแสงหลักที่ส่องที่ใบหน้าของผู้ที่เป็นแบบในการถ่ายภาพแล้ว ยังได้มีการใช้แสงส่องผม (Hair Light) ซึ่งเป็นแสงที่มาจากหลายทิศทางเข้ามาใช้ในการถ่ายภาพ ในบางภาพอีกด้วย

ตาราง 7 ลักษณะการจัดแสงของภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์
ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (16)		ยุคที่ 2 (11)		ยุคที่ 3 (14)		รวม (41)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การจัดแสงของภาพ								
- แสงด้านหน้า	14	87.5	10	90.9	11	78.6	35	85.4
- แสงด้านข้าง	2	12.5	-	-	3	21.4	5	12.2
- แสงด้านบน	-	-	1	9.1	-	-	1	2.4
รวม	16	100	11	100	14	100	41	100

จากตาราง 7 พบว่าการจัดแสงของภาพ ส่วนใหญ่เป็นแสงด้านหน้า ร้อยละ 85.4 แสงด้านข้างร้อยละ 12.2 และแสงด้านบน ร้อยละ 2.4 โดยยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) เป็นแสงด้านหน้า ร้อยละ 87.5 และแสงด้านข้างร้อยละ 12.5 ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) เป็นแสงด้านหน้า ร้อยละ 90.9 ไม่ปรากฏการจัดแสงด้านข้างและเป็นแสงด้านบน ร้อยละ 9.1 ยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) เป็นแสงด้านหน้า ร้อยละ 78.6 และแสงด้านข้างร้อยละ 21.4

สิ่งที่ปรากฏในตาราง 7 นั้น พบว่ามีการใช้แสงส่วนใหญ่ในการถ่ายภาพเป็นแสงที่มาจากด้านหน้า เพราะการถ่ายภาพในยุคแรกนั้น ต้องอาศัยแสงจากดวงอาทิตย์ในการถ่ายภาพ ดังนั้นแสงที่จะสามารถเผยถึงรายละเอียดบนใบหน้าของผู้เป็นแบบได้อย่างชัดเจน นั่นก็คือแสงที่มาจากด้านหน้านั่นเอง

ภาพประกอบ 7 ภาพถ่ายที่ใช้การจัดแสง
ด้านหน้า

ภาพประกอบ 8 ภาพถ่ายที่ใช้การจัด
แสงด้านข้าง

ภาพประกอบ 9 ภาพถ่ายที่ใช้การจัด
แสงด้านบน

ภาพประกอบ 10 การจัดแสงของภาพ
ประเภทอื่น ๆ (มีการจัดแสงสองประเภท
อยู่ในภาพเดียวกัน)

1.4 การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ

ตาราง 8 การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัย

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (49)		ยุคที่ 2 (41)		ยุคที่ 3 (50)		รวม (140)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ								
- ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง	46	93.9	40	97.6	50	100	136	97.1
- ถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว	3	6.1	1	2.4	-	-	4	2.9
รวม	49	100	41	100	50	100	140	100

จากตาราง 8 พบว่า การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ ส่วนใหญ่ที่ปรากฏเป็นภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง ร้อยละ 97.1 และที่พบรองลงมาคือถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว ร้อยละ 2.9 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง ร้อยละ 93.9 และถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว ร้อยละ 6.1 ในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง ร้อยละ 97.6 และถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว ร้อยละ 2.4 ส่วนในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ภาพทั้งหมดเป็นภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง

สิ่งที่ปรากฏจากตารางที่ 8 จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง นั่นอาจเป็นเพราะภาพถ่ายที่ปรากฏโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นภาพถ่ายที่มีการกั้นฉากหลัง ไม่ว่าจะเป็นฉากหลังเรียบ หรือฉากหลังเขียนลวดลายก็ตาม ซึ่งระยะห่างระหว่างตัวแบบกับฉากหลังเป็นระยะที่เลนส์สามารถเก็บความคมชัดของภาพได้อยู่ ซึ่งต่างจากภาพที่มีการจัดฉากถ่ายภาพแบบฉากกลางแจ้ง จะพบว่าเป็นภาพที่ตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว นั่นอาจเป็นเพราะฉากหลังอาจอยู่ในช่วงที่พ้นจากระยะโฟกัสของเลนส์ออกไป จึงทำให้ฉากหลังพร่ามัวดังที่ปรากฏ

ตาราง 9 การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัย
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (16)		ยุคที่ 2 (11)		ยุคที่ 3 (14)		รวม (41)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ								
- ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง	13	81.2	11	100	14	100	38	92.7
- ถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว	3	18.8	-	-	-	-	3	7.3
รวม	16	100	11	100	14	100	41	100

จากตาราง 9 พบว่า การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ ส่วนใหญ่เป็นภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง ร้อยละ 92.7 และถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว ร้อยละ 7.3 โดยยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) เป็นภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง ร้อยละ 81.2 และถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัวร้อยละ 18.8 ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ทั้งหมดเป็นภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง และยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ทั้งหมดเป็นภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง

สิ่งที่ปรากฏในตาราง 9 นั้น พบว่าภาพถ่ายเกือบทั้งหมดเป็นภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง นั่นอาจเป็นเพราะความนิยมในการกั้นฉากหลังในการถ่ายภาพ จึงทำให้ภาพถ่ายที่ได้ออกมา นั้นชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง ก็เป็นไปได้

ภาพประกอบ 11 ภาพถ่ายชัดทั้งตัวแบบ
และฉากหลัง

ภาพประกอบ 12 ภาพถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉาก
หลังพร่ามัว

1.5 ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ

ตาราง 10 ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัย
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (49)		ยุคที่ 2 (41)		ยุคที่ 3 (50)		รวม (140)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ลักษณะของใบหน้าในการ ถ่ายภาพ								
- หน้าตรง	34	69.4	14	34.2	25	50	73	52.1
- หน้าด้านข้าง	2	4.1	11	26.8	7	14	20	14.3
- หน้าทำมุม $\frac{3}{4}$ กับ กล้อง	13	26.5	15	36.6	18	36	46	32.9
- อื่น ๆ	-	-	1	2.4	-	-	1	0.7
รวม	49	100	41	100	50	100	140	100

จากตาราง 10 พบว่าลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายหน้าตรง ร้อยละ 52.1 รองลงมาคือภาพถ่ายหน้าทำมุม 3/4 กับกล้องร้อยละ 32.9 และภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ เป็นประเภทที่พบน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 0.7 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏภาพถ่ายหน้าตรงร้อยละ 69.4 ภาพถ่ายหน้าด้านข้างร้อยละ 4.1 ภาพถ่ายหน้าทำมุม 3/4 กับกล้องร้อยละ 26.5 และไม่ปรากฏภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ ในส่วนของยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏภาพถ่ายหน้าตรงร้อยละ 34.2 ภาพถ่ายหน้าด้านข้างร้อยละ 26.8 ภาพถ่ายหน้าทำมุม 3/4 กับกล้องร้อยละ 36.6 และภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 2.4 และในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏภาพถ่ายหน้าตรงร้อยละ 50 ภาพถ่ายหน้าด้านข้างร้อยละ 14 ภาพถ่ายหน้าทำมุม 3/4 กับกล้องร้อยละ 36 และไม่ปรากฏภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ

สิ่งที่ปรากฏในตารางที่ 10 จะพบได้ว่าโดยส่วนใหญ่แล้วลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายหน้าตรง นั่นอาจเป็นเพราะการถ่ายภาพหน้าตรงสามารถแสดงความเป็นตัวตน และเอกลักษณ์ของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพได้ดีกว่าการถ่ายภาพโดยการจัดลักษณะของใบหน้าในรูปแบบอื่น ๆ อีกทั้งภาพถ่ายหน้าตรงยังดูเป็นทางการมากกว่าอีกด้วย แต่สำหรับในยุคที่ 2 แล้ว จะพบว่าภาพถ่ายหน้าทำมุม 3/4 มีจำนวนมากที่สุด และได้ปรากฏภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ เข้ามาอีกด้วย นั่นอาจแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองในการถ่ายภาพในยุคที่ 2 นี้ ที่ช่างภาพพยายามที่จะหารูปแบบในการถ่ายภาพให้แตกต่างไปจากเดิม

ตาราง 11 ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัย
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (16)		ยุคที่ 2 (11)		ยุคที่ 3 (14)		รวม (41)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ลักษณะของใบหน้าในการ ถ่ายภาพ								
- หน้าตรง	3	18.8	2	18.2	1	7.1	6	14.7
- หน้าด้านข้าง	-	-	-	-	-	-	-	-
- หน้าทำมุม $\frac{3}{4}$ กับ กล้อง	5	31.2	2	18.2	7	50	14	34.1
- อื่น ๆ	8	50	7	63.6	6	42.9	21	51.2
รวม	16	100	11	100	14	100	41	100

จากตาราง 11 พบว่าลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 51.2 ภาพถ่ายหน้าทำมุม $\frac{3}{4}$ กับกล้อง ร้อยละ 34.1 และภาพถ่ายหน้าตรง ร้อยละ 14.7 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) เป็นภาพถ่ายหน้าตรง ร้อยละ 18.8 ภาพถ่ายหน้าทำมุม $\frac{3}{4}$ กับกล้อง ร้อยละ 31.2 และภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 50 ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) เป็นภาพถ่ายหน้าตรง ร้อยละ 18.2 ภาพถ่ายหน้าทำมุม $\frac{3}{4}$ กับกล้อง ร้อยละ 18.2 และภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 63.6 ยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) เป็นภาพถ่ายหน้าตรง ร้อยละ 7.1 ภาพถ่ายหน้าทำมุม $\frac{3}{4}$ กับกล้อง ร้อยละ 50 และภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 42.9

สิ่งที่ปรากฏจากตารางที่ 11 จะพบว่าลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ นั่นคือในภาพจะปรากฏลักษณะของใบหน้าแบบต่าง ๆ ผสมกัน เช่น ปรากฏทั้งหน้าตรงและหน้าทำมุม $\frac{3}{4}$ กับกล้อง เป็นต้น นั่นอาจเป็นเพราะช่างภาพต้องการพลิกแพลงรูปแบบในการถ่ายภาพให้เกิดความหลากหลาย และแสดงความเป็นธรรมชาติของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพออกมา โดยไม่ยึดติดกับแบบแผนใด ๆ ก็เป็นไปได้

ภาพประกอบ 13 ภาพถ่ายหน้าตรง

ภาพประกอบ 14 ภาพถ่ายหน้าด้านข้าง

ภาพประกอบ 15 ภาพถ่ายหน้าทำมุม $\frac{3}{4}$
กับกล้อง

ภาพประกอบ 16 ลักษณะของใบหน้าในการ
ถ่ายภาพประเภทอื่นๆ (มีทั้งหน้าตรงและ
หน้าทำมุม $\frac{3}{4}$ กับกล้องในภาพเดียวกัน)

1.6 การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ

ตาราง 12 การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัย
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเพณีภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (49)		ยุคที่ 2 (41)		ยุคที่ 3 (50)		รวม (140)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การสบตากับกล้องของผู้ เป็นแบบในการถ่ายภาพ								
- สบตา	34	69.4	15	36.6	24	48	73	52.1
- ไม่สบตา	15	30.6	26	63.4	26	52	67	47.9
รวม	49	100	41	100	50	100	140	100

จากตาราง 12 พบว่าการสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ ส่วนใหญ่ที่ปรากฏเป็นภาพถ่ายที่สบตาคิดเป็นร้อยละ 52.1 และรองลงมาเป็นภาพถ่ายที่ไม่สบตา ร้อยละ 47.9 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏภาพถ่ายที่สบตา ร้อยละ 69.4 และไม่สบตา ร้อยละ 30.6 ในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏภาพถ่ายที่สบตา ร้อยละ 36.6 และไม่สบตา ร้อยละ 63.4 ส่วนในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏภาพถ่ายที่สบตา ร้อยละ 48 และไม่สบตา ร้อยละ 52

สิ่งที่ปรากฏ จาก ตารางที่ 12 จะพบว่า ภาพถ่ายที่ปรากฏการสบตา และไม่สบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ นั้นมีความใกล้เคียงกันมาก นั่นอาจแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของการถ่ายภาพในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของไทย แต่จะมีเพียงแต่ในยุคที่ 1 เท่านั้นที่ปรากฏว่ามีภาพที่สบตามากกว่าภาพที่ไม่สบตาอย่างชัดเจน นั่นอาจเป็นเพราะการถ่ายภาพในยุคที่ 1 นั้น ผู้ที่เป็นแบบในการถ่ายภาพนั้นต้องการที่จะแสดงให้เห็นถึงใบหน้าอย่างชัดเจน จึงทำให้ภาพส่วนใหญ่ เป็นภาพที่ผู้เป็นแบบนั้นสบตากับกล้องดังที่ปรากฏ

ตาราง 13 การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัย
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (16)		ยุคที่ 2 (11)		ยุคที่ 3 (14)		รวม (41)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ								
- สบตา	3	18.8	3	27.3	7	50	13	31.7
- ไม่สบตา	3	18.8	2	18.2	1	7.1	6	14.7
- อื่น ๆ	10	62.4	6	54.5	6	42.9	22	53.6
รวม	16	100	11	100	14	100	41	100

จากตาราง 13 พบว่า การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 53.6 สบตากับกล้อง ร้อยละ 31.7 และไม่สบตา ร้อยละ 14.7 โดยยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) เป็นภาพถ่ายที่สบตา ร้อยละ 18.8 ไม่สบตา ร้อยละ 18.8 และเป็นภาพถ่ายประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 62.4 ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) เป็นภาพถ่ายที่สบตา ร้อยละ 27.3 ไม่สบตา ร้อยละ 18.2 และเป็นภาพถ่ายประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 54.5 ยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) เป็นภาพถ่ายที่สบตา ร้อยละ 50 ไม่สบตา ร้อยละ 7.1 และเป็นภาพถ่ายประเภทอื่น ๆ ร้อยละ 42.9

สิ่งที่ปรากฏ จาก ตารางที่ 13 จะพบว่า ภาพถ่ายที่ปรากฏนั้นเป็นภาพถ่ายประเภทอื่นๆเสียส่วนใหญ่ นั่นคือ มีการสบตา และไม่สบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพอยู่ในภาพเดียวกัน นั่นอาจแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ หรือความต้องการให้ผู้เป็นแบบแสดงความเป็นธรรมชาติ โดยที่ไม่ต้องยึดติดว่าต้องสบตากับกล้องหรือไม่สบตากับกล้อง ของช่างภาพในยุคนั้นก็อาจเป็นไปได้

ภาพประกอบ 17 ผู้ที่เป็นแบบสบตา
กับกล้อง

ภาพประกอบ 18 ผู้ที่เป็นแบบไม่สบตากับ
กล้อง

ภาพประกอบ 19 การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพประเภทอื่น ๆ
(มีทั้งสบตาและไม่สบตาในภาพเดียวกัน)

1.7 การปรากฏมือในการถ่ายภาพ

ตาราง 14 การปรากฏมือในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์
ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (49)		ยุคที่ 2 (41)		ยุคที่ 3 (50)		รวม (140)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การปรากฏมือในการถ่ายภาพ								
- ปรากฏมือ	44	89.8	37	90.2	45	90	126	90
- ไม่ปรากฏมือ	5	10.2	4	9.8	5	10	14	10
รวม	49	100	41	100	50	100	140	100

จากตาราง 14 พบว่า การปรากฏมือในการถ่ายภาพส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือ ร้อยละ 90 และไม่ปรากฏมือพบรองลงมาคิดเป็น ร้อยละ 10 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) เป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือ ร้อยละ 89.8 และไม่ปรากฏมือ ร้อยละ 10.2 ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) เป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือ ร้อยละ 90.2 และไม่ปรากฏมือ ร้อยละ 9.8 ส่วนในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) เป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือ ร้อยละ 90 และไม่ปรากฏมือ ร้อยละ 10

สิ่งที่ปรากฏในตารางที่ 14 จะพบว่าภาพถ่ายที่ปรากฏโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือ นั่นอาจเป็นเพราะความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์และภูตผี ของคนไทย ที่กลัวว่าหากถ่ายภาพแล้วถ่ายไม่ครบทุกส่วนของร่างกาย จะทำให้เกิดเป็นอันตรายต่อผู้เป็นแบบ จึงทำให้ภาพส่วนใหญ่แล้วเป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือ ดังที่ปรากฏ อีกทั้งการปรากฏมือในภาพก็ยังเป็นส่วนช่วยในการจัดทำทางของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพให้ดูดีขึ้นในทางหนึ่งด้วย

ตาราง 15 การปรากฏมือในการถ่ายภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์
ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (16)		ยุคที่ 2 (11)		ยุคที่ 3 (14)		รวม (41)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การปรากฏมือในการถ่ายภาพ								
- ปรากฏมือ	16	100	9	81.8	13	92.9	38	92.7
- ไม่ปรากฏมือ	-	-	2	18.2	1	7.1	3	7.3
รวม	16	100	11	100	14	100	41	100

จากตาราง 15 พบว่า การปรากฏมือในการถ่ายภาพส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือน้อยละ 92.7 และไม่ปรากฏมือน้อยละ 7.3 โดยยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทย จนถึง พ.ศ. 2446) ทั้งหมดเป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือ ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) เป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือน้อยละ 81.8 และไม่ปรากฏมือน้อยละ 18.2 ยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) เป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือน้อยละ 92.9 และไม่ปรากฏมือน้อยละ 7.1

สิ่งที่ปรากฏในตาราง 15 นั้น พบว่าเป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือโดยส่วนใหญ่ นั่นอาจเป็นเพราะภาพถ่ายที่ปรากฏมือนั้นสามารถแสดงออกถึงท่าทางและความรู้สึกของผู้ที่เป็นแบบได้ดีกว่าภาพถ่ายที่ไม่ปรากฏมือและสิ่งที่สำคัญคือภาพถ่ายที่ปรากฏโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นภาพถ่ายแบบเต็มตัว จึงทำให้ภาพส่วนใหญ่แล้วเป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือ ดังที่ปรากฏ

ภาพประกอบ 20 ภาพถ่ายที่ปรากฏมือในภาพ ภาพประกอบ 21 ภาพถ่ายที่ไม่ปรากฏมือในภาพ

1.8 การแต่งกาย

ตาราง 16 การแต่งกายในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (49)		ยุคที่ 2 (41)		ยุคที่ 3 (50)		รวม (140)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การศึกษาการแต่งกาย								
- การแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ	18	36.7	16	39	11	22	45	32.1
- การแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส	30	61.3	9	22	15	30	54	38.6
- การแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ	1	2.0	16	39	24	48	41	29.3
รวม	49	100	41	100	50	100	140	100

จากตาราง 16 พบว่าการแต่งกายส่วนใหญ่ที่ปรากฏเป็นการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส ร้อยละ 38.6 รองลงมาเป็นการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ ร้อยละ 32.1 และที่พบน้อยที่สุดคือการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ ร้อยละ 29.3 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ ร้อยละ 36.7 การแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส ร้อยละ 61.3 และการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ ร้อยละ 2 ส่วนในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ ร้อยละ 39 การแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส ร้อยละ 22 และการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ ร้อยละ 39 ในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 – สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ ร้อยละ 22 การแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส ร้อยละ 30 และการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ ร้อยละ 48

สิ่งที่ปรากฏจากตาราง 16 พบว่าการแต่งกายในยุคที่ 1 นั้นส่วนใหญ่ที่ปรากฏเป็นการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส นั้นอาจเป็นเพราะการถ่ายภาพในยุคที่ 1 นั้นเป็นเรื่องที่ยากลำบาก และการถ่ายภาพยังเป็นสิ่งที่มีราคาสูง ดังนั้น ผู้ที่จะเข้ามาถ่ายภาพจึงแต่งกายในชุดที่ใช้เฉพาะโอกาสเข้ามาถ่ายภาพ ส่วนในยุคที่ 2 และยุคที่ 3 นั้นจะพบว่ามีการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ และแบบไม่เป็นทางการเข้ามาถ่ายภาพกันมากขึ้นนั้นอาจแสดงให้เห็นถึงความแพร่หลายของการถ่ายภาพ และความคุ้นเคยกับการถ่ายภาพที่เพิ่มมากขึ้นของผู้คนในยุคที่ 2 และยุคที่ 3 ก็เป็นไปได้

ตาราง 17 การแต่งกายในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (16)		ยุคที่ 2 (11)		ยุคที่ 3 (14)		รวม (41)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การศึกษาการแต่งกาย								
- การแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ	2	12.5	3	27.3	3	21.4	8	19.5
- การแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส	13	81.2	3	27.3	10	71.5	26	63.4
- การแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ	1	6.3	5	45.4	1	7.1	7	17.1
รวม	16	100	11	100	14	100	41	100

จากตาราง 17 พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส ร้อยละ 63.4 การแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ ร้อยละ 19.5 และการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ ร้อยละ 17.1 โดยยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) เป็นการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ ร้อยละ 12.5 การแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส ร้อยละ 81.2 และการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ ร้อยละ 6.3 ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) เป็นการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ ร้อยละ 27.3 การแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส ร้อยละ 27.3 และการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ ร้อยละ 45.4 ยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 – สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) เป็นการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ ร้อยละ 21.4 การแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส ร้อยละ 71.5 และการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ ร้อยละ 7.1

สิ่งที่ปรากฏในตาราง 17 นั้น ภาพโดยรวมส่วนใหญ่ที่ปรากฏเป็นการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส นั้นอาจเป็นเพราะในการถ่ายภาพในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น นิยมส่งไปให้ผู้รู้จัก ดังนั้น การแต่งกายโดยชุดที่ใช้เฉพาะโอกาส เข้าไปถ่ายภาพจึงถึงว่าเป็นชุดที่เหมาะสมกับสภาพบริบททางสังคมดังที่กล่าวมาแล้วก็เป็นได้ ส่วนในยุคที่ 2 นั้นจะพบว่ามีการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการมากกว่า การแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ และการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส นั้นอาจแสดงให้เห็นถึงความแพร่หลายของการถ่ายภาพ ในยุคที่ 2 ก็เป็นได้

ภาพประกอบ 22 การแต่งกายแบบเป็น
เครื่องแบบ

ภาพประกอบ 33 การแต่งกายที่ใช้
เฉพาะโอกาส

ภาพประกอบ 24 การแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ

1.9 ฉากหลัง

ตาราง 18 ฉากหลังในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (49)		ยุคที่ 2 (41)		ยุคที่ 3 (50)		รวม (140)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ฉากหลัง								
- ฉากหลังเรียบ	37	75.5	26	63.4	15	30	78	55.7
- ฉากหลังที่เป็น ลวดลาย	11	22.5	7	17.1	35	70	53	37.9
- ฉากในสถานที่จริง	1	2	8	19.5	-	-	9	6.4
รวม	49	100	41	100	50	100	140	100

จากตาราง 18 พบว่า ฉากหลังส่วนใหญ่เป็นฉากหลังเรียบ ร้อยละ 55.7 รองลงมาเป็นฉากหลังที่เป็นลวดลายร้อยละ 37.9 และปรากฏฉากในสถานที่จริงน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 6.4 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏฉากหลังเรียบ ร้อยละ 75.5 ฉากหลังที่เป็นลวดลาย ร้อยละ 22.5 และเป็นฉากในสถานที่จริง ร้อยละ 2 ส่วนในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏฉากหลังเรียบ ร้อยละ 63.4 ฉากหลังที่เป็นลวดลาย ร้อยละ 17.1 และเป็นฉากในสถานที่จริง ร้อยละ 19.5 และในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏฉากหลังเรียบ ร้อยละ 30 ฉากหลังที่เป็นลวดลายร้อยละ 70 และไม่ปรากฏฉากในสถานที่จริง

สิ่งที่ปรากฏจากตาราง 18 พบว่า ฉากหลังส่วนใหญ่ที่ใช้เป็นฉากหลังเรียบ นั่นอาจเป็นเพราะฉากหลังที่มีลักษณะเรียบจะไม่ดึงดูดความสนใจไปจากบุคคลที่เป็นแบบ และทำให้ผู้ที่เป็นแบบนั้นดูโดดเด่นที่สุดในภาพ แต่ก็พบว่ามีการใช้ฉากหลังที่เป็นลวดลาย และฉากในสถานที่จริง บ้างใน ยุคที่ 1 และในยุคที่ 2 แต่สำหรับในยุคที่ 3 นั้น จะพบว่า มีการใช้ฉากหลังที่เป็นลวดลาย มากกว่าฉากหลังเรียบ และไม่ปรากฏ ฉากในสถานที่จริงเลย นั่นอาจเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความนิยมในการใช้ฉากหลังที่เป็นลวดลาย ของช่างภาพในยุคที่ 3 นี้ได้เป็นอย่างดี

ตาราง 19 ฉากหลังในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคล ใหญ่

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (16)		ยุคที่ 2 (11)		ยุคที่ 3 (14)		รวม (41)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ฉากหลัง								
- ฉากหลังเรียบ	7	43.7	6	54.5	7	50	20	48.8
- ฉากหลังที่เป็นลวดลาย	6	37.5	4	36.4	7	50	17	41.4
- ฉากในสถานที่จริง	3	18.8	1	9.1	-	-	4	9.8
รวม	16	100	11	100	14	100	41	100

จากตาราง 19 พบว่า ส่วนใหญ่เป็นฉากหลังเรียบ ร้อยละ 48.8 ฉากหลังที่เป็นลวดลาย ร้อยละ 41.4 และเป็นฉากกลางแจ้ง ร้อยละ 9.8 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) เป็นฉากหลังเรียบ ร้อยละ 43.7 ฉากหลังที่เป็นลวดลาย ร้อยละ 37.5 และเป็นฉากในสถานที่จริง ร้อยละ 18.8 ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) เป็นฉากหลังเรียบ ร้อยละ 54.5 ฉากหลังที่เป็นลวดลาย ร้อยละ 36.4 และเป็นฉากในสถานที่จริง ร้อยละ 9.1 ยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) เป็นฉากหลังเรียบ ร้อยละ 50 และฉากหลังที่เป็นลวดลาย ร้อยละ 50

สิ่งที่ปรากฏในตาราง 19 นั้น คือฉากหลังส่วนใหญ่ที่ใช้เป็นฉากหลังเรียบ นั่นอาจเป็นเพราะในการถ่ายภาพบุคคลฉากหลังที่มีลักษณะเรียบจะไม่ดึงดูดความสนใจไปจากบุคคลที่เป็นแบบ และทำให้ผู้ที่เป็นแบบนั้นดูโดดเด่นที่สุดในภาพ

ภาพประกอบ 25 ฉากหลังเรียบ

ภาพประกอบ 26 ฉากหลังที่เป็นลวดลาย
(ลายเขียนทางด้านหลัง)

ภาพประกอบ 27 ฉากในสถานที่จริง

1.10 อุปกรณ์ประกอบฉาก

ตาราง 20 อุปกรณ์ประกอบฉากในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภท
ภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (49)		ยุคที่ 2 (41)		ยุคที่ 3 (50)		รวม (140)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
อุปกรณ์ประกอบฉาก								
- ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก	42	85.7	30	73.2	39	78	111	79.3
- ไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก	7	14.3	11	26.8	11	22	29	20.7
รวม	49	100	41	100	50	100	140	100

จากตาราง 20 พบว่า ภาพถ่ายส่วนใหญ่ที่พบ เป็นภาพที่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉากถึงร้อยละ 79.3 และไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉากร้อยละ 20.7 โดยในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 85.7 ไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 14.3 ส่วนในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 73.2 ไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 26.8 และในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 78 และไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 22

สิ่งที่ปรากฏจากตารางที่ 20 แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่แล้ว จะพบอุปกรณ์ประกอบฉาก นั้นเป็นเพราะการใช้อุปกรณ์ประกอบฉากนั้น อาจมีส่วนช่วยในการจัดทำทางผู้เป็นแบบให้มีความราบรื่นหลากหลายมากยิ่งขึ้น อีกทั้งอุปกรณ์ประกอบฉากยังมีส่วนช่วยให้การจัดองค์ประกอบในภาพถ่ายดูลงตัวขึ้นอีกด้วย

ตาราง 21 อุปกรณ์ประกอบฉากในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภท
ภาพถ่ายบุคคลหมู่

คุณลักษณะของภาพถ่าย	ยุคที่ 1 (16)		ยุคที่ 2 (11)		ยุคที่ 3 (14)		รวม (41)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
อุปกรณ์ประกอบฉาก								
- ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก	16	100	10	90.9	12	85.7	38	92.7
- ไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก	-	-	1	9.1	2	14.3	3	7.3
รวม	16	100	11	100	14	100	41	100

จากตาราง 21 พบว่า ภาพถ่ายส่วนใหญ่ที่พบ เป็นภาพที่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉากถึงร้อยละ 92.7 และไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 7.3 โดยยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ทั้งหมดเป็นภาพที่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 90.9 และไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 9.1 ยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 85.7 และไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก ร้อยละ 14.3

สิ่งที่ปรากฏในตาราง 21 นั้น พบว่าในภาพถ่ายโดยส่วนใหญ่ จะปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก นั่นอาจเป็นเพราะการใช้อุปกรณ์ประกอบฉาก นั้นมีส่วนช่วยในการจัดองค์ประกอบของภาพ ทำให้ผู้เป็นแบบไม่เกร็งกับการถ่ายภาพจนเกินไป และมีส่วนช่วยในการจัดทำทางผู้เป็นแบบให้มีความเป็นธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

ภาพประกอบ 28 ภาพถ่ายปรากฏ
อุปกรณ์ประกอบฉาก

ภาพประกอบ 29 ภาพถ่ายไม่ปรากฏ
อุปกรณ์ประกอบฉาก

จากตารางในข้างต้นสามารถสรุปผลได้ดังนี้ คือ โดยส่วนใหญ่จะเป็นภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว, ลักษณะของภาพ ปรากฏภาพเต็มตัวเป็นส่วนมาก, ท่าทางในภาพ ในภาพถ่ายบุคคลเดี่ยวนั้นพบว่า ส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นท่านั่ง รองลงมาคือ ท่ายืน และท่าทางประเภทอื่น ๆ ที่หลากหลายได้แก่ท่านอน ส่วนในภาพถ่ายบุคคลหมู่ในยุคที่ 1 และ ยุคที่ 2 จะปรากฏท่านั่งมากที่สุด และในยุคที่ 3 นั้นภาพถ่าย ลักษณะท่าทางประเภทอื่น ๆ ที่ในภาพปรากฏทั้งท่านั่งและท่ายืน มีมากที่สุด, การจัดแสงของภาพ เกือบทั้งหมดเป็นแสงที่มาจากด้านหน้า ซึ่งเป็นแสงธรรมชาติ แต่ก็ได้พบว่าในยุคที่ 3 มีการใช้แสงส่อง ผสม (Hair Light) ซึ่งเป็นแสงที่มาจากหลายทิศทางเข้ามาใช้ในการถ่ายภาพ ในบางภาพอีกด้วย, ทิศน มิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ พบว่าภาพถ่ายเกือบทั้งหมดเป็นภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง แต่ก็พบว่ามีบางภาพที่ถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว นั่นอาจเป็นเพราะฉากหลังอาจอยู่ในช่วงที่ พ้นจากระยะโฟกัสของเลนส์ออกไป จึงทำให้ฉากหลังพร่ามัวดังที่ปรากฏ

ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ ในภาพถ่ายบุคคลเดี่ยวนั้นพบว่าส่วนใหญ่เป็นภาพถ่าย หน้าตรง ส่วนภาพถ่ายบุคคลหมู่ส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ คืออาจมี ลักษณะของลักษณะของใบหน้าหลายแบบอยู่ในภาพเดียวกัน, การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบใน การถ่ายภาพ ในภาพถ่ายบุคคลเดี่ยวนั้นพบว่า ในยุคที่ 1 ปรากฏภาพถ่ายที่ปรากฏการสบตามากที่สุด ส่วนในยุคที่ 2 และยุคที่ 3 ปรากฏภาพถ่ายที่ไม่สบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพมากที่สุด

ส่วนภาพถ่ายบุคคลหมู่ นั้นเป็นภาพถ่ายที่มีทั้งการสบตาและไม่สบตาของผู้เป็นแบบอยู่ในภาพเดียวกันเสียส่วนใหญ่ , การปรากฏมือในการถ่ายภาพ ภาพถ่ายที่พบเป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือโดยส่วนใหญ่

การแต่งกายของผู้ที่เป็นแบบในการถ่ายภาพ ภาพส่วนใหญ่ที่ปรากฏเป็นการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส แต่ก็จะมีพบว่าการแต่งกายที่ไม่เป็นทางการเพิ่มขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่ยุคที่ 1 – ยุคที่ 3 นั้นอาจแสดงให้เห็นถึงความนิยมในการถ่ายภาพของประชาชนที่เพิ่มขึ้นตามลำดับก็อาจเป็นไปได้ , จากหลัง ส่วนใหญ่ที่พบเป็นฉากหลังเรียบที่ไม่มีลายเขียนหรือลวดลายใดๆ , อุปกรณ์ประกอบฉาก ในภาพถ่ายที่ศึกษาจะพบอุปกรณ์ประกอบฉากเป็นส่วนใหญ่ อุปกรณ์ประกอบฉากที่พบมากได้แก่โต๊ะและเก้าอี้

2. ผลของการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายบุคคลที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมไทยตั้งแต่สมัยเริ่มต้นที่มีการถ่ายภาพในประเทศไทย จนถึงยุคการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในรัชสมัยของรัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2475)

การถ่ายภาพของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่ได้เริ่มมีมาตั้งแต่ปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2475) ในช่วงต้นภาพถ่ายได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง ในหลาย ๆ ด้านที่แสดงให้เห็นว่าชาติตะวันตกเห็นว่าชาติไทยไม่ได้เป็นชาติที่ด้อยพัฒนาหรือล้าหลัง โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ภาพถ่ายได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการกระตุ้น หลังจากนั้นการถ่ายภาพในประเทศไทยได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่องจากยุคเริ่มต้นจนมาถึงยุคเฟื่องฟูในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการใช้รูปและประชันรูปขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้การถ่ายภาพได้รับการเผยแพร่ไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง และในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2394 – พ.ศ. 2475 นั้น สภาพสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด นับตั้งแต่การปกครองเศรษฐกิจ วัฒนธรรม

ด้วยเหตุนี้การศึกษาผลของการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายบุคคลของที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมไทยตั้งแต่ สมัยเริ่มต้นที่มีการถ่ายภาพในประเทศไทย จนถึงยุคการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในรัชสมัยของรัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2475) จึงได้จำแนกการศึกษาออกเป็น 2 ช่วงระยะเวลาดังนี้

2.1 ยุคต่อต้านการล่าอาณานิคม (พ.ศ. 2394 – 2453)

ในช่วงเวลานี้ลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกกำลังเฟื่องฟู ประเทศในเอเชียถูกมหาอำนาจตะวันตกคุกคาม สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าไทยจะต้องเปลี่ยนวิถีโคบายให้เหมาะสมกับกาลเวลา ดังจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมหลายประการ การ

เปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบาย ที่ต้องการเน้นให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอารยธรรมประเทศหนึ่งจนเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักปราชญ์มีความสนพระทัยในเรื่องต่าง ๆ แทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวรรณคดี การปกครอง ดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือด้านการต่างประเทศ ดังเป็นที่ยอมรับกันว่าพระองค์ทรงเป็นนักประชาสัมพันธ์และนักการทูตที่ทรงพระปรีชาสามารถอย่างยิ่ง ทรงติดต่อกับชาวต่างประเทศด้วยวิธีการต่าง ๆ หลายระดับ ทั้งด้วยพระองค์เอง ด้วยพระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ และใช้ราชทูตออกไปยังต่างประเทศ ในสมัยของพระองค์ สยามได้เริ่มเปิดประตูการค้ากับยุโรปอย่างเป็นทางการหลังจากห่างเหินกันมานาน ในการเปิดประเทศ ก็ทรงระมัดระวังมิให้ประเทศใดประเทศหนึ่งเข้ามาบีบบังคับมากเกินไป เพราะทรงทราบดีว่าขณะนั้นยุโรปกำลังล่าประเทศเล็กประเทศน้อย หรือแม้แต่ประเทศใหญ่อย่างจีน อินเดียก็ตกเป็นเมืองขึ้นอย่างไม่มีละเว้น (เอนก นาวิกมูล . 2548 : 152)

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเพื่อที่จะทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอารยธรรมทัดเทียมกับนานาชาติดังกล่าว สืบเนื่องมาจนถึงรัชสมัยของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงยึดถือพระราโชบายพื้นฐานของพระบรมราชชนกเป็นหลักในอันที่จะปฏิรูปราชการแผ่นดินให้ทันสมัยทัดเทียมนานาอารยประเทศ พระองค์ได้ทรงพยายามปรับปรุงระบบการปกครองให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และทรงกวัดขั้นบริหารราชการแผ่นดินอย่างเอาพระทัยใส่ตลอดเวลา ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 นี้ ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ อันได้แก่ การเลิกทาสซึ่งการมีทาสนั้นเป็นเครื่องถ่วงความเจริญของประเทศ, ทรงการจัดกาารทหารตามแบบแผนของยุโรป, ทรงสร้างโรงพยาบาลสำหรับรักษาผู้ป่วยอย่างเป็นทางการ, ทรงจัดตั้งกรมไปรษณีย์ และทรงโปรดฯ ให้สร้างทางรถไฟเป็นครั้งแรก เป็นต้น

ถึงแม้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์จะทรงเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการประเทศ ในลักษณะที่เรียกกันว่า “พลิกแผ่นดิน” หรือ “ปฏิวัติ” ก็ตาม แต่ในด้านการเกี่ยวข้องกับชาวตะวันตกซึ่งได้ยื่นมือเข้ามาต้องการดินแดนของเรา นับตั้งแต่ปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า ฯ นั้นได้ทำให้เราต้องเสียดินแดนต่าง ๆ ในสมัยรัชกาลนี้อย่างมากมาย แต่เหตุการณ์ที่สำคัญที่สุดคือเหตุการณ์ ร.ศ. 112 ที่ทำให้ประเทศไทยต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงตลอดจนถึงเกาะต่าง ๆ ในลำน้ําโขง ทั้งยังต้องเสียเงินค่าปรับเป็นเงินถึง 2 ล้านฟรังก์ ให้กับฝรั่งเศส (เจริญ ไชยชนะ . มปป : 408 – 409)เหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริจะเสด็จฯ ไปประพาสยุโรปเป็นครั้งแรก ใน พ.ศ. 2440 เพื่อทอดพระเนตรแบบอย่างแห่งความเจริญในด้านต่าง ๆ ของนานาอารยประเทศ จะได้ทรงนำมาพัฒนาประเทศให้รุ่งเรืองก้าวหน้า และเพื่อทรงเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับราชสำนักตะวันตกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ . 2546 : 93)

การเสด็จประพาสยุโรปในครั้งนั้น ทรงเสด็จไปยังอิตาลี สวิตเซอร์แลนด์ ออสเตรีย ฮังการี รัสเซีย สวีเดน เดนมาร์ก อังกฤษ เยอรมนี ฮอลแลนด์ เบลเยียม ฝรั่งเศส สเปน และโปรตุเกส พระสหายที่ทรงผูกมิตรไว้อย่างเหนียวแน่นบางพระองค์ในโอกาสนั้นได้แสดงบทบาทเป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนให้มีการประกันเอกราชของชาติไทยเรา มีอยู่ 2 พระองค์ที่ทรงรักใคร่นับถือที่สุด คือ สมเด็จพระจักรพรรดิไกเซอร์วิลเลียมที่ 2 แห่งเยอรมนี และพระเจ้าซาร์นิโคลาสที่ 2 แห่งรัสเซีย เนื่องด้วยรัชกาลที่ 5 ทรงนิยมยกย่องเยอรมนีมาตั้งแต่แรกเริ่ม เพราะเป็นมหาอำนาจที่ไม่รังแกประเทศเล็ก และไม่มียุบายล่าอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งยังเป็นพันธมิตรเก่าแก่ของไทยมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ในส่วนของพระเจ้าซาร์นิโคลาสที่ 2 แห่งรัสเซีย ซึ่งเป็นพระสหายที่ รัชกาลที่ 5 ทรงสนิทสนมหาที่สุด พบกันหนแรกที่เมืองไทยตั้งแต่ซาร์ยังเป็นมกุฎราชกุมาร เมื่อปี พ.ศ. 2434 ในฐานะพระราชอาคันตุกะส่วนพระองค์ การรับรองอย่างดียิ่งของซาร์ในรัสเซีย ทำให้ประเทศอื่น ๆ รับเสด็จอย่างดีไปด้วย (ไกรฤกษ์ นานา . 2546 : 285 -288) ดังจะเห็นได้จากพระราชหัตถเลขาถึงพระยารัษฎานุประดิษฐ์ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม ร.ศ. 117 (พ.ศ. 2441) ซึ่งได้ทรงเล่าเกี่ยวกับการต้อนรับของประเทศต่าง ๆ ที่เสด็จฯ ไปทรงเยือน โดยเฉพาะพระราชไมตรีอันแนบแน่นระหว่างพระองค์กับพระเจ้าจักรพรรดิแห่งประเทศมหาอำนาจเยอรมนีและรัสเซียไว้ตอนหนึ่งว่า “คือว่ามีความยินดีที่ได้เห็นเอมเปรอทั้งสองพระองค์ได้ต้อนรับแข็งแรง การที่เป็นไมตรีชอบพอกับสองประเทศนั้นเป็นประโยชน์สำคัญมาก ด้วยเอมเปรอเยอรมันนี่ก็เป็นฝรั่งเศสเกรงขาม เอมเปอรรัสเซียก็เป็นฝรั่งเศสนับถือกลัวเกรง จะค่อยๆ คุกคามลง” (กระทรวงศึกษาธิการ . 2546 : 96)

ในรัชกาลนี้ได้ทรงเริ่มแต่งตั้งอัครราชทูตไปประจำตามประเทศต่าง ๆ ทำให้การดำเนินงานทางด้านการทูตมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนั้นยังทรงส่งพระราชโอรสไปศึกษาในยุโรป หลายพระองค์หลายสาขา และภายหลังต่อมาพระราชโอรสของพระองค์ก็ได้นำความรู้กลับมาพัฒนาประเทศไทยให้เจริญรุ่งเรือง

ในช่วงเวลานี้มีการใช้ภาพถ่ายเพื่อประโยชน์ทางการทูตหลายครั้งด้วยกัน เช่นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระองค์ได้ส่งคณะทูตออกไปต่างประเทศ จะทรงมีพระราชหัตถเลขาแนะนำลู่ทางต่าง ๆ หรือย้ำเตือนให้คณะทูตปฏิบัติงานอย่างระมัดระวัง พร้อมกันนั้นก็ทรงส่งพระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์ไปให้ประมุขของประเทศต่าง ๆ ที่ทรงผูกสัมพันธ์ไมตรีได้รู้จักเป็นการประชาสัมพันธ์ไปในตัว นับว่าทรงเป็นกษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ส่ง “รูปถ่าย” รวมไปกับเครื่องราชบรรณาการอื่น ๆ พระองค์ทรงให้ความสำคัญแก่การถ่ายรูปไม่น้อย ดังได้ทรงฉายพระรูปในพระอิริยาบถต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นรัชกาลไปจนถึงวาระสุดท้าย คือเมื่อเสด็จไปทอดพระเนตรสุริยุปราคาที่บ้านวากอ พระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์มีทั้งรูปทรงฉายพระองค์เดี่ยวและฉายคู่กับผู้อื่น เช่น พระราชินี

พระโอรสธิดา และขุนนาง แยกเมืองทั้งหลาย รวมรูปถ่ายที่มีพระองค์ปรากฏอยู่ในภาพด้วยไม่ต่ำกว่า 30 รูป ซึ่งนับว่ามากมายแล้วสำหรับการถ่ายรูปยุคแรก ๆ (เอนก นาวิกมูล . 2548 : 152-153)

เมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 ภาพถ่ายก็ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งทางการทูตด้วยเช่นกัน กล่าวคือ หลังจากเกิดวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 นั้น สยามมีข้อพิพาทต่าง ๆ มากมายซึ่งหาข้อยุติไม่ได้กับฝ่ายฝรั่งเศส พระปิยมหาราชตัดสินพระทัยเสด็จมายังทวีปยุโรป เพื่อทรงขอการสนับสนุนจากพระประมุขที่มีอิทธิพลอยู่ในขณะนั้นและเพื่อเจรจาตกลงกับผู้นำของฝรั่งเศสด้วยพระองค์เอง

ในเดือนกรกฎาคมศกนั้น พระปิยมหาราชเสด็จไปเข้าเฝ้าพระเจ้าซาร์นิโคลาสที่ 2 พระสหายเก่าถึงกรุง เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก เพื่อทูลขอให้พระเจ้าซาร์รับเป็นผู้ตัดสินในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งกับทางฝรั่งเศส ระหว่างเสด็จประทับอยู่ที่พระราชวังปีเตอร์ฮอฟนั้น พระเจ้าซาร์ทูลเชิญให้พระปิยมหาราชฉายพระรูปคู่กับพระองค์ไว้เป็นที่ระลึก รูปประวัติศาสตร์นั้นถูกนำไปตีพิมพ์ขึ้นหน้าปกหนังสือพิมพ์ ลิลลัสตราซียง เผยแพร่ไปทั่วยุโรป

เรื่องทั้งหมดเกิดขึ้นในขณะที่รัฐบาลฝรั่งเศสกำลังมีกรณีพิพาทติดพันอยู่กับเมืองไทย ทำให้พวกฝรั่งเศสซึ่งผูกมิตรอยู่กับอภิมหาอำนาจรัสเซีย เกิดความเกรงพระทัยพระเจ้าซาร์ เลยทำให้บรรยากาษทางการเมืองที่ตั้งเครียดอยู่ผ่อนคลายลงเป็นอันมาก พลาณภาพของรูปถ่ายนี้ ทำให้รัฐบาลฝรั่งเศสถวายเป็นการต้อนรับพระปิยมหาราชอย่างสมพระเกียรติ ด้วยเห็นแก่บารมีของพระเจ้าซาร์ สมเด็จพระปิยมหาราชทรงพอพระทัยพระรูปที่ฉายในรัสเซียมาก มีพระราชดำรัสพระราชทานมาว่า “ฉันได้ส่งรูปที่ถ่ายพร้อมกับเอมเปอเรอแผ่นหนึ่ง รูปนี้ได้ลงชื่อด้วยกันทั้งสองคน แลกกันไว้คนละแผ่น ที่ส่งมามีความประสงค์อย่างหนึ่งว่าจะเอาออกติดให้คนดู จะเปนแต่ที่ฉันกับเอมเปอเรอเราก็ได้ ที่นี้จะได้ลงพิมพ์ด้วย” (ไกรฤกษ์ นานา . 2546 : 230 - 231)

การถ่ายภาพในประเทศไทยได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง จากยุคเริ่มต้นที่ผู้คนไม่ค่อยมีใครยอมถ่ายรูปกันเพราะกลัวว่าจะเอาไปใช้ทำร้ายด้วยเวทมนตร์ จนมาถึงยุคเฟื่องฟูในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2447 ได้มีการจัดรูปหรือโชว์รูปขึ้นเป็นครั้งแรก และในปีถัดมาคือปี พ.ศ. 2448 ในงานเดียวกันก็ได้มีการจัดประชันรูปขึ้นเป็นครั้งแรก

เมื่อพิจารณาผลงานภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในช่วงปี พ.ศ. 2394 – 2453 ผลงานภาพถ่ายบุคคลที่พบส่วนมากจะเป็นภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ภาพของพระมหากษัตริย์, พระบรมวงศ์ศานุวงศ์ หรือ แม้แต่ขุนนาง ส่วนใหญ่ที่พบจะมีการแต่งกายตามแบบชาติตะวันตก ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านการแต่งกายเพื่อที่จะแสดงให้ต่างชาติเห็นว่า ประเทศไทยไม่ได้เป็นชาติที่ล้าหลังหรือป่าเถื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มมีการแต่งกาย ที่ใช้ในการถ่ายภาพหลากหลายยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากการแต่งแฟชั่นในการถ่ายภาพด้วย

ในสมัยนี้จะหาภาพของชาวบ้านประชาชนธรรมดาได้น้อยมาก เนื่องจากการถ่ายภาพเป็นเรื่องที่ต้องใช้เงินมาก ดังนั้น การถ่ายภาพจึงเป็นเรื่องของ บรรดา พระมหากษัตริย์, พระบรมวงศ์ศานุวงศ์, ขุนนาง และบรรดาพ่อค้าที่ร่ำรวยเท่านั้น

2.2 ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง (พ.ศ. 2453 – พ.ศ. 2475)

ในช่วงเวลานี้การขยายอิทธิพลของจักรวรรดินิยมตะวันตกคลาญความตึงเครียดลง ขณะเดียวกันกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการได้หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคมนาคมและการสื่อสารมวลชน ทำให้อิทธิพลของลัทธิชาตินิยม ลัทธิสังคมนิยมและแนวความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยปรากฏเด่นชัดขึ้นในสังคมไทย แต่รัชกาลที่ 6 ยังคงทรงเห็นว่า ยังไม่ถึงเวลาที่เมืองไทยจะมีการปกครองระบอบนี้ จากจดหมายเหตุของพระองค์ทรงวิจารณ์การปกครองไว้ว่า แม้การปกครองระบอบนี้จะมีคุณอยู่บ้างแต่ก็มีโทษหลายประการโดยเฉพาะต่อประเทศที่ประชาชนยังมีการศึกษาไม่ดีพอ

เมื่อเกิดมหายุทธสงครามโลกครั้งที่ 1 ขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2457 ในตอนต้นของสงคราม ประเทศไทยได้ประกาศตนเป็นกลางแต่ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระบรมราชโองการประกาศสงครามกับเยอรมนี และออสเตรีย-ฮังการี เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 เพื่อรักษาสันติภาพของประเทศ และเพื่อความเที่ยงธรรมของโลกเป็นส่วนรวม และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งทหารไทยอาสาสมัครไปร่วมรบในสมรภูมิด้วย การเข้าร่วมสงครามในครั้งนี้เป็นผลดีแก่ประเทศไทยอย่างยิ่ง ในฐานะผู้ชนะสงคราม ประเทศไทยสามารถเจรจากับประเทศมหาอำนาจขอแก้ไขสนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และ สนธิสัญญาจำกัดอำนาจการเก็บภาษีของประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยพ้นสภาพการเสียเปรียบในด้านการศาล และสามารถดำเนินนโยบายด้านภาษีได้โดยอิสระ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 2469 ในช่วงที่พระองค์ขึ้นครองราชสมบัติ นั้นเศรษฐกิจทั่วโลกกำลังตกต่ำ เนื่องจากผลของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ทำให้รัฐต้องหาทางเพิ่มพูนรายได้ เช่น การขึ้นค่าธรรมเนียม ค่าจดทะเบียนสัตว์พาหนะ ค่าจดทะเบียนที่ดิน และภาษีโรงเรือน ฯลฯ ดังนั้นการยุบกรมกองปลดข้าราชการออกจากงาน ลดเงินพระคลังข้างที่ และลดเงินเสด็จประพาส ซึ่งเป็นหนทางที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายได้แต่ผลสะท้อนกลับทำให้บุคคลบางกลุ่มมีทัศนคติไม่ดี แปลงเจตนาของพระองค์ไปในทางไม่ยุติธรรม โดยเฉพาะการปลดข้าราชการบางคนที่ไม่ใช่เชื้อพระวงศ์ออกจากราชการ และด้านการเก็บภาษีอากรถูกกล่าวหาว่าขูดรีดเงินจากประชาชนที่ยากจน ซึ่งต่อมามีภายหลังเป็นสาเหตุทำให้เกิดประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตย (พนธ์. 2533 : 81) ถึงแม้จะมีพระราชบัญญัติการศึกษาระดับประถมออกบังคับใช้ในรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา แต่ยังคงมีผู้

ที่ไม่ได้รับการศึกษาเป็นจำนวน มาตรฐานการครองชีพจึงต่ำกว่าประเทศที่เจริญทำให้กลุ่มคนบางกลุ่มโจมตีรัฐบาลภายใต้ระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ว่าเป็นการปกครองที่ไม่ยุติธรรม ด้วยเหตุนี้เองทำให้กลุ่มข้าราชการ นักศึกษารุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษามาจากประเทศแบบประชาธิปไตยมองว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นล้าหลังมาก ไม่ทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้า การศึกษาตกต่ำ นอกจากนี้สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ได้มีบทบาททำให้ประชาชนส่วนรวมสนับสนุนการปกครองแบบระบบประชาธิปไตย

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในเรื่องของการละคร ดังนั้นนอกเหนือจากการบันทึกภาพการเดินทางขณะไปเยี่ยมราษฎร ราษฎรนิยสถาน และรูปทิวทัศน์แล้ว ยังมีการถ่ายภาพการแสดงละครอีกด้วยและถัดมาในสมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากพระองค์ทรงสนพระทัยในด้านของการถ่ายภาพยนตร์ อีกทั้งประเทศไทยประสบปัญหาจากเศรษฐกิจตกต่ำอันเนื่องมาจากสงครามโลก จึงทำให้การถ่ายภาพซบเซาลงเป็นอย่างมาก

ในช่วงระยะเวลานี้ วัฒนธรรมการถ่ายภาพได้เป็นที่นิยมในสังคมไทยอย่างกว้างขวางทำให้ชาวบ้านประชาชนมีโอกาสที่จะถ่ายรูปได้มากยิ่งขึ้น การถ่ายภาพในช่วงเวลานี้พบว่ารูปถ่ายต่าง ๆ มักใช้ฉากหลังเป็นวิวบ้าน วัดวาอารามต่าง ๆ บ้าง เนื่องจากในยุคนี้คนไทยไปเมืองนอกกันมาก การแต่งตัวของผู้หญิงก็เริ่มเอาแบบอย่างการแต่งตัวของชาวตะวันตก หญิงสาวชาวไทยเริ่มเปลี่ยนทรงผมจากทรงดอกกระพุ่ม มาเป็นผมโป่งหรือแสกกลาง มีริบบิ้นคาดหน้าผาก หรือมีเครื่องประดับผม สวมนาฬิกาข้อมือเป็นต้น

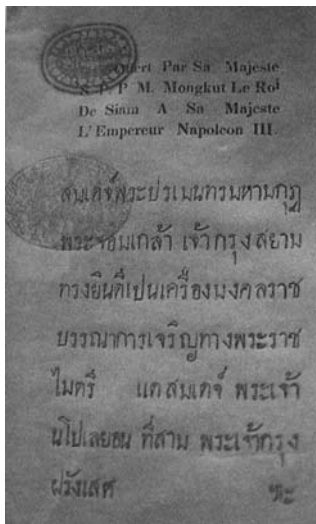
ตาราง 22 เปรียบเทียบสภาพสังคมไทยในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับการถ่ายภาพในสมัยรัชกาลที่ 4

สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
- ในวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2394 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ หลังจากที่รัชกาลที่ 4 ขึ้นครองราชย์แล้ว ทรงโปรดเกล้าฯ สถาปนาสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ขึ้นเป็น “สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว” ทรงมีฐานะเป็นพระเจ้าแผ่นดินอีกพระองค์หนึ่ง ทำให้ในสมัยนี้ มีพระมหากษัตริย์พร้อมกัน 2 พระองค์ - รัชกาลที่ 4 ทรงเป็นนักปราชญ์มีความสนพระทัยในเรื่องต่าง ๆ แทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นวรรณคดี การปกครอง ดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือด้านการต่างประเทศ - รัชกาลที่ 4 ทรงเห็นว่าไทยจะต้องเปลี่ยนวิเทโศบายให้เหมาะสมกับกาลเวลา ซึ่งในขณะนั้น ลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกกำลังเฟื่องฟู การรับเอาวิชาการ ของตะวันตกเข้ามานั้นเป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง ด้วยเหตุเหล่านี้วัฒนธรรมตะวันตกจึงมีโอกาสนิยมนำตัวอย่างรวดเร็วในสังคม แต่นั้นมา	- เมื่อแรกมีช่างถ่ายรูปนั้น ไม่ค่อยมีใครยอมถ่ายรูปกันเพราะเกรงว่าจะเอาไปใช้ทำร้ายด้วยเวทมนต์ แต่รัชกาลที่ 4 ทรงเป็นผู้นำประชาชนไม่ให้เชื่อในสิ่งที่งมงาย จากความเชื่อเดิม ๆ เหล่านั้น พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ยอมให้ฉายพระรูป - การแต่งกายเพื่อใช้ในการถ่ายภาพ มีการแต่งกายเหมือนชาวยุโรป เพื่อแสดงความเป็น อารยะประเทศ ดังจะเห็นได้จากพระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์ เสื้อนอกและสนับเพลาแบบฝรั่งขณะทรงฉายพระรูปหลายครั้งหลายรูป

ตาราง 22 (ต่อ)

สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
- เลิกการหมอบคลานเข้าเฝ้า มาเป็นการนั่งเฝ้า และมีพระบรมราชโองการให้ทุกคน สวมเสื้อเข้าเฝ้า และโปรดให้ราษฎรเข้าเฝ้าได้อย่างใกล้ชิด และทรงให้เริ่มพิธีการต้อนรับแบบฝรั่ง ด้วยการ จับมือสั่น (Shake hand) มาใช้ด้วย - อังกฤษได้ส่ง เซอร์จอห์น เบาริง เป็นทูตเข้ามาขอทำสนธิสัญญาทางการค้ากับประเทศไทย เรียกว่า “สนธิสัญญาเบาริง” เมื่อปี พ.ศ. 2396 - ได้โปรดว่าจ้าง แฮ่ม แอนนา เลียวโนเวนส์ (Mrs. Anna Leonowens) จากประเทศสิงคโปร์ มาเป็นครูสอนภาษาอังกฤษ ให้กับพระบรมวงศานุวงศ์ และพระราชโอรส พระราชธิดา	

ตาราง 22 (ต่อ)

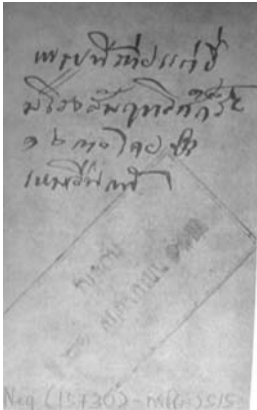
สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
- พ.ศ. 2400 รัชกาลที่ 4 ทรงโปรดให้พระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชุ่ม) เป็นอัครราชทูต อัญเชิญพระราชสาสน์และเครื่องราชบรรณาการ ไปถวายพระนางเจ้าวิคตอเรีย ณ ประเทศอังกฤษ - วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2410 ไทยได้ลงนามในสนธิสัญญาเบงกอลให้ฝรั่งเศส - พ.ศ. 2411 รัชกาลที่ 4 ทรงเสด็จไปทอดพระเนตรการเกิดสุริยุปราคา ที่ตำบลห้วยกอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามที่พระองค์ทรงทำนายไว้ว่าจะมีการเกิดสุริยุปราคา ขึ้นในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 10 พ.ศ. 2411 	- รัชกาลที่ 4 ทรงส่งราชทูตไปยังประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ พร้อมด้วยภาพถ่าย เพื่อเจริญสัมพันธไมตรี - รัชกาลที่ 4 ทรงให้ความสำคัญแก่การถ่ายรูป ดังได้ทรงฉายพระรูปในพระอิริยาบถต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นรัชกาลไปจนถึงวาระสุดท้าย คือเมื่อเสด็จไปทอดพระเนตรสุริยุปราคาที่ห้วยกอ

ตาราง 22 (ต่อ)

สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
- หลังจากเสด็จกลับจากหัวากอ พระองค์ทรงพระประชวรและเสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2411	- ในสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394-2411) การถ่ายรูป เป็นที่รู้จักมากขึ้นโดยเกิดร้านถ่ายรูปของคนไทยรับจ้างถ่ายโดยตรงขึ้น 1 ร้าน เป็นของนายจิตร นอกจากนี้แล้วยังมีชาวต่างชาติเข้ามาเปิดร้านถ่ายรูปอยู่ในกรุงเทพฯ อีกหนึ่งร้านหลังจากที่นายจิตรตั้งร้านถ่ายรูปขึ้นมาแล้วหนึ่งปีนั่นคือนายเอ. แชนเดอร์ ร้านถ่ายรูปที่ตั้งรับจ้างอย่างนี้ในสมัยรัชกาลที่ 4 มีพบเพียง 2 นอกจากนั้นพบเพียงช่างภาพสมัครเล่นไม่ได้ตั้งร้านรับถ่ายอย่างจริงจัง

ตาราง 23 เปรียบเทียบสภาพสังคมไทยในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับการถ่ายภาพในสมัยรัชกาลที่

5

สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
- เมื่อพระชนมายุ 16 พรรษาในปี พ.ศ. 2411 รัชกาลที่ 5 ได้ขึ้นเถลิงราชสมบัติ โดยมีสมเด็จพระยาบรมมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง บุนนาค) ทำหน้าที่สำเร็จราชการแผ่นดินแทนเนื่องจากพระองค์ยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะ - รัชกาลที่ 5 ได้ทรงรับผิดชอบในราชการบ้านเมือง โดยเด็ดขาดหลังจากพระบรมราชพิธีราชาภิเษก ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2416 - โปรดให้จัดตั้งกระทรวงขึ้น 12 กระทรวง เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2435 เพื่อให้การบริหารราชการส่วนกลางสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศและจำนวนพลเมืองที่เพิ่มมากขึ้น - ทรงปฏิรูปราชการส่วนภูมิภาคคือยกเลิกการ จัดเมืองเป็นชั้นเอก โท ตริ จัตวา เปลี่ยนเป็นการปกครองแบบเทศาภิบาล คือรวมหัวเมืองหลายเมืองเข้าเป็นมณฑลหนึ่ง	- พบรูปถ่ายฝีพระหัตถ์ของ รัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นรูปของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาสุดรรชนีประยูร มีลายมือเขียนไว้ข้างหลังว่า “พระรูปนี้ถ่ายแต่ปีมโรง สัมฤทธิศก 1230 โดย จปร เหมือนกัน” ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2411 แต่หลังจากนั้น ก่อน พ.ศ. 2447 ก็ไม่พบที่จะกล่าวถึงว่าทรงถ่ายรูปด้วยพระองค์เองอีก มีเฉพาะให้ผู้อื่นฉายพระรูป จึงต้องอนุมานว่าในเวลานั้นยังมิได้สนพระทัยเล่นกล้องถ่ายรูปอย่างจริงจัง

ตาราง 23 (ต่อ)

สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
- ทรงโปรดฯ ให้เลิกทาสอันเป็นเครื่องถ่วงความเจริญของประเทศโดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2417 จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2448 จึงได้สำเร็จการทั้งหมดคือ ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติทาส ร.ศ. 124 ให้ลูกทาสได้เป็นไทหมดรวมเวลาดำเนินการยาวนานถึง 30 ปี - โปรดฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนแบบใหม่ขึ้นแทนการศึกษาแบบเก่า คือให้มีสถานที่เล่าเรียนโดยตรง มีครูสอนตามเวลาที่กำหนด พ.ศ. 2430 ตั้งกรมศึกษาธิการ เพื่อรับผิดชอบเรื่องการศึกษาโดยเฉพาะ พ.ศ. 2435 ตั้งกระทรวงธรรมการ ซึ่งปัจจุบันนี้คือกระทรวงศึกษาธิการ การตั้งโรงเรียนทั่วราชอาณาจักร ทำให้คนมีความรู้มากขึ้น - มีวิทยาการใหม่ ๆ หลายอย่างที่ทรงนำเข้ามาใช้ และจัดสร้างขึ้นทำให้พลเมืองได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น เช่น ทรงจัดตั้งกรมไปรษณีย์ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2426, โปรดฯ ให้สร้างทางรถไฟเป็นครั้งแรกเพื่อส่งเสริมให้การค้าและเศรษฐกิจขยายตัวกว้างขวางยิ่งขึ้น ทางรถไฟของรัฐบาลสายแรกระหว่างกรุงเทพฯ – นครราชสีมา เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2433 และ ทรงโปรดฯ ให้ตัดถนนสำคัญ ๆ ขึ้นหลายสาย เช่น ถนนเยาวราช พ.ศ.	

2434 เป็นต้น

ตาราง 23 (ต่อ)

สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
- ฝรั่งเศสได้เข้ายึดเอาดินแดนที่เป็นเมืองประเทศราชของไทยเป็นระยะ ๆ คือ 1. ยึดแคว้นสิบสองจุไทย ในปี พ.ศ. 2431 2. ยึดฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ในปี พ.ศ. 2431 3. ยึดฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ในปี พ.ศ. 2446 4. ยึดมณฑลบูรพา คือ พระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ ในปี พ.ศ. 2449 5. เสียหัวเมืองมาลายู คือ กลันตัน ตรังการู ปะลิส ให้แก่อังกฤษ ในปี พ.ศ. 2451 - รัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จพระพาสยุโรปในปี พ.ศ. 2440 ทรงใช้เวลานานถึง 9 เดือน ในระหว่างนั้นไทยมีปัญหาทางการเมืองเรื่องเขตแดนกับฝรั่งเศส การเสด็จเยือนยุโรปจึงมีผลดีทางด้านการการเมืองของไทยโดยตรง ได้เสด็จไปเยี่ยมชาร์ นิโคลาส ที่ 2 จักรพรรดิแห่งรัสเซีย และเสด็จไปยังประเทศอื่น ๆ อีกมากมาย ทรงได้รับการต้อนรับถวายพระเกียรติเป็นอย่างดี	- รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จไปเข้าเฝ้าพระเจ้าซาร์นิโคลาสที่ 2 เพื่อทูลขอให้พระเจ้าซาร์รับเป็นผู้ตัดสินในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งกับทางฝรั่งเศส ระหว่างเสด็จประทับอยู่ที่พระราชวังปีเตอร์ฮอฟนั้น พระเจ้าซาร์ทูลเชิญให้พระปิยมหาราชฉายพระรูปคู่กับพระองค์ไว้เป็นที่ระลึก ผลของภาพถ่ายนั้น ทำให้พวกฝรั่งเศสซึ่งผูกมิตรอยู่กับอภิมหาอำนาจรัสเซีย เกิดความเกรงพระทัยพระเจ้าซาร์ ทำให้บรรดาภาคทางการเมืองที่ตั้งครีดยอดอยู่ดูอ่อนคลายลงมาก
	

ตาราง 23 (ต่อ)

สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
- ในรัชกาลนี้ได้ทรงเริ่มแต่งตั้งอัครราชทูตไปประจำตามประเทศต่าง ๆ ทำให้การดำเนินงานทางด้านการทูตมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังทรงส่งพระราชโอรสไปศึกษาในยุโรป อีกด้วย - ในปี ร.ศ.123 (พ.ศ. 2448) รัชกาลที่ 5 ได้เริ่มเสด็จเยือนราษฎรเป็นการส่วนพระองค์ ซึ่งพระองค์ทรงกระทำอย่างเจียมๆ เพื่อจะได้ทรงสนทนาปราศรัยทำความคุ้นเคย และล่วงรู้ทุกข์สุขของราษฎรได้โดยตรง หรือที่เรียกว่าการเสด็จประพาสต้น - วันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2453 พระบาทสมเด็จพระ	- ในระหว่างที่ รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสต้นนั้น ได้มีการกล่าวถึงการถ่ายภาพ เช่นในพระราชนิพนธ์เรื่องเสด็จประพาสต้นครั้งที่สอง พ.ศ. 2449 ไว้ไม่ต่ำกว่า 52 ครั้ง ซึ่งมีทั้งภาพถ่ายบุคคล และภาพวิวทิวทัศน์ ซึ่งถือได้ว่ามีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อย่างมาก - การถ่ายภาพในสมัยรัชกาลที่ 5 มีความรุ่งเรืองเป็น

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต	อย่างมาก คือในปี พ.ศ. 2447 ได้มีการอัดรูปหรือ โซว์รูปขึ้นเป็นครั้งแรก ในงานวัดเบญจมบพิตรฯ ที่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้าง และในปีต่อมาก็คือปี พ.ศ. 2448 ในงานเดียวกันก็มี การจัดประชันรูปขึ้นเป็นครั้งแรกมีผู้ส่งรูปเข้าประชัน ถึง
--------------------------------------	---

ตาราง 23 (ต่อ)

สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
	140 คน เป็นรูปถ่ายทั้งสิ้น 1,184 รูป ร้านถ่ายรูป ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีเพิ่มขึ้นมากจากสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อนับรวมช่างถ่ายรูปทั้งสมัครเล่นและอาชีพ ปรากฏว่ากรุงเทพฯ ในสมัยนั้นมีช่างถ่ายรูปหรือ สตูดิโอถ่ายรูปถึง 20 กว่าราย ลูกค้าส่วนใหญ่มัก เป็นเชื้อพระวงศ์ ขุนนาง พ่อค้า คนมีเงิน ส่วน ชาวบ้านทั่วไปยังไม่ค่อยรู้จักถ่ายรูปกันนัก เพิ่งมา แพร่หลายในอีกหลายปีต่อมา นอกจากนี้การ ถ่ายภาพก็เริ่มที่จะแพร่ออกไปยังต่างจังหวัดซึ่ง ได้แก่จังหวัดสงขลาและจังหวัดเชียงใหม่ อีกด้วย

	
--	--

ตาราง 24 เปรียบเทียบสภาพสังคมไทยในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับการถ่ายภาพในสมัยรัชกาลที่ 6

สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
- วันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2453 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ - พ.ศ. 2454 (ร.ศ. 130) ได้เกิดการปฏิวัติของกลุ่มทหารหนุ่มเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นการปฏิวัติครั้งแรกของประวัติศาสตร์ไทย - ตราพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ. 2456 เป็นการเริ่มต้นให้คนไทยมีนามสกุลใช้ โดย รัชกาลที่ 6 ได้ทรงพระราชทานนามสกุลแก่ผู้ใกล้ชิดด้วย	

- เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2457 และในวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 ไทยประกาศสงครามกับประกาศสงครามกับเยอรมนี และออสเตรเลีย-ฮังการี

- หลังจากที่ประเทศไทยประกาศสงครามกับเยอรมนี ทหารพยานของชาวเยอรมันรวมทั้งร้านโรเบิร์ต เลนซ์ ก็ถูกยึดไว้เป็นสมบัติของแผ่นดินทั้งหมด รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งห้องฉายานรสิงห์ โดยใช้สถานที่และอุปกรณ์จากร้านโรเบิร์ต เลนซ์ เดิม โดยมีพระยาอนุศาสตรวิจิตรกรเป็นผู้จัดการในระยะเริ่มต้น และได้เริ่มเปิดกิจการเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2461

ตาราง 24 (ต่อ)

สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
- รัชกาลที่ 6 ทรงสร้างเมืองจำลอง "ดุสิตธานี" ขึ้น เป็นเมืองที่มีพรรคการเมือง, การเลือกตั้ง, และการบริหารตามระบอบประชาธิปไตย - รัชกาลที่ 6 ทรงส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ผ่านสื่อมวลชนที่สำคัญ จนได้รับการยกย่องให้เป็น "ยุคแห่งเสรีภาพ ในด้านการพิมพ์ การเขียน และการโฆษณา" - รัชกาลที่ 6 ทรงมีอัจฉริยภาพในด้านการประพันธ์ จนได้รับการยกย่องว่า "กษัตริย์นักประพันธ์" ได้ทรงริเริ่มใช้นามแฝงมาเป็นนามปากกา พระนามแฝงที่ทรงใช้มีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ศรีอยุธยา รามจิตติ เป็นต้น	 - รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดการถ่ายรูปการแสดงละครดังหลักฐานที่ปรากฏในหนังสือ "รูปข้าพเจ้าฉาย"

- วันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468 รัชกาลที่ 6 เสด็จสวรรคต ด้วยโรคลำไส้ และโลหิตเป็นพิษ

ตาราง 24 (ต่อ)

สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
	- การถ่ายรูปในสมัยนี้ มีร้านถ่ายรูปเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จะเห็นได้ว่าหลังจากที่เกิดร้านถ่ายรูปหลวงขึ้นคือ ห้างขายานรสิงห์ ร้านถ่ายรูปที่เป็นกิจการของราษฎรก็มักจะเอาคำว่าฉายาขึ้นต้นชื่อร้านด้วยเช่นกัน เหตุการณ์สำคัญในรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 นี้ คือยุคของการใช้ไฟฟ้าถ่ายรูปในร้านถ่ายรูป

ตาราง 25 เปรียบเทียบสภาพสังคมไทยในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับการถ่ายภาพในสมัยรัชกาลที่

สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
- วันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์	- รัชกาลที่ 7 ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการถ่ายภาพพอสมควร เมื่อพระชันษายังน้อยก็ได้ทรงเล่นกล้องพร้อมพระเจ้าลูกยาเธอ องค์อื่น ๆ ด้วย ดังเห็นได้จากพระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์ขณะทรงกล้องและในคราวที่มีการประชันรูปถ่ายในงานวัดเบญจมบพิตรฯ ในปี ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448) นั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ได้ส่งรูปเข้าประกวด 1 รูป ชื่อว่า “รูปตื่น” และได้รับเหรียญทองแดง

ตาราง 25 (ต่อ)

สภาพของสังคมไทย	การถ่ายภาพ
-----------------	------------

- ในช่วงที่พระองค์ขึ้นครองราชสมบัติ นั้น เศรษฐกิจทั่วโลกกำลังตกต่ำ เนื่องจากผลของ สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ทำให้รัฐต้องหาทาง เพิ่มพูนรายได้ ดังนั้นการยุบกรมกองปลด ข้าราชการออกจากงาน ลดเงินพระคลังข้างที่ และลดเงินเสด็จประพาส ซึ่งเป็นหนทางที่จะ ช่วยลดค่าใช้จ่ายได้แต่ผลสะท้อนกลับทำให้ บุคคลบางกลุ่มมีทัศนคติไม่ดี โดยเฉพาะการ ปลดข้าราชการบางคนที่มีเชื้อพระวงศ์ออก จากราชการ และด้านการเก็บภาษีอากรถูก กล่าวหาว่าทุจริตเงินจากประชาชนที่ยากจน ซึ่ง ต่อมาภายหลังเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี พ.ศ. 2475

- วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 หลังจาก ที่ พระองค์ทรงครองราชย์สมบัติได้ 7 ปี ก็ได้มีการ ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยบุคคล หนึ่งเรียกตนเองว่า “คณะราษฎร”

- รัชกาลที่ 7 ได้เสด็จไปประทับที่อังกฤษ แล้ว ได้ประกาศสละราชสมบัติ เมื่อวันที่

2 มีนาคม พ.ศ. 2477

- รัชกาลที่ 7 ทรงสนพระราชหฤทัยในด้านการถ่ายภาพ ยนตร์เป็นหลักในหอภาพยนตร์แห่งชาติ กรม ศิลปากรมีภาพยนตร์ที่พระหัตถ์เก็บรักษาอยู่มากมี ทั้งภาพยนตร์ถ่ายสั้นและภาพยนตร์เรื่องยาว ในช่วงระยะเวลานี้ วัฒนธรรมการถ่ายภาพได้เป็นที่ นิยมในสังคมไทยอย่างกว้างขวางทำให้ชาวบ้าน ประชาชนมีโอกาสที่จะถ่ายรูปได้มากยิ่งขึ้น ร้าน ถ่ายรูปในสมัยรัชกาลที่ 7 นี้ ก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อีกหลายร้านเช่น ร้านวิจิตรศิลป์, ร้านเจ็ทซี, ร้าน ยามาฮากุชิ, ร้านนางเลิ้งอาร์ต และร้านสดสวยเป็นต้น

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของภาพถ่าย อันได้แก่ ลักษณะภาพ ท่าทางในภาพ การจัดแสงของภาพ การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ การปรากฏมือในการถ่ายภาพ การแต่งกายของผู้ที่เป็นแบบในการถ่ายภาพ ฉากหลัง และอุปกรณ์ประกอบฉาก ในภาพถ่ายบุคคลของไทยตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยและสามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) จนถึง พ.ศ.2475

2. เพื่อศึกษาผลของการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมไทย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ผลงานภาพถ่ายบุคคลของไทย ที่พบหลักฐานภาพถ่ายตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยและสามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) จนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2475)

2. ในการศึกษาวิเคราะห์ภาพถ่ายบุคคลของไทยที่ถ่ายในสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2399) ถึงสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2475) ได้รวบรวมภาพถ่ายโบราณที่มีอยู่ในสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร และภาพถ่ายที่เผยแพร่ในเอกสารสิ่งพิมพ์ ในกรณีหาผลงานจริงไม่พบ

3. ผลงานภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ภาพถ่ายที่สามารถระบุปีที่ถ่ายภาพได้เท่านั้น เนื่องจากภาพบางภาพ ในสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร ไม่ได้ระบุปีที่ถ่ายภาพไว้

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. รวบรวมข้อมูล เอกสาร ผลงานภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้แก่
 - 1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาพถ่าย
 - 1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะภาพถ่าย
 - 1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายภาพในประเทศไทย
 - 1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมไทยตั้งแต่ สมัยเริ่มที่มีการถ่ายรูปเข้ามาในประเทศไทย จนถึงสมัยสิ้นสุดการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (พ.ศ. 2475)

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. นำเอกสารต่าง ๆ มาศึกษาเพื่อสรุปและสร้างเป็นเครื่องมือการศึกษา
3. นำเครื่องมือการศึกษา ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบและแก้ไข ซึ่งได้แก่

- นายภักดี ลิ้มพงษ์

ช่างถ่ายภาพอาชีพ และอดีต อาจารย์พิเศษในวิชาการถ่ายภาพ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

- ผศ.ประเสริฐ ศีลรัตน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาศิลปกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

- นายณที ลิ้มประสิทธิ์ศักดิ์

ช่างถ่ายภาพ ที่ได้รับรางวัลในการถ่ายภาพหลายรางวัล

4. ใช้เครื่องมือการศึกษาที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญ นำมาศึกษาภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติและจากสื่อสิ่งพิมพ์ แล้วบันทึกภาพถ่ายประกอบการวิเคราะห์

สรุปผล

จากการศึกษา วิเคราะห์ผลงานภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

ประเภทของภาพถ่ายบุคคล

เมื่อพิจารณาภาพถ่ายทั้งหมด พบว่าประเภทของภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว เป็นภาพที่มีปรากฏมากที่สุดถึงร้อยละ 77.3 จากจำนวนภาพถ่ายทั้งหมด สามารถแบ่งออกได้เป็นภาพจากยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ร้อยละ 27.1 จากจำนวนภาพถ่ายทั้งหมด ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ร้อยละ 22.7 จากจำนวนภาพถ่ายทั้งหมด และยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ร้อยละ 27.6 จากจำนวนภาพถ่ายทั้งหมด

2. ภาพถ่ายบุคคลหมู่ ซึ่งเป็นภาพที่ปรากฏผู้ที่เป็นแบบในภาพมากกว่าสองคนขึ้นไป ร้อยละ 22.7 จากจำนวนภาพถ่ายทั้งหมด สามารถแบ่งออกได้เป็นภาพจากยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ร้อยละ 8.8 จากจำนวนภาพถ่ายทั้งหมด ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้น

รัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ร้อยละ 6.1 จากจำนวนภาพถ่ายทั้งหมด และยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 – สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ร้อยละ 7.8 จากจำนวนภาพถ่ายทั้งหมด

จากภาพหมู่ทั้งหมดสามารถแยกจำนวนผู้ที่เป็นแบบในภาพได้ดังนี้ ปรากฏผู้เป็นแบบในภาพ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 65.9 จากจำนวนภาพถ่ายทั้งหมด ปรากฏผู้เป็นแบบในภาพ 3 คนขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 34.1 จากจำนวนภาพถ่ายทั้งหมด

คุณลักษณะของภาพถ่าย

ลักษณะภาพ

เมื่อพิจารณาภาพถ่ายทั้งหมดตามเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า พบว่าลักษณะภาพของภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สามารถแบ่งออก ได้ดังนี้

1. ลักษณะภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) และยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 – สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) พบว่าทั้ง 3 ยุคปรากฏภาพเต็มตัว มากกว่าภาพครึ่งตัว

2. ลักษณะภาพในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่ ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ภาพทั้งหมดเป็นภาพเต็มตัว ส่วน ในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) และในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 – สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) พบภาพเต็มตัว มากที่สุด และรองลงมาคือภาพครึ่งตัว

ท่าทางในภาพ

เมื่อพิจารณาภาพถ่ายทั้งหมดตามเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า พบว่าท่าทางในภาพถ่ายของภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สามารถแบ่งออก ได้ดังนี้

1. ท่าทางในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) และยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 – สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) พบว่า ปรากฏท่านั่งมากที่สุด รองลงมาคือท่ายืน และปรากฏท่าทางประเภทอื่น ๆ น้อยที่สุด

2. ท่าทางในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่ ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏท่านั่งมากที่สุด และ รองลงมาเป็นท่าประเภทอื่น ๆ ในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏท่านั่ง

มากที่สุด รองลงมาคือทำยื่น และปรากฏท่าทางประเภทอื่น ๆ น้อยที่สุด และในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 – สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏภาพถ่ายท่าทางประเภทอื่น ๆ มากที่สุด รองลงมาคือทำนั่ง และปรากฏท่ายืนน้อยที่สุด

การจัดแสงของภาพ

เมื่อพิจารณาภาพถ่ายทั้งหมดตามเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า พบว่าการจัดแสงของภาพ ในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สามารถแบ่งออก ได้ดังนี้

1. การจัดแสงของภาพ ของภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) และยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) พบว่าภาพถ่ายที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นแสงด้านหน้า รองลงมาคือแสงด้านข้าง และปรากฏการจัดแสงด้านบนน้อยที่สุด ส่วนในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 – สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏแสงที่ใช้ในการถ่ายภาพโดยใช้แสงด้านหน้ามากที่สุด รองลงมาคือแสงด้านข้าง และปรากฏการจัดแสงประเภทอื่น ๆ น้อยที่สุด

2. การจัดแสงของภาพ ของภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่ ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) และยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 – สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) พบว่ามีการใช้แสงด้านหน้า มากที่สุด รองลงมาคือแสงด้านข้าง และในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏแสงด้านหน้ามากที่สุด รองลงมาเป็นแสงด้านบน และไม่ปรากฏการจัดแสงด้านข้าง

การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ

เมื่อพิจารณาภาพถ่ายทั้งหมดตามเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า พบว่าการใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ ในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สามารถแบ่งออก ได้ดังนี้

1. การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ ในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) และยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง มากกว่า ภาพถ่ายที่ถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว ส่วนในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 – สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ภาพทั้งหมดเป็นภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง

2. การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ ในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่ ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศ

ไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง มากกว่า ภาพถ่ายที่ถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว ส่วนในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) และยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ทั้งหมดเป็นภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง

ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ

เมื่อพิจารณาภาพถ่ายทั้งหมดตามเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า พบว่าลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ ของภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ ของภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) และยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏภาพถ่ายหน้าตรงมากที่สุด รองลงมาคือภาพถ่ายหน้าทำมุม 3/4 กับกล้อง และพบภาพถ่ายหน้าด้านข้างน้อยที่สุด ส่วนในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏภาพถ่ายหน้าทำมุม 3/4 กับกล้องมากที่สุด รองลงมาคือภาพถ่ายหน้าตรง ภาพถ่ายหน้าด้านข้าง และภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ ตามลำดับ

2. ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ ของภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่ ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ มากที่สุด รองลงมาคือภาพถ่ายหน้าทำมุม 3/4 กับกล้อง และพบภาพถ่ายหน้าตรงน้อยที่สุด ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) พบภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ มากที่สุด และภาพถ่ายหน้าตรง และภาพถ่ายหน้าทำมุม 3/4 กับกล้อง ในจำนวนที่เท่ากัน ยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏภาพถ่ายหน้าทำมุม 3/4 กับกล้องมากที่สุด รองลงมาคือภาพถ่ายลักษณะของใบหน้าประเภทอื่น ๆ และปรากฏภาพถ่ายหน้าตรงน้อยที่สุด

การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ

เมื่อพิจารณาภาพถ่ายทั้งหมดตามเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า พบว่าการสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ ในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ ในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศ

ไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏภาพถ่ายที่ผู้เป็นแบบสบตากับกล้อง มากกว่าภาพถ่ายที่ผู้เป็นแบบไม่สบตากับกล้อง ส่วนในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) และยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) พบว่าปรากฏภาพถ่ายที่ผู้เป็นแบบไม่สบตากับกล้อง มากกว่าภาพถ่ายที่ผู้เป็นแบบสบตากับกล้อง

2. การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ ในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่ ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏภาพถ่ายประเภทอื่น ๆ มากที่สุด รองลงมาคือภาพถ่ายที่ผู้เป็นแบบสบตากับกล้อง และภาพถ่ายที่ผู้เป็นแบบไม่สบตากับกล้องซึ่งมีจำนวนที่เท่ากัน ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏภาพถ่ายประเภทอื่น ๆ มากที่สุด รองลงมาคือภาพถ่ายที่ผู้เป็นแบบสบตากับกล้อง และภาพถ่ายที่ผู้เป็นแบบไม่สบตากับกล้องตามลำดับ ยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏภาพถ่ายที่ผู้เป็นแบบสบตากับกล้องมากที่สุด รองลงมาคือภาพถ่ายประเภทอื่น ๆ และปรากฏภาพถ่ายที่ผู้เป็นแบบไม่สบตากับกล้องน้อยที่สุด

การปรากฏมือในการถ่ายภาพ

เมื่อพิจารณาภาพถ่ายทั้งหมดตามเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า พบว่าการปรากฏมือในการถ่ายภาพ ในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สามารถแบ่งออก ได้ดังนี้

1. การปรากฏมือในการถ่ายภาพ ในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) และยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) พบว่าทั้ง 3 ยุคมีภาพถ่ายที่ปรากฏมือ มากกว่าภาพถ่ายที่ไม่ปรากฏมือ

2. การวางตำแหน่งของมือในการถ่ายภาพ ในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏว่าภาพทั้งหมดเป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือ ส่วนในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) และยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) พบว่ามีภาพถ่ายที่ปรากฏมือ มากกว่าภาพถ่ายที่ไม่ปรากฏมือ

การแต่งกายของผู้ที่เป็นแบบในการถ่ายภาพ

เมื่อพิจารณาภาพถ่ายทั้งหมดตามเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า พบว่าการแต่งกาย ในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สามารถแบ่งออก ได้ดังนี้

1. การแต่งกาย ในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาสมากที่สุด รองลงมาคือการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ และพบการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการน้อยที่สุด ส่วนในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ และการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ ที่มีจำนวนเท่ากัน ส่วนการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาสพบน้อยที่สุด และในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ มากที่สุด รองลงมาคือการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส และการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบตามลำดับ

2. การแต่งกาย ในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่ ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาสมากที่สุด รองลงมาคือการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ และพบการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการน้อยที่สุด ส่วนในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ มากที่สุด รองลงมาคือการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ และการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาสที่มีจำนวนที่เท่ากัน และในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาสมากที่สุด รองลงมาคือการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ และการแต่งกายแบบไม่เป็นทางการตามลำดับ

ฉากหลัง

เมื่อพิจารณาภาพถ่ายทั้งหมดตามเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า พบว่าฉากหลังในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สามารถแบ่งออก ได้ดังนี้

1. ฉากหลังในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ปรากฏฉากหลังเรียบมากที่สุด รองลงมาคือฉากหลังที่เป็นลวดลาย และปรากฏฉากในสถานที่จริงน้อยที่สุด ส่วนในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏฉากหลังเรียบมากที่สุด รองลงมาคือฉากในสถานที่จริง และพบฉากหลังที่เป็นลวดลายน้อยที่สุด และในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏฉากหลังที่เป็นลวดลายมากที่สุด รองลงมาคือฉากหลังเรียบ และไม่ปรากฏฉากในสถานที่จริง

2. ฉากหลังในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่ ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) และยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) ปรากฏฉากหลังเรียบมากที่สุด รองลงมาคือฉากหลังที่เป็นลวดลาย และพบฉากในสถานที่จริงน้อยที่สุด และในยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ปรากฏฉากหลังเรียบ และฉากหลังที่เป็นลวดลายในจำนวนที่เท่ากัน และไม่ปรากฏฉากในสถานที่จริง

อุปกรณ์ประกอบฉาก

เมื่อพิจารณาภาพถ่ายทั้งหมดตามเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า พบว่าอุปกรณ์ประกอบฉากในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สามารถแบ่งออก ได้ดังนี้

1. อุปกรณ์ประกอบฉากในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) และยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ทั้ง 3 ยุคจะพบภาพที่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก มากกว่า ภาพที่ไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก

2. อุปกรณ์ประกอบฉากในภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประเภทภาพถ่ายบุคคลหมู่ ในยุคที่ 1 (เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446) ภาพทั้งหมดเป็นภาพที่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก ส่วนในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2447 - สิ้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2453) และยุคที่ 3 (เริ่มรัชกาลที่ 6 - สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2475) ทั้ง 2 ยุคจะพบภาพที่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก มากกว่า ภาพที่ไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก

ผลของการสร้างสรรค์ผลงานภาพถ่ายบุคคลที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมไทยตั้งแต่ สมัยเริ่มต้นที่มีการถ่ายภาพในประเทศไทย จนถึงยุคการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในรัชสมัยของรัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2475)

การถ่ายภาพของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่ได้เริ่มมีมาตั้งแต่ปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2475) ในช่วงเวลานั้น สภาพสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด เมื่อพิจารณาจากภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างการสร้างสรรค์ศิลปะภาพถ่ายกับสภาพสังคมไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2394 – พ.ศ. 2475 โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงระยะเวลาดังนี้

1. ยุคต่อต้านการล่าอาณานิคม (พ.ศ. 2394 – 2453)

ในช่วงเวลานี้ลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกกำลังเฟื่องฟู สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าไทยจะต้องเปลี่ยนวิเทศব্যายให้เหมาะสมกับกาลเวลา เพื่อต้องการเน้นให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอารยธรรมประเทศหนึ่งจนเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ ดังจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมหลายประการ

ในช่วงเวลานี้มีการใช้ภาพถ่ายเพื่อประโยชน์ทางการทูตหลายครั้งด้วยกัน เช่นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระองค์ได้ส่งคณะทูตออกไปต่างประเทศ พร้อมกันนั้นก็ทรงส่งพระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์ไปให้ประมุขของประเทศต่าง ๆ ที่ทรงผูกสัมพันธ์ไมตรีได้รู้จักเป็นการประชาสัมพันธ์ไปในตัว

เมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 ภาพถ่ายก็ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งทางการทูตด้วยเช่นกัน กล่าวคือหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 นั้น สยามมีข้อพิพาทต่าง ๆ มากมายซึ่งหาข้อยุติไม่ได้กับฝ่ายฝรั่งเศส พระปิยมหาราชตัดสินพระทัยเสด็จมายังทวีปยุโรป เพื่อทรงขอการสนับสนุนจากพระประมุขที่มีอิทธิพลอยู่ในขณะนั้นและเพื่อเจรจาทกลงกับผู้นำของฝรั่งเศสด้วยพระองค์เอง

ในเดือนกรกฎาคมศกนั้น พระปิยมหาราชเสด็จไปเข้าเฝ้าพระเจ้าชาร์นิโคลาสที่ 2 พระสหายเก่าถึงกรุง เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก เพื่อทูลขอให้พระเจ้าซาร์รับเป็นผู้ตัดสินในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งกับทางฝรั่งเศส ระหว่างเสด็จประทับอยู่ที่พระราชวังปีเตอร์ฮอฟนั้น พระเจ้าซาร์ทูลเชิญให้พระปิยมหาราชฉายพระรูปคู่กับพระองค์ไว้เป็นที่ระลึก รูปประวัติศาสตร์นั้นถูกนำไปตีพิมพ์ขึ้นหน้าปกหนังสือพิมพ์ ลิลลูลูสตราซ็อง เผยแพร่ไปทั่วยุโรป

เรื่องทั้งหมดเกิดขึ้นในขณะที่รัฐบาลฝรั่งเศสกำลังมีกรณีพิพาทติดพันอยู่กับเมืองไทย ทำให้พวกฝรั่งเศสซึ่งผูกมิตรอยู่กับอภิมหาอำนาจรัสเซีย เกิดความเกรงพระทัยพระเจ้าซาร์ เลยทำให้บรรยากาศทางการเมืองที่ตึงเครียดอยู่ผ่อนคลายลงเป็นอันมาก พยานภาพของรูปถ่ายนี้ ทำให้รัฐบาลฝรั่งเศสถวายเป็นการต้อนรับพระปิยมหาราชอย่างสมพระเกียรติ ด้วยเห็นแก่บารมีของพระเจ้าซาร์ สมเด็จพระปิยมหาราชทรงพอพระทัยพระรูปที่ฉายในรัสเซียมาก มีพระราชดำรัสพระราชทานมาว่า “ฉันได้ส่งรูปที่ถ่ายพร้อมกับเอมเปอเรอแผ่นหนึ่ง รูปนี้ได้ลงชื่อด้วยกันทั้งสองคน แลกกันไว้คนละแผ่น ที่ส่งมามีความประสงค์อย่างหนึ่งว่าจะเอาออกติดให้คนดู จะเปนแต่ที่ฉันกับเอมเปอเรอก็ได้ ที่นี้จะได้ลงพิมพ์ด้วย” (ไกรฤกษ์ นานา . 2546 : 230 - 231)

การถ่ายภาพในประเทศไทยได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง จากยุคเริ่มต้นที่ผู้คนไม่ค่อยมีใครยอมถ่ายรูปกันเพราะกลัวว่าจะเอาไปใช้ทำร้ายด้วยเวทมนต์ จนมาถึงยุคเฟื่องฟูในรัชสมัยของ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2447 ได้มีการขอถ่ายรูปขึ้นเป็นครั้งแรกและในปีถัดมาคือปี พ.ศ. 2448 ในงานเดียวกันก็ได้มีการจัดประชุมรูปขึ้นเป็นครั้งแรก

ในสมัยนี้จะหาภาพของชาวบ้านประชาชนธรรมดาได้น้อยมาก เนื่องจากการถ่ายภาพเป็นเรื่องที่ต้องใช้เงินมาก ดังนั้น การถ่ายภาพจึงเป็นเรื่องของ บรรดา พระมหากษัตริย์, พระบรมวงศ์ศานุวงศ์, ขุนนาง และบรรดาพ่อค้าที่ร่ำรวยเท่านั้น

2. ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง (พ.ศ. 2453 – พ.ศ. 2475)

ในช่วงเวลานี้การขยายอิทธิพลของจักรวรรดินิยมตะวันตกคลาญความตึงเครียดลง ขณะเดียวกันกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการได้หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคมนาคมและการสื่อสารมวลชน ทำให้อิทธิพลของลัทธิชาตินิยม ลัทธิสังคมนิยมและแนวความคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยปรากฏเด่นชัดขึ้นในสังคมไทย แต่รัชกาลที่ 6 ยังคงทรงเห็นว่า ยังไม่ถึงเวลาที่เมืองไทยจะมีการปกครองระบอบนี้

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในเรื่องของการละคร ดังนั้นนอกเหนือจากการบันทึกภาพการเดินทางขณะไปเยี่ยมราษฎร ราชูปถัมภ์สถาน และรูปทิวทัศน์แล้ว ยังมีการถ่ายภาพการแสดงละครอีกด้วย และถัดมาในสมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากพระองค์ทรงสนพระทัยในด้านของการถ่ายภาพยนตร์ อีกทั้งประเทศไทยประสบปัญหาจากเศรษฐกิจตกต่ำอันเนื่องมาจากสงครามโลก จึงทำให้การถ่ายภาพซบเซาลงเป็นอย่างมาก

ในช่วงระยะเวลานี้ วัฒนธรรมการถ่ายภาพได้เป็นที่นิยมในสังคมไทยอย่างกว้างขวางทำให้ชาวบ้านประชาชนมีโอกาสที่จะถ่ายรูปได้มากยิ่งขึ้น การถ่ายภาพในช่วงเวลานี้พบว่ารูปถ่ายต่าง ๆ มักใช้ฉากหลังเป็นวิวบ้าน วัดวาอารามต่าง ๆ บ้าน เนื่องจากในยุคนี้คนไทยไปเมืองนอกกันมาก การแต่งตัวของผู้หญิงก็เริ่มเอาแบบอย่างการแต่งตัวของชาวตะวันตก หญิงสาวชาวไทยเริ่มเปลี่ยนทรงผมจากทรงดอกกระพุ่ม มาเป็นผมโป่งหรือเสกกลาง มีริบบิ้นคาดหน้าผาก หรือมีเครื่องประดับผม สวมนาฬิกาข้อมือ เป็นต้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ภาพถ่ายโดยส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว และเป็นภาพเต็มตัวเสียส่วนใหญ่เนื่องจาก ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์และภูตผี ที่คนไทยยังคงฝังแน่นในความเชื่อเหล่านี้ ซึ่งมีส่วนทำให้การถ่ายภาพเต็มตัวเป็นที่นิยมมากกว่าการถ่ายภาพครึ่งตัว ดังมีหลักฐานที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเล่าถึงเรื่องแรกที่

มีช่างถ่ายรูป ซึ่งปรากฏในสารสนสมเด็จ เล่ม 4 ฉบับจุฬาราชมนตรีพิมพ์หน้า 190 (ลายพระหัตถ์ลงวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2477) ว่า “หม่อมฉันเคยได้ยินคำเล่าว่า เมื่อแรกมีช่างถ่ายรูปฉายาลักษณะเข้ามา มิใคร่มีใครยอมให้ถ่ายด้วยเกรงว่าจะเอารูปไปใช้ทำร้ายด้วยกฤตยาคม สมเด็จเจ้าพระยา 2 องค์ฯ ใหญ่ไม่ยอมถ่ายรูป ยอมแต่องค์น้อย ไซ้แต่เท่านั้น มิใคร่อีกคน 1 หม่อมฉันลืมนชื่อไปเสียแล้ว ไปถ่ายรูปที่ร้านนายจิตร ๆ ถ่ายรูปครั้งตัว เจ้าของเห็นเข้าตกใจ ดีโพยตีพายว่าจะตัดตัวให้เป็นอันตราย “ (เอนก นาวิกมูล . 2541ก : 64)

จากความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์และภูติผี ของคนไทยไม่เพียงแต่พบในเรื่องการถ่ายภาพเต็มตัวเท่านั้น ในการวิจัยในครั้งนี้ยังพบได้จากภาพถ่ายที่ปรากฏมือของผู้เป็นแบบได้อีกด้วย ซึ่งภาพถ่ายโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นภาพถ่ายที่ปรากฏมือของผู้เป็นแบบ จะปรากฏภาพที่ไม่ปรากฏมือของผู้เป็นแบบอยู่จำนวนน้อยมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อดังที่กล่าวมาแล้วได้อย่างชัดเจน

การจัดท่าทางในภาพ ส่วนใหญ่ที่พบจะเป็นท่านั่งมากกว่าท่านยืนและท่าทางประเภทอื่น ๆ อาจเป็นเพราะการจัดท่าทางในการถ่ายภาพ โดยใช้ท่านั่งนั้นทำให้ผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพสามารถแสดงท่าทางในการถ่ายภาพ ได้หลายหลากกว่าท่านยืนและท่าทางประเภทอื่น ๆ

การจัดแสงของภาพ การจัดแสงของภาพที่ปรากฏโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นแสงด้านหน้า นั้นอาจเป็นเพราะข้อจำกัดในการถ่ายภาพในสมัยโบราณนั้นก็คือต้องอาศัยแสงจากดวงอาทิตย์ในการถ่ายภาพเท่านั้น ดังนั้นแสงที่ใช้ในการถ่ายภาพที่จะสามารถเผยถึงรายละเอียดบนใบหน้าของผู้เป็นแบบได้อย่างชัดเจน นั่นก็คือแสงที่มาจากด้านหน้านั่นเอง ซึ่งอาจเป็นแสงแดดในเวลาเช้าหรือเวลาเย็น แต่ถ้าเป็นแสงแดดที่ส่องจากด้านบนศีรษะจะทำให้เกิดเงาดำบริเวณใต้ตาของผู้เป็นแบบ ทำให้ภาพที่ได้ออกมานั้นแสดงถึงใบหน้าของผู้เป็นแบบได้อย่างไม่ชัดเจนนัก

ข้อยืนยันที่แสดงให้เห็นว่าการถ่ายรูปในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการใช้แสงจากดวงอาทิตย์ที่ส่องเข้ามาทางด้านหน้า ดังจะเห็นได้จากโฆษณาร้านถ่ายรูปของ นาย เจ. อันโตนิโอ ที่ได้ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์บางกอกสมัย ที่มีใจความตอนหนึ่งว่า “ราคาค่าถ่ายรูปจะคิดเอาถูกกว่าห้างถ่ายรูปอื่น ๆ หมด ท่านผู้ใดประสงค์จะให้ไปถ่ายรูปที่บ้านท่านก็ได้ แต่ต้องบอกให้ข้าพเจ้าทราบก่อน เวลาถ่ายรูปนั้นคือตั้งแต่เช้าถึงเย็นทุก ๆ วัน แต่เช้าเป็นเวลาดีกว่าเวลาอื่น เชิญท่านมาลองถ่ายรูปของท่านที่ข้าพเจ้าเถิด แล้วข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านคงไม่ไปถ่ายที่อื่นแน่นอน” (เอนก นาวิกมูล . 2548 : 389) และ ข้อความโฆษณาของบริษัท อาร์ แลนซ์ แอน กำปะนี ที่ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์บางกอกไทม์ ที่มีใจความตอนหนึ่งว่า “บริษัทนี้ได้ลงทุนเงินมากเพื่อจะได้ทำโรงถ่ายรูปให้อย่างดี ราคาค่าถ่ายรูปนั้นจะคิดเอาพอสมควร เวลาถ่ายรูปตั้งแต่โมงเช้าถึงบ่าย 5 โมง (แต่เวลาตั้งแต่โมงเช้า ถึง 4 โมง เข้า เปนเวลาอย่างดี)” (เอนก นาวิกมูล . 2548 : 571)

สิ่งที่พบเพิ่มเติมในยุคที่ 2 นั่นคือ พบว่าได้มีการถ่ายรูปในเวลากลางคืนโดยใช้การจุดแมกนีเซียมให้ลุกไหม้วบบขึ้นเข้ามาใช้ในการถ่ายภาพด้วย (ภาพประกอบที่ 32)

สิ่งที่พบเพิ่มเติมในเรื่องการจัดแสงในยุคที่ 3 นั่นก็คือนอกจากไฟหลัก(Main light) ที่ใช้ในการถ่ายภาพแล้ว ยังได้มีการใช้ไฟส่องผม (Hair Light) เข้ามาใช้ในการถ่ายภาพด้วย ซึ่งไฟส่องผมไม่เพียงแต่จะเพิ่มรายละเอียดให้กับบริเวณผมเท่านั้น แต่ยังช่วยแบ่งแยกตัวแบบออกจากฉากหลังได้ดีอีกด้วย เช่นในรูปของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี (ภาพประกอบที่ 33) จะเห็นได้ว่าการใช้ไฟ 2 ดวงในการถ่ายภาพคือมีไฟหลัก (Main light) ส่องมาที่พระพักตร์ของพระองค์ และมีไฟส่องผม (Hair Light) ส่องเข้ามายังพระเศียรของพระองค์ทำให้ภาพถ่ายของพระองค์นั้นดูมีมิติยิ่งขึ้น

การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ ส่วนใหญ่เป็นภาพที่ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง นั่นอาจเป็นเพราะภาพถ่ายที่ปรากฏโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นภาพถ่ายที่มีการกันฉากหลัง ไม่ว่าจะเป็นฉากหลังเรียบ หรือฉากหลังเขียนลวดลายก็ตาม ซึ่งระยะห่างระหว่างตัวแบบกับฉากหลังเป็นระยะที่เลนส์สามารถเก็บความคมชัดของภาพได้อยู่ ซึ่งต่างจากภาพที่มีการจัดฉากถ่ายภาพแบบฉากกลางแจ้ง จะพบว่าเป็นภาพที่ตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว นั่นอาจเป็นเพราะฉากหลังอาจอยู่ในช่วงที่พ้นจากระยะโฟกัสของเลนส์ออกไป จึงทำให้ฉากหลังพร่ามัวดังที่ปรากฏ

ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ การจัดลักษณะของใบหน้าของผู้เป็นแบบในยุคที่ 1 และยุคที่ 3 จะพบว่ามีส่วนคล้ายกันคือส่วนใหญ่เป็นภาพหน้าตรง รองลงมาคือภาพถ่ายหน้าทำมุม 3/4 กับกล้อง และพบภาพถ่ายใบหน้าด้านข้างน้อยที่สุด แต่รูปแบบของการจัดลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพในยุคที่ 2 นั้นจะแตกต่างจาก 2 ยุคที่กล่าวมา นั่นคือจะพบว่านอกจากการจัดลักษณะของใบหน้าทั้งหน้าตรง, หน้าด้านข้างและหน้าทำมุม 3/4 กับกล้อง มีความใกล้เคียงกันแล้ว ยังพบว่าการจัดลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพประเภทอื่น ๆ ดังเช่นในภาพของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี (ภาพประกอบที่ 30) ที่ได้ถ่ายภาพเบื้องหลังของพระองค์เข้ามาอีกด้วย นั่นแสดงให้เห็นถึงความแพร่หลายและเฟื่องฟูในวงการถ่ายภาพเป็นอย่างมาก จนทำให้ช่างถ่ายภาพในยุคนั้นพยายามที่จะหารูปแบบในการถ่ายภาพให้แตกต่างไปจากเดิม

สิ่งที่แสดงความแพร่หลายของการถ่ายภาพในยุคที่ 2 นี้ นั่นคือในปี พ.ศ. 2447 ได้มีการจัดรูปหรือโชว์รูปขึ้นเป็นครั้งแรก งานดังกล่าวจัดขึ้นระหว่างงานไหว้พระพุทธรชินราช วัดเบญจมบพิตรฯ ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้าง งานไหว้พระพุทธรชินราช มีประจำปีเรื่อยมานับตั้งแต่ พ.ศ. 2443 รูปที่รับเข้าแสดง มีทั้งรูปอัดลงกระดาษและรูปกระจกใสถ้ามอง หรือที่เรียกว่าแทกซิโฟเต (Taxiphote) ภายหลังเมื่อมีการเปิดพระที่นั่งวิมานเมฆ ยังมีตู้ถ้ามองซึ่งพิมพ์คำ ๆ นี้ติดอยู่ ตั้งแสดงด้วยและในปีต่อมาคือปี พ.ศ. 2448 ในงานเดียวกันก็มีการจัดประชันรูปขึ้นเป็นครั้งแรกมีผู้ส่ง

รูปเข้าประทับถึง 140 คน เป็นรูปถ่ายทั้งสิ้น 1,184 รูป ผู้ที่ส่งรูปเข้าประทับนั้นมีทั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเจ้าลูกยาเธอและพระเจ้าลูกเธอ เจ้านายชั้นสูง ข้าราชการ พ่อค้า ฝรั่งและแม้แต่ช่างภาพผู้หญิงเช่นคุณหญิงฮั้ว ภรรยาของพระยามหิบาลบริรักษ์ ก็ยังได้ส่งรูปเข้ามาประทับในครั้งนี้ด้วย

ภาพที่น่าสนใจอีกภาพหนึ่ง ของลักษณะใบหน้าประเภทอื่น ๆ นั่นคือ ภาพถ่ายพระโอรสและพระธิดา ของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (ภาพประกอบที่ 31) ภาพนี้เป็นภาพที่ถ่ายไว้ในยุคที่ 2 ความพิเศษของภาพนี้คือ เป็นภาพที่ถ่ายจากด้านหลังของผู้เป็นแบบ นั่นแสดงให้เห็นถึงความแพร่หลายและเฟื่องฟูในวงการถ่ายภาพเป็นอย่างมาก จนทำให้ช่างถ่ายภาพในยุคนั้นพยายามที่จะหารูปแบบในการถ่ายภาพให้แตกต่างไปจากเดิม ดังที่กล่าวมาแล้ว

การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ ในประเภทภาพถ่ายบุคคลเดียวนั้นภาพถ่ายที่ปรากฏการสบตา และไม่สบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ มีความใกล้เคียงกันมาก จะมีเพียงแต่ในยุคที่ 1 เท่านั้นที่ปรากฏว่ามีภาพที่สบตามากกว่าภาพที่ไม่สบตาอย่างชัดเจน นั่นอาจเป็นเพราะการถ่ายภาพในยุคที่ 1 นั้น ผู้ที่เป็นแบบในการถ่ายภูมิต้องการที่จะแสดงให้เห็นถึงใบหน้าอย่างชัดเจน จึงทำให้ภาพส่วนใหญ่ เป็นภาพที่ผู้เป็นแบบนั้นสบตากับกล้องดังที่ปรากฏ แต่สำหรับภาพถ่ายบุคคลหมูนั้นจะพบว่ามีภาพที่สบตาและไม่สบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพอยู่ในภาพเดียวกัน เสียส่วนใหญ่ นั่นอาจแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ หรือความต้องการให้ผู้เป็นแบบแสดงความเป็นธรรมชาติ โดยที่ไม่ต้องยึดติดว่าต้องสบตากับกล้องหรือไม่สบตากับกล้อง ของช่างภาพในยุคนั้นก็อาจเป็นได้

การแต่งกายในการถ่ายภาพ การแต่งกายในการถ่ายภาพที่พบโดยส่วนใหญ่แล้ว จะพบว่าเป็นการแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส และการแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ ซึ่งเป็นการแต่งกายที่ดูเป็นทางการ นั่นอาจเป็นเพราะการถ่ายภาพบุคคลในยุคแรกนั้นโดยส่วนใหญ่นิยมนำไปมอบให้ผู้รู้จัก เช่น ข้าราชการชั้นผู้น้อยมอบให้ขุนนางผู้ใหญ่ หรือพระบรมวงศานุวงศ์ทรงมอบรูปให้แก่นัก หรือถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สิ่งที่สำคัญที่พบคือการแต่งกายส่วนใหญ่ที่พบจะมีการแต่งกายตามแบบชาติตะวันตก ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านการแต่งกายเพื่อที่จะแสดงให้ต่างชาติเห็นว่า ประเทศไทยไม่ได้เป็นชาติที่ล้าหลังหรือป่าเถื่อน แต่เมื่อถึงในยุคที่ 2 และยุคที่ 3 ซึ่งการถ่ายรูปเป็นที่นิยมแพร่หลายขึ้น จะพบได้ว่าผู้ที่มาถ่ายรูปนั้นได้ใช้การแต่งกายแบบไม่เป็นทางการเข้ามาถ่ายรูปมากขึ้นด้วยเช่นกัน

จากหลัง จากหลังที่พบโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นจากหลังเรียบ ส่วนในยุคที่ 3 นั้น จะพบว่าการถ่ายภาพโดยใช้จากหลังเขียนลวดลายนั้น ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ดังเช่น พูน เกษจำรัส (2521 : 68-69) ได้กล่าวว่า

เมื่อเข้าสู่ยุคในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วงการถ่ายรูปได้เริ่มเปลี่ยนแปลงทำนองถ่ายจากการใช้ม่านทาสีเรียบๆ หรือผ้าสีต่าง ๆ เป็นฉากหลัง กลับมาใช้ ฉากเขียนเป็นรูปวิวป่าเขาลำเนาไพร วิวสวนดอกไม้ ห้องพระโรง หรือห้องรับแขกที่มีเครื่องประดับอย่างสวยงาม จากการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคของการใช้ฉากนี้ ทำให้กิจการถ่ายรูปคึกคักกันไปอีกพักใหญ่

อุปกรณ์ประกอบฉาก อุปกรณ์ประกอบฉากที่พบโดยส่วนใหญ่แล้ว จะเป็นอุปกรณ์ประกอบฉากแบบเคลื่อนย้ายได้ นั่นอาจเป็นเพราะการใช้อุปกรณ์ประกอบฉากแบบเคลื่อนย้ายได้ นั้นสะดวกต่อการสับเปลี่ยนเคลื่อนย้าย ทำให้ง่ายต่อการเปลี่ยนอุปกรณ์ประกอบฉากให้เข้ากับผู้ที่จะมาเป็นแบบในการถ่ายภาพ ซึ่ง พูน เกษจำรัส (2521 : 69) ได้กล่าวถึง การใช้อุปกรณ์ประกอบฉากในการถ่ายภาพบุคคลในสมัยแรกเอาไว้ว่า

ทางด้านอุปกรณ์เครื่องประกอบสำหรับช่วยให้ผู้มาถ่ายรูปสวยงาม สง่างามยิ่งขึ้น ก็มีเพิ่มขึ้นอีกมากมาย เช่น โต๊ะเก้าอี้ ม้านั่งสำหรับนั่งถ่ายรูปเป็นต้นว่า ที่โต๊ะก็มานาฬิกาตั้ง มีแจกันดอกไม้ ถ้าเป็นคนมีอายุก็มีกาน้ำร้อนน้ำชาหรือเขียนมากประดับให้สวยงาม ทั้งเครื่องแต่งตัวที่แปลก ๆ ก็ยังมี เช่น เสื้อขุนนาง ถู่น่องรองเท้านาฬิกาห้อย สร้อยข้อมือ ปิ่นผาหน้าไม้ ซึ่งล้วนแต่เป็นของปลอมทั้งสิ้น และเมื่อสมัยนิยมเลี้ยงหมาจิ้งจอกตามแบบเจ้าขุนนายคนนั้น ตามร้านถ่ายรูปก็ยังอุทิศหาหรรษาหมาตัวเล็กตัวใหญ่ นานาพันธุ์ ที่เป็นรูปปั้นและรูปสลักก็มี ทำให้เป็นที่คึกคักไ้แก่กันมากมาย

สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ประกอบฉากนั้นคือ ภาพถ่ายในยุคที่ 2 เป็นภาพในงานวัดเบญจมบพิตร พ.ศ. 2447 ในร้านถ่ายรูปหลวง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดฯ ให้เจาะฉากเป็นช่องหน้าต่างหรือทำเป็นบานกรอบรูปจำลอง แล้วให้ผู้ประสงค์จะถ่ายรูปไปยืนอยู่ข้างหลังฉาก หรือบางภาพทรงให้โพสท่าในอิริยาบถต่างๆ (ภาพประกอบที่ 34) ซึ่งเป็นภาพที่น่าชมมาก (กิตติพงษ์ วิโรจน์ธรรมากูร. 2543 : 7)

ภาพประกอบ 30 พระราชชายา
เจ้าดารารัศมี

ภาพประกอบ 31 พระโอรสและพระธิดา ของ
สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ

ภาพประกอบ 32 ภาพที่ถ่ายในเวลา
กลางคืนโดยใช้การจุดแมกนีเซียม

ภาพประกอบ 33 การใช้ไฟ 2 ดวง
ในการถ่ายภาพ (แสงผสม)

ภาพประกอบ 34 อุปกรณ์ประกอบฉากในร้านถ่ายรูปหลวง
ในงานวัดเบญจมบพิตร ฯ พ.ศ. 2447

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวกับวิวัฒนาการของการถ่ายภาพบุคคลในประเทศไทยมีการรวบรวมที่น้อยมาก จึงทำให้ไม่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ได้ครบ อีกทั้งภาพถ่ายบุคคลที่รวบรวมได้นั้นสามารถแบ่งยุคสมัยที่ถ่าย ได้ยากมากเนื่องจากไม่ได้มีการบันทึกปีที่ถ่ายไว้ จึงทำให้เกิดความล่าช้าในการทำวิจัย ดังนั้นหน่วยงานและสถาบันการศึกษาควรเก็บรวบรวมหลักฐานและจัดทำฐานข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการการถ่ายภาพในประเทศไทย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการของการถ่ายภาพในประเทศไทยยังมีอยู่เป็นจำนวนไม่มาก จึงควรมีการศึกษาถึงวิวัฒนาการของการถ่ายภาพในประเทศไทยในด้านอื่น ๆ เช่น ภาพวิหิตทัศน์ , ภาพโฆษณา , ภาพบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ฯลฯ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่สมบูรณ์ ในเรื่องวิวัฒนาการของการถ่ายภาพในประเทศไทย

2. การถ่ายภาพในประเทศไทยเป็นชาติแรกของเอเชียที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาติตะวันตก เช่นเดียวกับจีนและญี่ปุ่น จึงควรมีการวิเคราะห์ผลงานภาพถ่ายเปรียบเทียบ ในแง่ของการรับอิทธิพลแนวความคิดในการสร้างสรรค์ ระหว่างประเทศที่ได้กล่าวมาแล้วว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร . (2525) . *สมุดภาพวิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ . อมรินทร์
การพิมพ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2527). *แนวพระราชดำริ 9 รัชกาล* . กรุงเทพฯ ฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- . (2546). *ยิ่งยศพระปิยมหาราชเรื่อง โลกต้องสดุดี* . กรุงเทพฯ ฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- กิตติพงษ์ วิโรจน์ธรรมากูร. (2543). *ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ ร.5 ในงานวัดเบญจมบพิตร ร.ศ.123* .
กรุงเทพฯ ฯ : รุ่งแสงการพิมพ์.
- กิติมา อมรทัต (แปล) (2530). *ความหมายของศิลปะ* . กรุงเทพฯ ฯ : กรมวิชาการ.
- จิตต์ จงมันคง. (2543, สิงหาคม-ตุลาคม). “ภาพวิจิตรศิลป์ *Pictorial Photography*,” แฉ่นแก้ว.
- ชมรมศิลปะการถ่ายภาพ เกษตรศาสตร์. (2531) . *หนังสือรวมภาพงานประกวดภาพถ่ายนักศึกษา
ทั่วประเทศ ครั้งที่ 21*. กรุงเทพฯ ฯ : มปป.
- ชะวักชัย ภาติณฐ. (2532). *ศิลปะศิลป์ : หรือศิลป์ศิลปะ*. กรุงเทพฯ ฯ : โอเดียนสโตร์.
- ณรงค์ สมพงษ์. (2545). *การถ่ายภาพเทคนิคขั้นสูง*. กรุงเทพฯ ฯ : เฟื่องฟ้าพรินต์ .
- ทนต์(นามแฝง). (2533). *พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว*.
กรุงเทพฯ ฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์ .
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2533) . *ความคิด ความรู้และอำนาจการเมืองในการปฏิรูปสยาม 2475*.
กรุงเทพฯ ฯ : เอ็ดดิสันเพรส .
- เบญจมาศ แพทอง และ ราตรี มีเนตรี. (2540, สิงหาคม) . *ขนบธรรมเนียมการแต่งกายสมัย
รัตนโกสินทร์ . ศิลปวัฒนธรรม 8(10)* . กรุงเทพฯ ฯ . พิมพ์พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์
จำกัด.
- ประกิจ วัฒนานุกิจ. (2534). *สมเด็จพระจุลจอมเกล้า พระเจ้ากรุงสยาม*. กรุงเทพฯ ฯ : แสงศิลป์การพิมพ์
- ประยุทธ์ สิทธิพันธ์. (2514). *ตามรอยบาทพระพุทธเจ้าหลวง*. กรุงเทพฯ ฯ : สยาม .
- ประวิทย์ สิมมาทัน. (2548). *เทคนิคการถ่ายภาพบุคคล*. สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2548,
จาก <http://www.rmu.ac.th/~prawit/web/sara/protrait.htm>.
- ปัทมวดี จารุวร. (2528). *การถ่ายภาพบุคคล* . กรุงเทพฯ ฯ : สงวนกิจการพิมพ์ .
- พรภิรมณ์ เชียงกุล. (2535). *ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ เล่ม 1* . กรุงเทพฯ ฯ : โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์ .
- พรณี ตั้งสัตยาธิพ. (2549). *การถ่ายภาพบุคคล*. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2549,
จาก <http://edu.chandra.ac.th/link/panee/Body9-M-1.htm>
- พูน เกษจำรัส. (2541). *ถ่ายภาพเรียนเร็ว*. กรุงเทพฯ ฯ : เพลิดเพลินการพิมพ์ .

- พูน เกษจำรัส. (2521). *วิวัฒนาการถ่ายภาพในเมืองไทย*. กรุงเทพฯ : สารมวลชน .
- ไพบูลย์ มุสิกโปดก. (2527). *ความสุขกับการถ่ายภาพบุคคล*.ม.ป.ป.
- . (2525). *ความสุขกับการถ่ายภาพ*.ม.ป.ป.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2541). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- รังสรรค์ ศิริชู. (2530). *เรียนรู้เทคนิคและศิลปะการถ่ายภาพ* . กรุงเทพฯ : บางกอกสาส์น.
- ลิขิต ชีวเวดิน. (2541). *วิวัฒนาการ การปกครองของไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
- วนิดา จึงประสิทธิ์. (2529). *เทคนิคการถ่ายภาพ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร .
- วริยา นาคจิรังกูร. (2540). *การวิเคราะห์ภาพถ่ายบุคคลเชิงตรรกะการบริโภคของไบรียาร์ด*.
- วิทยานิพนธ์ (วศ.ม.) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วิมล พงษ์พิพัฒน์. (2525). *เหตุการณ์สมัยรัตนโกสินทร์* . กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- ศุจิพงศ์ ันตราคม. (2548). *พระราชกรณียกิจ .สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2548,*
- จาก <http://www.geocities.com/tokyo/shrine/6611/hm002.htm>
- ศักดิ์ ศิริพันธ์. (2535) . *กษัตริย์ & กล้อง วิวัฒนาการการถ่ายภาพในประเทศไทย*
- พ.ศ. 2388 – 2535 . กรุงเทพฯ : ด้านสุนทราการพิมพ์ .
- . (2524) . *เทคนิคและศิลปะการถ่ายภาพ*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช .
- สกันธ์ ภู่งามดี. (2545). *จิตวิทยากับการออกแบบ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วาดศิลป์จำกัด .
- สมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2505). *การแสดงผลภาพถ่ายทั่วประเทศ ครั้งที่ 2*. กรุงเทพฯ.
- สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2536). *60ปี ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : ศรี เอ ทีฟพับลิชชิง .
- สุทธาทิพย์ หอมสุวรรณ . (2547). *การศึกษาผลงานภาพถ่ายประเภทภาพเอกสารและภาพสี ที่ได้รับรางวัลในงานประกวดภาพถ่ายทั่วประเทศ โดยสมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2502 – 2543*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุรชาติ ทินานนท์. (มปป.) . *เอกสารประกอบการสอน อ.ศ. 231 ศิลปะภาพถ่าย 1*. กรุงเทพฯ : คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อภิโชค แซ่ไคว้ . (2542) . *การแต่งกายไทย*. กรุงเทพฯ . บริษัท คอมแพคพรีนท์ จำกัด.

อาณัติ มาทรงค์. (2543). แนวโน้มการใช้กล้องถ่ายภาพดิจิทัลในการถ่ายภาพในงานหนังสือพิมพ์ และนิตยสารในระยะเวลาอีก 5 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2543-2547) โดยใช้เทคนิคเดลฟาย. วิทยานิพนธ์ วศ.ม. (สื่อสารมวลชน) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ถ่ายเอกสาร.

เอนก นาวิกมูล . (2525) . การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

----- . (2536). *ประมวลภาพพระปิยมหาราช*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงแดด .

----- . (2541ก) . *เล่าเรื่องถ่ายรูป* . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงแดด .

----- . (2541ข) . *ถ่ายรูปเมืองไทยสมัยแรก* . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงแดด .

----- . (2541ค) . *ปกิณกะ ร 5* . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงแดด .

----- . (2548). *ประวัติการถ่ายรูปยุคแรกของไทย*. กรุงเทพฯ : สารคดี.

E-Learning มหาวิทยาลัยพายัพ วิชาการถ่ายภาพเบื้องต้น. (2548). *เทคนิคการถ่ายภาพ.สื่อบันทึก*เมื่อ 27 ตุลาคม 2548, จาก<http://regelearning.payap.ac.th/docu/ca205/tecnic.html>

Kodak. (2005 . August). *Groups & portraits*. Retrieved August 24, 2005,from

http://www.kodak.com/eknec/PageQuerier.jhtml?pq-path=339&pq-locale=en_US

Portrait photography. (2005 . August) Retrieved August 24, 2005,from

<http://photographytips.com/page.cfm/368>

Seant Noonan Photography. (2005 . August). *Portraits Tips*. Retrieved August 24,

2005,from<http://www.stnphotography.com/tips.html#books>

ภาคผนวก

เครื่องมือการศึกษาภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัย
สมบูรณาญาสิทธิราชย์

เครื่องมือการศึกษาภาพถ่ายบุคคลของไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แบ่งออกเป็น 3 เครื่องมือ ดังนี้

เครื่องมือที่ 1 เครื่องมือการศึกษายุคสมัยในการถ่ายภาพบุคคลของไทย

- 1.1 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446
- 1.2 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่พ.ศ. 2447 จนถึง พ.ศ. 2453 (สิ้นรัชกาลที่ 5)
- 1.3 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่เริ่มรัชกาลที่ 6 จนถึงพ.ศ. 2475 (สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์)

เครื่องมือที่ 2 เครื่องมือการศึกษาประเภทของการถ่ายภาพบุคคล

- 2.1 ภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว
- 2.2 ภาพถ่ายบุคคลหมู่

เครื่องมือที่ 3 เครื่องมือการศึกษาคุณลักษณะของภาพถ่าย

- 3.1 ลักษณะภาพ
 - ภาพเต็มตัว
 - ภาพครึ่งตัว
- 3.2 ท่าทางในภาพ
 - ทำยืน
 - ทำนั่ง
 - อื่น ๆ
- 3.3 การจัดแสงของภาพ
 - แสงด้านหน้า
 - แสงด้านข้าง
 - แสงด้านบน
 - อื่น ๆ
- 3.4 การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ
 - ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง
 - ถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว

3.5 ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ

- หน้าตรง
- หน้าด้านข้าง
- หน้าทำมุม $\frac{3}{4}$ กับกล้อง
- อื่น ๆ

3.6 การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ

- สบตา
- ไม่สบตา

3.7 การปรากฏมือในการถ่ายภาพ

- ปรากฏมือ
- ไม่ปรากฏมือ

3.8 การแต่งกายของผู้ที่เป็นแบบในการถ่ายภาพ

- การแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ
- การแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส
- การแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ

3.9 ฉากหลัง

- ฉากหลังเรียบ
- ฉากหลังที่เป็นลวดลาย
- ฉากในสถานที่จริง

3.10 อุปกรณ์ประกอบฉาก

- ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก
- ไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก

เครื่องมือ	เนื้อหา	ผล
1. การศึกษายุคสมัยในการถ่ายภาพบุคคลของไทย	1.1 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่เริ่มที่มีการถ่ายภาพเข้ามายังประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2446	
	1.2 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่พ.ศ. 2447 จนถึง พ.ศ. 2453 (สิ้นรัชกาลที่ 5)	
	1.3 ภาพถ่ายบุคคลตั้งแต่เริ่มรัชกาลที่ 6 จนถึงพ.ศ. 2475 (สิ้นสุดยุคการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์)	
2. การศึกษาประเภทของการถ่ายภาพบุคคล	2.1 ภาพถ่ายบุคคลเดี่ยว	
	2.2 ภาพถ่ายบุคคลหมู่	
3. การศึกษาคุณลักษณะของภาพถ่าย	3.1 ลักษณะภาพ - ภาพเต็มตัว - ภาพครึ่งตัว	
	3.2 ท่าทางในภาพ - ท่ายืน - ท่านั่ง - อื่น ๆ	
	3.3 การจัดแสงของภาพ - แสงด้านหน้า - แสงด้านข้าง - แสงด้านบน - อื่น ๆ	

เครื่องมือ	เนื้อหา	ผล
	3.4 การใช้ทัศนมิติของเลนส์ในการถ่ายภาพ - ถ่ายชัดทั้งตัวแบบและฉากหลัง - ถ่ายตัวแบบชัดแต่ฉากหลังพร่ามัว	
	3.5 ลักษณะของใบหน้าในการถ่ายภาพ - หน้าตรง - หน้าด้านข้าง - หน้าทำมุม $\frac{3}{4}$ กับกล้อง - อื่น ๆ	
	3.6 การสบตากับกล้องของผู้เป็นแบบในการถ่ายภาพ - สบตา - ไม่สบตา	
	3.7 การปรากฏมือในการถ่ายภาพ - ปรากฏมือ - ไม่ปรากฏมือ	
	3.8 การแต่งกายของผู้ที่เป็นแบบในการถ่ายภาพ - การแต่งกายแบบเป็นเครื่องแบบ - การแต่งกายที่ใช้เฉพาะโอกาส - การแต่งกายแบบไม่เป็นทางการ	
	3.9 ฉากหลัง - ฉากหลังเรียบ - ฉากหลังที่เป็นลวดลาย - ฉากในสถานที่จริง	

เครื่องมือ	เนื้อหา	ผล
	3.10 อุปกรณ์ประกอบฉาก - ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก - ไม่ปรากฏอุปกรณ์ประกอบฉาก	

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ยุคที่ 1

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช) 503-17272

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg 30659-กจช(ส)984

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg 6996 - กจช (ส)669 (3)

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช) 503-17273

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช) 311-10294

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 289-1

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 289-4

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 289-7

แหล่งที่มา ประกิจ วัฒนานุกิจ . (2534 : 71)

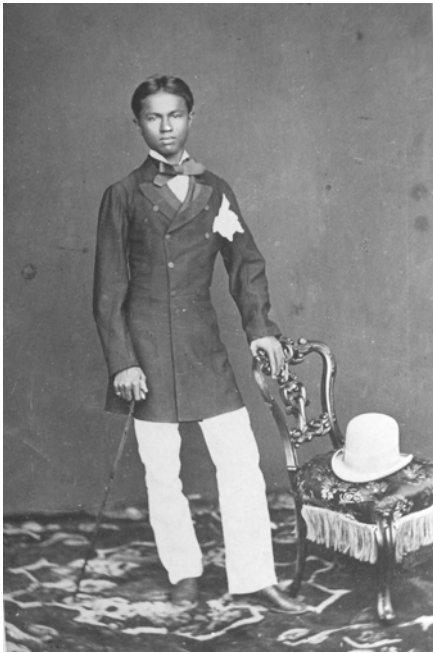
แหล่งที่มา ประกิจ วัฒนานุกิจ . (2534 : 134)

แหล่งที่มา ประกิจ วัฒนานุกิจ . (2534 : 133)

แหล่งที่มา ประกิจ วัฒนานุกิจ . (2534 : 123)

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg0215-8 (หจช)

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg0216-8 (หจช)

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg8452-กจช(ส)794

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg16925-558

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg18513-กจช(ส)613

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg30590-กจช(ส)982

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg30758-กจช(ส)987

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg42920-กจช(ส)1332

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg70320-กจช(ส)2147

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg70643-กจช(ส)2157

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg75954-กจช(ส)2317(ฝ)

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg76121-กจช(ส)2322(อ)

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg88380-กจช(ส)2697

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg817600-กจช(ส)
2700(13-15)

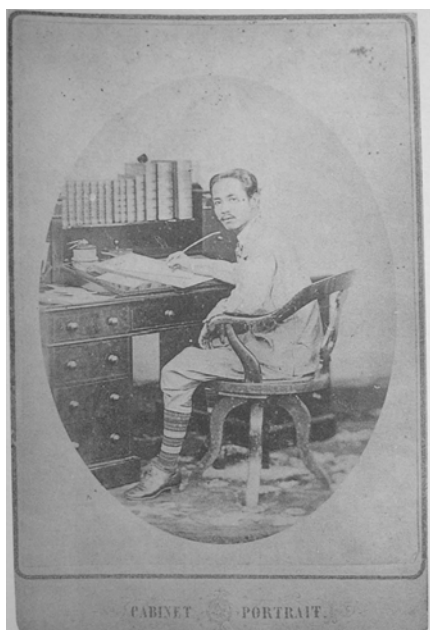
แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg817601-กจช(ส)2700(13-14)

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg817601-กจช(ส)
2700(13-18)

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(17770)-กจช(ส)588

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(30763)-987

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(หจช)39-1210

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(หจช)52-1948,49

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg (หจช)112-3934

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg (หจช)112-3937

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(หจช)304-10061

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(หจช)304-10062

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg (หจช) 304-10063

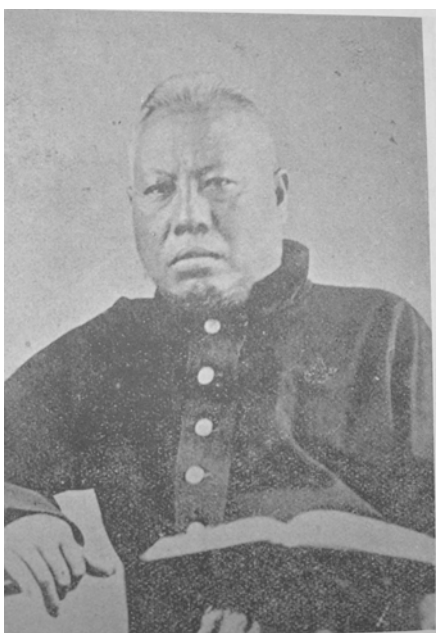
แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร หจช220-7281

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร หจช 495-16977

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 72)

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 689)

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 767)

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 33)

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 33)

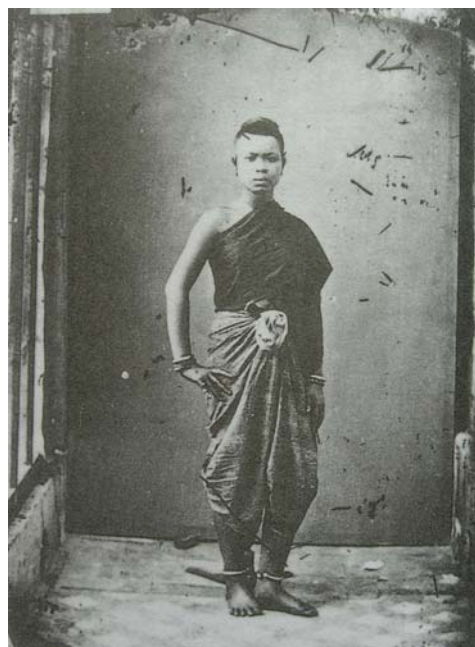
แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg (หจช)304-10060

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg77102-กจช (ส) 2349

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 720)

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 142)

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 35)

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 166)

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg13939-กจข (ส) 454.

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg 0842-กจข (ส) 92

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg817599-กจช(ส)2700

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร หจช36-1132,33

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร หจช196-6522

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 32)

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)278-9545

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)287-9544

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)494-16916

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช) 562-19520

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg7981-กจข(ส)2437

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg8375กจข(ส)788

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg65209,10-กจข(ส)1994

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg75953กจข(ส)2317

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 346)

ยุคที่ 2

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร ภ.001 หวญ 20/8

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(หจช)168-5613

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 227-32

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)526-18157

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)364-12170

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)437-14840

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)448-15243

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)525-18092

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 798-24332

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช) 527-18174

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช) 637-22270

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg47878-กจช(ส) 1435

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร หจช506-17371

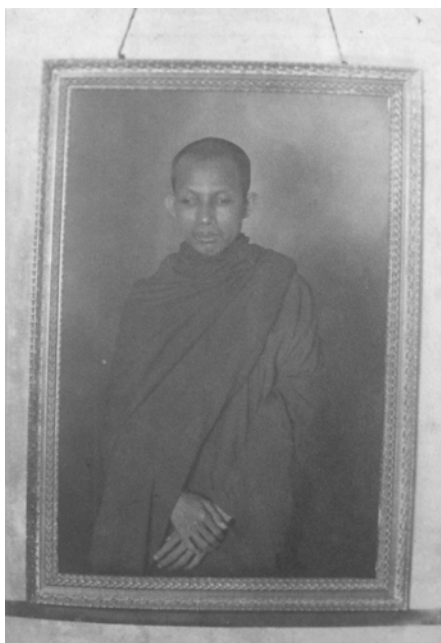
แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช) 522-18001

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช) 639-22354

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg 42797-กจช(ส) 1328

แหล่งที่มา กิตติพงษ์ วิโรจน์ธรรมากูร
(2543 : 97)

แหล่งที่มา กิตติพงษ์ วิโรจน์ธรรมากูร
(2543 : 87)

แหล่งที่มา กิตติพงษ์ วิโรจน์ธรรมากูร
(2543 : 41)

แหล่งที่มา หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg26872-กจช(ส)868

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg43089-กจช(ส)1338

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg43092-กจช(ส)1338

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg43160-กจช(ส)1340

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg43175-กจช(ส)1340

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg53699-กจช(ส)1671

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg57656-กจช(ส)1769

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg61391-กจช(ส)1882

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg61394-กจช(ส)1882

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg76485-กจช(ส)2332

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg76491-กจช(ส)2332

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg88345-กจช(ส)2696

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(กจช)53-1982,83

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(หจช)172-5720

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(หจช)179-6573

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Negจช(ส)1486-47900

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร หจช492-16843

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร หจช492-16862

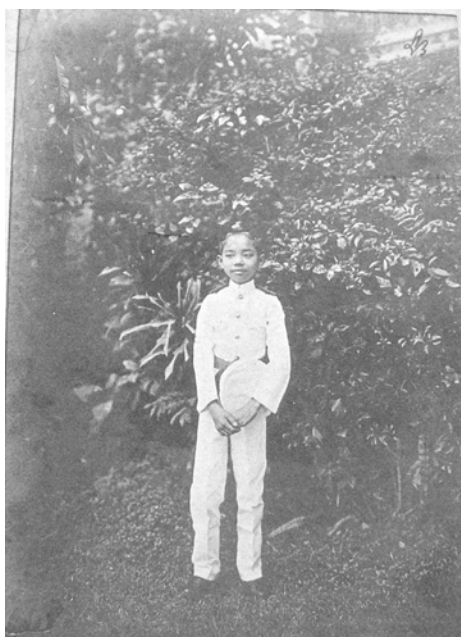
แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร หจช492-16863

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 41)

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 238)

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)506-17378

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg 815376-กจช(ส)
2632

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร หจช351-11703

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg 28981-กจช(ส) 933

แหล่งที่มา กิตติพงษ์ วิโรจน์ธรรมากูร.
(2543 : 71)

แหล่งที่มา กิตติพงษ์ วิโรจน์ธรรมากูร.
(2543 : 66)

แหล่งที่มา กิตติพงษ์ วิโรจน์ธรรมากูร.
(2543: 64)

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg76577-กจช(ส)2334

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg79802-กจช(ส)2436

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg818289-หจช(ส)

2721

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg818290-หจช(ส)2721

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร -

ยุคที่ 3

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg69827-หจช(ส)2133

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)34-1063

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)359-12013

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)395-13301

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)511-17582

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)524-18079

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)528-18218

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 259-3

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 300-9

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 340-39

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 356-30

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 361-27

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 361-28

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 363-39

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 431-29

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 455-14

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร A0715

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)527-18171

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)528-18233

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)492-16834

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)620-21629

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)263(3) 3190

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)562-19523

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(35129)-กจช(ส)1118

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร หจช(3) 256-3106

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(หจช)222-7352

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)562-19515

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg818859-กจช(ส)2737

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)562-19526

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)562-19525

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 302-13

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)562-19512

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg 64305-กชข(ส)1968

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg38876-หจข(ส)1231

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(หจข)222-7351

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจข)407-13729

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg69821-หจช(ส)2133

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg72535-หจช(ส)2210

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg73334-กจช(ส)2244

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg74646-หจช(ส)2282

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg77259-กจช(ส)2354

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg815372-กจช(ส)2632

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg817704-กจช(ส)2704

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รหัสเอกสาร Neg817755-กจช(ส)2705

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(หจช)247-8146

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(หจช)249-8207

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(หจช)22530.

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg(หจช)17-0540

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร -

แหล่งที่มา เอนก นาวิกมูล . (2548 : 39)

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร -

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร หจข(3)256-3107

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)395-13274

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)562-19524

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)351-11710

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร 747-10

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)506-17401

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)395-13277

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)562-19527

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)528-18210

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)637-22282

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร Neg หจช 17-0540

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)528-18231

แหล่งที่มา หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รหัสเอกสาร (หจช)520-17920

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายพงศา รวมทรัพย์
วันเดือนปีเกิด	5 กันยายน 2523
สถานที่เกิด	ปราจีนบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	10 ถนนแก้วพิจิตร อำเภอเมือง ปราจีนบุรี
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ช่างภาพอิสระ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	-

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2541	มัธยมศึกษาตอนต้นและ มัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ ฉะเชิงเทรา
พ.ศ. 2544	ศิลปกรรมศาสตร์บัณฑิต จาก คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2550	กศ.ม. ศิลปศึกษา จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ